kadınlarla mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 22 OCAK 1997

100.000 TL. (KDV DAHİL)

perihan mağden'den

BENİM KOCAM DAHİ SANATÇI

• • • • • •

YASAKLANAN ÖRTÜ MÜ, KADINLAR MI?

• • • • • •

ERKEKLERİN AŞKI

bütün dünyada, sadece kadın olduğumuz için, erkekler tarafından

ÖLDÜRÜLÜYORUZ!

kadın kıyımı politik cinayettir!

ŞEBNEM'İN "KADIN"I

Merhaba,

Bu sayımızda kapak sayfalarını erkek egemenliğinin kanlı yüzüne, kadın kıyımına ayırdık. Kadın kıyımı, kadınların kadın oldukları için öldürülmeleri, tek tek, birbirinden bağımsız gibi görünen cinayetlerin yaygın ve sistematik olduğu anlamına geliyor; kız bebeklerin öldürülmelerinden "namus" cinayetlerine, cadıların yakılmasından pornografide kadınların kurban edilmesine dek uzanıyor. Farklı toplumlarda ve kültürlerde, farklı hiyerarşilerle, egemenlik ilişkileriyle içiçe geçen erkek egemenliği, kadınların hayatlarını denetlerken ölüm tehdidini kullanıyor. Gerçekleşen kıyımlar ve ölüm tehdidi farklı biçimler alabiliyor. Kadınları hedef alan cinayetlerin ardındaki kadın düşmanlığının evrenselliğini, kadın öldürmeyi mümkün ve kolay kılan, meşrulaştıran erkek egemen sistemi teşhir etmek kadın kıyımına karşı mücadelenin ilk adımı. Türkiye'de feminizm, on yılı aşkın tarihinde çok şey başardı ama bazı zaafları da aşamadı. Orgütsüzlük, dağınıklık bu zaaflar içinde en önemlisi. Bu yıl 8 Mart'ı bu zaafı aşma istek ve kararlılığımızın bir ifadesi olarak kutlamak istiyoruz: Hep beraber ve yine sokakta. Farklı şehirlerden, farklı alanlarda çalışan tüm kadın gruplarını ve tek tek kadınları biraraya getiren bir gösteri yürüyüşü düşüncesi sizi de heyecanlandırıyorsa bizi arayın.

Pazartesi'nin tanıtımı için kullanabildiğimiz olanaklar, bildiğiniz gibi son derece sınırlı. Okur toplantılarımızdan edindiğimiz izlenime göre, yeni okurlar dergiyle daha çok başka okurlar vasıtasıyla tanışıyorlar. Okurlarımızın dergiyi başka kadınlara tanıtmaları, yakınlarındaki bayilerde derginin bulunup bulunmadığını denetleyerek bize bildirmeleri, daha geniş bir okur kitlesine ulaşabilmemiz açısından çok önemli. Sizlerden gelen yazıları her sayıda yayınlamayı sürdürüyoruz. Daha çok yazı, daha renkli, daha zengin bir *Pazartesi* demek. Özellikle, farklı kadın çevrelerinin kendi alanlarında sürdürdükleri faaliyetlere ilişkin haberleri yayınlamayı, farklı yerlerdeki kadınların birbirlerinden haberdar olmaları açısından önemsiyoruz. Dayanışma iletişimle mümkün. Çevrenizdeki kadınlarla ilgili haberleri, kadın olarak yaşadığınız ayrımcılıkları bize yazmanızı bekliyoruz. Yeni yılda daha güçlü, daha örgütlü olmak dileğiyle.

Dikkat!

Bu ay Ankara'da ve İstanbul'da her ay gerçekleştirdiğimiz okur toplantılarını farklı nedenlerle iptal etmek zorunda kaldık. Ankara'daki arkadaşlar cumartesileri iç tartışmalarına ayırma ihtiyacı hissettiler. İstanbul'da ise 8 Mart'ı örgütlemek için yoğun bir faaliyete girmemiz gerekiyor. Şubat ayıyla birlikte okur toplantılarımızı sürdüreceğiz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Kadınlar öldürülüyorlar;
erkeklerin kadınlara
uygun gördüğü hayatın,
kadınlığa ilişkin kalıpların
biraz dışına taştıkları her anda.
Kadın kıyımı gizleniyor,
onaylanıyor, yüceltiliyor.
Hayatlarımız ölüm
tehdidiyle
denetleniyor.

öldürülüyoruz!

kadın kıyımı politik bir olgudur

Toplumu düzenleyen bütün maddi mekanizmalar, gelenekler, töreler, din, yasalar, her şey kadınların erkekler tarafından denetim altında tutulmasına hizmet ediyor. Her iktidar savaşında olduğu gibi, kıyım bunun en etkili aracı. Bu kıyımda bazen kadınlar da işbirlikçi hatta nadiren tetikçi rolünde olabiliyor. Ama esas tetikçiler ve azmettiriciler, bu sistemden çıkarı olan tek tek erkekler.

Kadın kıyımı

Erkek egemenliğinin kanlı yüzü

Kanadalı roman yazarı Margaret Atwood bir erkek arkadaşına, erkeklerin neden kadınlar tarafından tehdit edildiklerini hissettiklerini sormuş. Yanıt: "Kadınların onlarla alay etmesinden korkuyorlar." Sonra bir grup kadına neden erkekler tarafından tehdit edildiklerini hissettiklerini sormuş. Yanıt: "Öldürülmekten korkuyoruz."

Dünyanın her yerinde, her an binlerce kadın öldürülüyor; yalnızca kadın oldukları için.

Bilinebilen tarihin her döneminde kadınlar kıyıma uğruyor. Erkeklerin koyduğu kuralların, erkek egemen toplumun kadınlara uygun gördüğü hayatın, kadınlara ilişkin kalıpların biraz dışına taştıkları düşünüldüğü anda.

Hayır kadınlar, erkekler ve çocuklardan daha fazla öldürülmüyor. Ama kadınlar yalnızca kadın oldukları için öldürülebiliyorlar; kadın kıyımı gözden kaçırılıyor, onaylanıyor, meşrulaştırılıyor, önemsizleştiriliyor, tekil olaylar gibi gösteriliyor, gizleniyor, hatta bazı durumlarda yüceltiliyor.

"Attığın adıma dikkat et, bunu hayatınla ödeyebilirsin!"

Gece sokakta dolaşırsan,
Saçını, yüzünü, kolunu, bacağını, göğsünü açarsan,
Fazla gülüp etrafa bakınırsan,
Kadınların sokağa çıkmalarının adet olmadığı yerde sokağa çıkarsan,
Yanında erkek olmadan meyhaneye, bara gidersen,
İstemediğin biri sana âşık olursa,

Tacize, saldırıya, tecavüze uğrayabilir, daha önemlisi ölebilirsin.

Kadınlar evlere böyle kapatılıyorlar. "Kadının yeri evidir. Kadın babasının, kocasının, çocuklarının yanında güvence içindedir."

Her yerde, fazla "gelişmekten" çivisi çıkan, dizi cinayetlerin, kadınların hiç tanımadıkları adamlar tarafından sokakta öldürülmelerinin en yüksek

"S..tiğimin feministleri"

6 Aralık 1989'da, Kanada'da Montreal Üniversitesi Mühendislik Bölümü'nün bir sınıfında, yirmi beş yaşındaki Marc Lepine erkek öğrencileri sınıftan çıkardıktan sonra, "Sizi s..tiğimin feministleri!" diye bağırarak kadın öğrencilerin üzerine ateş açtı. On dört genç kadını öldürüp dokuz kadın ve dört erkeğin yaralanmasına neden olduktan sonra silahını kendisine çevirdi. Bıraktığı üç sayfalık intihar mektubunda, hayatındaki tüm başarısızlıklar için kadınları suçluyor, kadınların onu aşağıladıklarını ve reddettiklerini (alay ettiklerini!) yazıyordu. Üstünde ayrıca on beş seçkin Kanadalı kadının isimlerinden oluşan bir liste bulundu. Marc Lepine Mühendislik Okulu'na kabul edilmeyi başaramamıştı ve bunun suçlusu "feminist" olarak tanımladığı kadın öğrencilerdi çünkü onlar erkeklerin alanına girmişlerdi. Bu olayda en çok üzerinde durulan şey, katilin bir psikopat olmasıydı; sanki ölen kadınlar ve yakınları için bunun bir önemi varmış gibi, sanki psikopat olup olmaması, bu eylemin kadın düşmanı, cinsiyetçi niteliğini değiştiriyormuş gibi. Üstelik basına ve psikologlara göre büyük ihtimalle suçlu yine bir kadındı. Lepine'in annesi bir depresyon sırasında ona gereken özeni göstermemiş ya da babasını üstün tutarak onu yaralamış olabilirdi!

Örneğin, Siyahlar ya da Yahudiler'le ilgili linç olayları, katliamlar söz konusu olduğunda, bunların ırkçı şiddetin sonucu olduğundan haklı olarak hiç kimse şüphe etmez, kimse katillerin ruh sağlığıyla ilgilenmez. Marc Lepine'in gerçekleştirdiği cinayet, kadın düşmanlığını açığa vuran, cinsiyetçi bir şiddetin ürünüdür. Politik bir cinayettir; kadın kıyımıdır!

7 çocuk annesi Sevgi Karadeve, 8'inci kez anne oluyor.

Hamile eşinin boğazını kesti

Sayyar satıcı Abdullah Karadeve, başka bir erkekle ilişkisi olduğu gerekçesiyle 7 çocuk annesi 8

her yerde

İlk gece bâkire çıkmazsan, hatta bekâret zarın esnekse,
Kocanla her istediğinde ve onun istediği gibi sevişmeyi reddedersen,
Onun istemediği kişilerle arkadaşlık kurarsan,
İyi gelin olmazsan,
Çocuk doğuramazsan, Erkek çocuk doğuramazsan,
Yemeğin tuzunu ayarlayamazsan,
Ayrılmak, boşanmak istersen,
Barışmak, yeniden başlamak istemezsen,
Aldattığından kuşkulanılırsa,
Hele başka birine gözün kayarsa,

O sıcak yuvanda, sana en yakın erkek tarafından, tâcize, tecavüze, hakarete uğrayabilir, dayak ve işkence görebilir ve bir gün ölebilirsin.

Kadın kıyımı her alanda yaşanıyor. Tıbbın, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, dünyanın pek çok yerinde kız olduğu tespit edilen bebekler aldırılıyor. Aldırılamayanlar doğumlarından sonra öldürülüyor. Türkiye de dahil pek çok yerde, erkek çocuklar kızlardan üstün tutularak, ihmal ve açlık sonucu ölüme terkediliyorlar. Kadınların bedenlerini denetleme hakları olmadığı için, başta kürtajın yasak olduğu ülkeler olmak üzere, çocuk düşürme ya da sağlıksız kürtaj koşulları nedeniyle her yıl binlerce kadın ölüyor. Zorla kısırlaştırma binlerce kadının hayatına mal oluyor. Sünnet geleneğinin olduğu yerlerde, kız çocuklar sünnet sırasında ya da sün-

Zehir çiftinin 13 yıllık evliliği, bir tartışma sonucu kanla bitti.

Meze hazırlamadı diye eşini vurdu

MERSİN'de, iş dönüşü evinde yiyip

oranlara ulaştığı ABD'de bile, istatistikler kadınların evde güven içinde olduklarının nasıl büyük bir yalan olduğunu gösteriyor. ABD ve Büyük Bri-tanya'da (İngiltere, İrlanda, İskoçya) yapılan istatistikler, öldürülme riski en yüksek olan kadınların, kocaları ve çocuklarıyla birlikte yaşayan kadınlar olduğunu ortaya koyuyor. Çünkü devlet kuruluşları, sivil toplum örgütleri, yardım kuruluşları ve yasalar, sokakta saldırıya uğrayan kadına karşı çok daha müşfik. Oysa evdeki kadın zaten güvencede sayılıyor, evde yaşanan şiddet özel hayatın mahremiyetiyle örtülüyor. Çünkü kadın ve çocuklar erkeğin malı.

"Attığın adıma dikkat et, bunu bayatınla ödeyebilirsin!"
Erkeklerle konuşur, âşık olursan, flört edersen,
Onaylanmayan biriyle evlenmeye, kaçmaya, birlikte yaşamaya kalkışırsan,

4 kadını kurşuna dizdi

Avrupa'da cadı avı

16. ve 17. yüzyıllarda, özellikle kıta Avrupası ve İskoçya'da ama aynı zamanda İngiltere'de, binlerce hatta milyonlarca insan cadılık ve büyücülükle suçlanarak hapse atıldı ve öldürüldü (tahminler 200 bin - 9 milyon arasında). Bunların yüzde 90'dan fazlası kadındı. Suçlanan az sayıdaki erkek, ya bir "cadı"yla evlenmeye kalkmıştı ya da yine böyle bir kadınla bağlantısı vardı. Bunca kadının yakılarak ya da başka biçimlerde öldürülmesiyle sonuçlanan suçlamalar, "suç" olmaktan son derece uzak şeylerle ilgiliydi. Köylerde görülen bazı nahoş olaylar hatta doğal afetler, birinin sürekli başının ağrıması vb. bir kadının büyü yapmakla suçlanıp öldürülmesine yetebiliyordu. Cadılara ilişkin popüler imgenin, yeni doğana düşman, bebek öldüren, erkeklerde iktidarsızlık, kadınlarda kısırlık yaratan yaşlı kadın olması, o günlerdeki çocuk alma uygulamasıyla da bağlantılı olabilir. Cadılık hırsızlık, cinayet gibi bireylere yönelik bir suç değil, Tanrı'ya, insanlığa (erkeklere) karşı işlenen bir suçtu. Cadı avının öncelikli hedefleri, yaşlı, yoksul, bekâr ya da dul kadınlardı; muhtemelen erkeksiz ve daha korunmasız oldukları için. Ama cadılıkla suçlanma korkusu, tüm kadınların hayatlarını derinden etkiledi, denetledi.

Avrupa bu Engizisyon sonrası dönemde büyük yapısal değişimler geçiriyordu. Kapitalizm özellikle tekstil endüstrisiyle birlikte gelişiyor, Kilise'nin etkisi azalıyor, laik devletlere geçiş sancıları yaşanıyordu. Nüfus hızla artıyor, yoksulluk yaygınlaşıyordu. Toplumda tüm iktidar yapılarının, bu arada kadın-erkek ilişkilerinin sarsıntı içinde olduğu bir dönemdi. Kadın-erkek rekabetinin en açık olduğu alanlardan biri tekstil endüstrisiydi ve buralar cadı yakma olaylarının merkezi durumundaydılar. Kadınlar işgücüne katılıyorlar, iplik eğirme işinin tümünü yapıyor ve çok düşük ücretlerle çalışıyorlardı. Aldıkları ücret çocuklu bir aileyi geçindirmeye yetecek bir ücret değildi ama zor da olsa yalnız bir kadının kendisini geçindirmesine yetebiliyordu. Nüfusun hızla artmasının yanı sıra, kadın nüfus erkek nüfusu dengesiz bir biçimde aşmıştı. Buna ve yoksulluğa bağlı sebeplerle evlilik yaşı 25-27'ye dek yükselmişti. Bunun anlamı, erkek denetimi dışında yaşayan yalnız kadınların artmasıydı. Bu arada, kadın hükümdarların tahta geçtiği olağanüstü bir dönem yaşanıyordu: Mary Tudor, Elizabeth I, Catherine de Medici, Habsburg İmparatorluğundaki bir dizi kadın. Kısacası kadınlar görünür bir biçimde erkek alanlarına adım atıyorlardı. Kadını esas olarak "kötü" ve şeytanla işbirliği içinde gören bir dinsel kültürün, Engizisyon sonrası toplumun tepkisi sert oldu. Kadınlar gizli kötücül güçlerini kullanmaya, topluma hakim olmaya başlamışlardı, hadleri bildirilmeliydi. Cadı avı toplumda erkek iktidarının yeniden sağlamlaştırılmaya çalışıldığı, kadın-erkek rollerinin yeniden tanımlandığı bir dönemde önemli bir işlev gördü.

Hindistan
Beşikten mezara

"Çocuğumu hayatı boyunca, uygun bir drahoma vermeyi beceremeyen yoksul bir ailenin kızı olmanın utancını taşımasın diye öldürdüm. Ama yine de çok zordu. Çocuk doğuran bir anne onu çok kısa bir süre için bile olsa acı çekerken görmeye dayanamaz. Ama yapmak zorundaydım çünkü kocamla ben, bütün ömrünce acı çekeceğine bir iki saat acı çekip ölmesinin daha iyi olduğuna karar verdik." İkinci çocuğu da kız olunca, bebeği zehirleyerek öldüren Hintli Şinnammal bunları söylüyor.

Hindistan, dünyada kadın nüfusun erkeklere göre giderek azaldığı, doğumun ardından kız çocuklar biyolojik olarak daha güçlü oldukları halde, kız bebek ölümlerinin erkek bebek ölümlerim aştığı bir kaç ülkeden biri. Kız bebeklere seyrek olarak ve erkeklere göre daha kısa süre anne sütü veriliyor. Çocukluk çağında kızlar erkeklere göre kötü besleniyor. Bir araştırmaya göre kız çocukların yüzde 71'i ciddi bir biçimde yetersiz beslenmeden mustarip. Bu oran erkek çocuklar için yüzde 28. Erkek çocukların hastalandıklarında hastahaneye götürülme oranları kızlarınkinin iki katı.

Şinnammal'ın işlediği cinayet Hindistan'daki Kallar kastı için bir istisna değil. 300 Kallar köyünün bulunduğu Usilampatti Taluk'ta, kaba bir hesaba göre son on yıl içinde 6 bin kız bebek zehirlenerek öldürülmüş. Bir Kallar erkeğinin, karısını ikinci kız cocuğunu öldürmeye zorlamaması için, birincinin kendiliğinden ölmüş olması gerektiği söyleniyor. Kadın kıyımında ellerini kirletmeye itilenler de bu durumda yine kadınlar, anneler.

Kız çocuk cinayetleri, Hindistan'daki din, üretim ilişkileri, mülkiyet ve cinsler arası ilişkilerin içiçe geçişinin aldığı özgül biçimin bir sonucu. Genç kızlar evlenene dek hiçbir mülkiyete sahip olamıyorlar. Miras yasal olarak paylaşılsa da, kız çocuk bundan feragat etmek zorunda bırakılıyor. Evlendiğinde de payına düşen, drahoma olarak eşine ve onun ailesine veriliyor. Ve bu, Şinnammal'in kızı için korktuğu yazgıyı başlatabiliyor. Hindistan'da sıkça rastlanan bir durum, yem evli gelinlerin "mutfak kazaları"na kurban gitmeleri; verilen drahoma yetersiz bulunduğu için ya da yeni bir evlilik sayesinde kazanç elde etmek üzere.

Resmi rakkamlara göre, Delhi'de 1981 yılında 305, 1982 yılında 332 "kazayla" yanma olayı gerçekleşmiş. Mutfak kazaları! Kadın örgütlerine göre, kadın yakma olaylarının çoğu kayıtlara geçmiyor. Polis zabıt tutmayı reddedebiliyor. Cesetler baştan aşağı benzine bulanıp tamamen yandıkları için, olay genellikle kaza ya da intihar olarak tanımlanıyor ve katiller için ceza söz konusu olmuyor. Gelinin ailesi de genellikle bir iddiada bulunamıyor çünkü yetersiz drahoma vermek büyük bir toplumsal ayıp.

Hindistan'da özellikle üst kastlara özgü olan, yüzyıldır yasak olduğu halde bazı yerlerde hâlâ gizli bir biçimde zaman zaman uygulandığı söylenen "*satı*" geleneği, yani kadının ölen eşle birlikte yakılması, kadının bugünkü yazgısının geleneksel köklerine ışık tutuyor. *Sati* geleneğinin uygulandığı yüzyıllarda, bütün maddi varlığıyla kocasma teslim olan kadının kutsal güçleri olduğuna inanılıyordu. Ancak kocasının kontrolü altında olduğu sürece iyi olan bu güçler, koca öldüğünde, özellikle de dul kadın genç ve güzelse, tehlikeli güçler haline geliyordu. Sadık ve iyi bir kadının zaten kocasından önce öleceği varsayılıyordu. Tersi olduğunda ise, sadakatini kanıtlamak üzere kendisini yakması bekleniyordu. *Sati*nin kadının isteğine bırakıldığı söyleniyor ama ateşten kaçan kadının, genellikle oğlu tarafmdan zorla geri götürüldüğüne ya da boğulduğuna dair öyküler var. Ayrıca, yaşamayı tercih eden dulu bekleyen hayat, kadınların neden *sati*yi "gönüllü" uyguladıkları hakkında bir fikir veriyor: Dul kadın günde bir kez en kötü yiyecekleri yemek zorundadır. En kötü işleri görür ve kesinlikle yatakta yatmasına izin verilmez. Evden yalnızca ibadet için ayrılabilir, şenliklere katılamaz. En kötü giyecekleri giyer ve kesinlikle takı takamaz. Ölene dek, ayda bir, dokunamadığı bir erkek berber tarafından saçları traş edilir. Ömrü boyunca herkes tarafından aşağılanır. Bütün bunların üst kasta mensup bir kadın için ne demek olduğu açık.

netten kaçtıkları için öldürülebiliyor. Seri cinayetlerde kurbanların yüzde 90'ı kadın. Küçük kız çocukları ve kadınlar, sadece ve sadece erkeklerin cinsel tatmini uğruna işkenceyle öldürülüyorlar.

Kadın kıyımı farklı ataerkil toplumlarda değişik biçimler alıyor, farklı hiyerarşilerle içiçe geçerek kadınları, din, ırk, kültür, cinsel tercih ya da sınıf konumlarına göre değişik biçimlerde etkiliyor. ABD'de siyah, renkli ya da yerli kadınları hedef alan cinayetler, pornografide daha çok Uzak Doğu'lu ya da siyah kadınların kurban edilmeleri vb. bunun göstergesi. Türkiye'de kadınlar daha çok aile içi cinayetlere kurban gidiyor. "Namus" cinayetleri, "aile infazları" ya da dayak sonucu ölümler yaygın. Ne kadar farklılık gösterirse göstersin, kadın kıyımı yaygın ve sistematik. Aynı iktidarın, erkek egemenliğinin ürünü. Toplumu düzenleyen bütün maddi mekanizmalar, gelenekler, töreler, din, yasalar, her şey kadınların erkekler tarafından denetim altında tutulmasına hizmet ediyor. Her iktidar savaşında olduğu gibi, kıyım bunun en etkili aracı. Bu kıyımda bazen kadmlar da işbirlikçi hatta nadiren tetikçi rolünde olabiliyor. Ama esas tetikçiler ve azmettiriciler, bu sistemden çıkarı olan tek tek erkekler.

16. ve 17. yüzyıllarda, Avrupa'da "cadı" olduğu düşünülen kadınların öldürülmeleri meşru görülüyor ve onaylanıyordu. Bugün de bazı kadmlarını öldürülmelerini diğer cinayetlerden daha meşru ve önemsiz olarak kabul eden bir ideolojik ve yasal sistem var; "hafif" kadınlar, kocasım ya da sevgilisini aldatan ya da aldattığından kuşkulanılan kadınlar, fahişeler, lezbiyenler, ırkçılığa ya da etnik grup ayrımcılığına maruz kalan kadınlar. Varolan ahlâki ve dini yargılar basın tarafından da pekiştiriliyor. Pornografi kadının tecavüzden, eziyet görmekten ve işkenceden hoşlandığı düşüncesini yaygınlaştırıyor. "Snuff" diye adlandırılan filmlerde pornografi üretimi, çoğunlukla siyah ya da "Üçüncü Dünya"denilen ülkelerden kadınların gerçekten öldürülmeleriyle sonuçlanıyor. Cinsel amaçla kadın öldürmeyi "eğlence cinayeti" olarak tanımlayan FBI'ın 36 katili içeren bir araştırmasına göre, bu katillerden yüzde 81'inin cinsel ilgilerini en çok pornografiy-

Yüz doğumda bir ölüm

"Bir uçak kazasında 500 kişinin ölmesi, tüm dünyada günlerce gazetelerin birinci sayfalarını işgal eder. Yasal olmayan kürtajlar nedeniyle, dünyada her gün ölen kadın sayısı, buna benzer bir ya da iki uçak kazasına denk düşer. Ve bu hiç bir yerde haber değildir." Bu sözler ABD Ulusal Kürtaj Federasyonunun 1996 Konferansında söylenmiş. Bu gündelik katliamı işin yalnızca bir yanı. Kürtajın yasak olduğu yerlerde kadınlar istemedikleri hamileliklere son vermek için yaşamlarını riske atıyorlar. Öte yandan kürtajın yasak olduğu ve bu konudaki yasaların en sert olduğu yerler, aynı zamanda anne ölümlerinin de en yüksek oranlara ulaştığı ülkeler. Örneğin, UNICEF in bir araştırmasına göre, Gana, Zaire, Mali ve Kongo'da, 100 doğumda bir anne ölümü söz konusu. Bu oran ABD için 3300 de, Kanada için 7300 de bir.

le tatmin ettikleri, pornografi tiryakisi oldukları ortaya çıkmış.

Kadın her alanda nesneleştiriliyor. Yalnızca bir cadı, bir lezbiyen, bir fahişe olarak görüldüğünde, kadın daha az kadın, daha az insan olarak algılanıyor. Kullanılabilecek, tüketilebilecek, işi bitince ortadan kaldırılabilecek, yenisiyle değiştirilebilecek bir nesne olarak görülüyor.

Kadın düşmanı bir sistemin ve onu ayakta tutan bir ideolojinin ürünü olan yasal ve adli süreçler, karılarını, kızlarını, kız kardeşlerini ya da fahişeleri öldüren erkeklerin ellerini kollarını sallayarak gezmelerine ya da sembolik cezalarla kurtulmalarına izin veriyor. Hatta "namus" cinayeti işleyen erkeklere kahraman muamelesi yapılıyor. Kadın kıyımı genellikle öldürülen kadınların bir bakıma kendi ölümlerinden sorumlu oldukları iddiasıyla meşrulaştırılıyor, önemsizleştiriliyor. Öldürülen kadınların davranışları, giyimleri, hayatları sorgulanıyor. Eğer kadının kendi ölümünü hazırladığına dair bir kanıt bulunamazsa, katilin akli dengesinden şüpheye düşülüyor, kadın düşmanlığından ya da ona kadın öldürme hakkına sahip olduğunu düşündürten ideolojiden değil.

Tabii öldürülmemek, pek çok kadın gibi eceliyle ölene dek yaşamak da mümkün. Ana rahminden mezara kadar, daha adımını atacak yaşa gelmeden ve sonra da attığımız her adımda, kadın olmanın bedelini hayatımızla ödeyebileceğimiz tehdidiyle yaşamanın biz kadınlara, hayatlarımıza ne yaptığını bir düşünelim. Dünyanın her yerinde feministler erkek şiddetinin çeşitli biçimlerini gündeme getiriyor, mücadele ediyorlar. Kadın kıyımını görünür hale getirmek, kadınların kurban edildiği cinayetlerin ardındaki sistematik kadın düşmanlığını, erkek iktidarını ortaya koyabilmek çok daha zor. Şiddet yaşamış ama hayatta kalmış kadınların acılarını paylaşmak, yaşadıklarını dillendirmelerine yardımcı olmak kolay değil ama mümkün ve yapılıyor. Bu aynı zamanda bir mücadele biçimi. Ya ölümü paylaşmak? Çoğu yerde feministler kadın kıyımını gündemlerine almakta zorlandılar. Ölen kadınları ardından, onları yeniden gündeme getirmenin yakınlarına, ailelerine verebileceği acı, ölümü "politik sermaye" haline getirme suçlaması... Ama dünyanın pek çok yerinde artık feministler kadın kıyımına karşı mücadele konusunda önemli adımlar atmaya başladılar. Batı'da kadın kıyımıyla mücadele, 1970'lerde, öncelikle bu kıyımı görünür hale getirme, tanımlama çabasıyla başladı. Feministler kadınların kadın oldukları için öldürülmelerini, kadın kıyımını *femicide* olarak adlandırdılar. Bu terim, *homicide* yani insan/adam öldürme terimine karşı, kadın kıyımının özgüllüğünü vurgulamak için türetildi. Kanada'da 1989 yılında Marc Lepine'in 14 kadın öğrenciyi, "S..tiğimin feministleri!" diye kurşuna dizmesinden sonra, *femicide* terimi hareket içinde yaygınlık kazandı. Kanadalı feministler 14 kadının katledildiği 6 Aralığın uluslararası bir yas ve öfke günü, cinsiyetçi şiddete kurban giden kadınları anma ve kadın kıyımıyla mücadele günü olması için çaba gösteriyorlar. ABD ve Avrupa'da feministler pornografiye karşı savaş açtılar. Hindistan'da kadınlar "Mutfak kazalarına son" diyerek sokağa çıktılar. Çünkü orada kadınlararın diri diri yakılmaları "Mutfak kazaları" olarak adlandırılıyordu. Kuzey Irak'ta Bağımsız Kadın Örgütü, "Aile şerefini koruma" gerekçesiyle erkeklere ceza almadan kadın öldürme hakkını tanıyan gelenek ve yasalarla mücadele ediyor. Biz de "Kadın kıyımına son" diyelim. "Namus" cinayetlerine, "Aile meclisi" infazlarına, kadınların hangi gerekçeyle olursa olsun, öldürülmelerine karşı çıkalım. Hayatlarımızın ölüm tehdidiyle denetlenmesine son verelim.

Nesrin Tura

Lezbiyen kıyımı

Lezbiyen kıyımı çok eski tarihlere dayanıyor. Eski Roma'da, lezbiyen ilişkide bulunduğundan kuşkulanılan evli bir kadın zinayla suçlanıyor, hüküm giyerse kocası tarafından öldürülüyordu. Baküs törenlerine katıldıkları iddiasıyla binlerce kadının erkek akrabalarına teslim edilerek toplu bir katliama kurban gittiklerine dair kanıtlar var. Eski Roma gibi, Hristiyan Roma ve Ortaçağ Avrupası da lezbiyen kıyımını sürdürmüş. Bu kadınlar, "doğal olanı, doğal olmayana" dönüştürmekle suçlanmışlar. 1574'de, Venedik yakınlarında küçük bir kasabada, on iki yaş ve üstündeki kadınların cinsel ilişkileri yasaklanmış ve bunun cezası, "Şehir meydanında çırılçıplak bir kazığa bağlı olarak bütün gün ve gece kalmak ve ertesi gün şehir dışında yakılmak" olarak belirlenmiş. İspanya'da da lezbiyenler için tercih edilen kıyım biçimi yakmak olmuş. Burada lezbiyenliğin cezası pozisyonlara göre derecelendirilmiş. Girişimde bulunan kadın, deşifre edilip dışlanmış; "sürtünme" yoluyla ilişkide bulunan cezalandırılmış, en ağır ceza, yani ölüm ise, "Erkek gibi davranan, diğer kadının içine şişe ya da tahta bir alet sokan" kadınlara uygun görülmüş. Erkek gibi davranmak, erkeğin yerine geçmek olarak tanımlanan bu "suç", anlamlı bir biçimde yalnızca İspanya'da değil pek çok yerde en ağır cezayla karşılanıyormuş. Yalnızca erkek gibi giyinmek de ölüm cezasına sebep olabiliyormuş.

Başlangıçta bir azize mertebesine yükseltildikten sonra, Fransa'nın askeri bozgunlarının ardından yakılarak cezalandırılan Jeanne d'Arc'ın yakılmasını meşrulaştıran gerekçeler ilginç. Bu kadar karizması olan bir kadını yakabilmek için, cadılığının, büyücülüğünün yanı sıra, başka kadınlarla cinsel ilişkileri ve erkek gibi giyinmesi belli ki en elverişli suçlama malzemesini oluşturmuş. Tarihteki lezbiyen kıyımını sayılarla ifade etmek olanaksız. Çünkü bu kıyıma eşlik eden müthiş bir suskunluk var. Kayıtlara geçen pek çok idamda, "Dile getirilemeyecek kadar doğa dışı, iğrenç bir suç," ibaresi bulunuyor. Lezbiyenliğin yasal olarak cezalandırılması, boğma, yakma, asma, aç bırakarak öldürme gibi biçimler almış ve hem dini hem de laik güçler tarafından uygulanmış.

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

Diyarbakır'da 8 Mart

Hazırlıklar başladı

Eğitim-Sen Kadın Komisyonu, sendika içindeki çalışmalarının yanı sıra Demokrasi Platformu Kadın Komisyonu'nda yer alıyor, 8 Mart'a hazırlanıyor, başka şehirlerdeki kadınlarla ilişki kuruyor.

1997 yılı 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü etkinliklerinin, geçen yıla oranla daha da zenginleştirilerek kutlanmasını amaçlıyoruz.

Bu çerçevede üst komisyon oluşturuldu, yapılacak çalışmalar taslak olarak hazırlandı, bürokratik izin alma koşulları değerlendirildi.

Ayrıca kendi içimizde yaptığımız çahşmalarda ve toplantılarda, "Neden kadın komisyonu ve örgütlülük? Toplumların değişmesinde ve kültürlerin taşınmasında kadının rolü; ailede kadın hakları ve hak ihlalleri; kadının metalaştırılması, bilimde ve sanatta kadın; disiplinli çalışmanın gerekliliği, geleneksel kadın tipinden özgür kadın tipine geçiş, davranışlarımızın kökeni; kadının kişilik sorunları gibi konuları tartıştık. Bu konulardan bazıları seminer konusu olarak hazırlanıp, sendikamızda geniş katılımlı toplantılarla kitlelere sunuldu.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi Kadın Komisyonu 1993 yılından bu yana çalışmalarını aralıksız sürdürüyor. Yaşamın yarısını oluşturan kadınların örgütlenerek kendi haklarımızı bilme, yaşamda varolduğumuz alanları tanıyabilme, kendimizle barışık yaşamayı öğrenebilme, yetkinleşebilme, toplumsal olaylara karşı duyarsız olma zincirini koparma noktasında biraraya gelme ve örgütlenmenin gereğine inanarak çıktık yola.

Üye olup da aktif olmayı reddeden üyelerin evlerine, okullarına komisyonumuzca ziyaretler düzenlendi. On beş günde bir kadın üyelerimizle sohbet toplantıları yapıldı. Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi tüm kadınlara "Kadın dayanışması ve örgütlülüğün gereğim" anlatan birer çağrı mektubu gönderdi. Bu arada 1993'ten bu yana sürdürdüğümüz "dönem sözcüsü" uygulamasına devam ediyoruz.

Diğer sendikaların üyesi olan kadınlarla ilişki geliştirme çahşmaları yapılarak Demokrasi Platformu Kadın Komisyonu oluşturuldu. Platform toplantılarına kadın komisyonu üyemiz bir arkadaş katılıyor. Sendika yönetimlerinde kadınların da söz sahibi olmalarını sağlamak amacıyla kadın komisyonundan iki arkadaşın yönetime getirilmesi sağlandı.

Önümüzdeki süreçte yapacağımız toplantılarda sendika, medya, siyaset ve İslamiyet konularında kadını tartışacağız.

Sendika bünyesinde oluşturulan diğer komisyonlarda ve kültürel etkinliklerde de kadın üyelerimiz yer alıyor.

Eğitim-Sen Bitlis ve Siirt şubelerine, şubemizce yapılan ziyaretlere kadın komisyonundan bir arkadaşımızın katılımı sağlanarak söz konusu illerde kadın komisyonu oluşturulması aşamasında rehberlik edilmeye çalışıldı. Eğitim komisyonu tarafından düzenlenen hafta sonu etkinliklerinden bazılarının komisyonumuzca gerçekleştirilmesini planlıyoruz.

Eğitim-Sen Diyarbakır Şubesi
Kadın Komisyonu

Bu 8 Mart başka olsun!

Türkiye'de feminizmden söz edilmesinin üzerinden on yılı aşkın zaman geçti. On yıl, bizim hayatımız için uzun, tarih için kısa bir süre. Bu yıllar boyunca sadece kendimizi, kendi hayatımızı değil, yaşadığımız topraklarda da bir süre şeyi değiştirdik. Bu süre içinde kadın kurtuluşu değişik aşamalardan geçti. İlk yıllarda bağımsız varoluşumuzun mücadelesini verdik. Sonraki yıllarda yaptığımız sokak eylemleriyle toplumun ilgisini çektik, kadınlarla ilgili çeşitli yasaların değişmesine yol açtık. Daha sonra oluşturduğumuz kurumlarda kadınlara el uzattık. Her durumda etkili olduk, vurduğumuz her yerden ses getirdik. Her şeyden önemlisi, kadınların ezildiği, erkeklerden farklı bir durumda yaşadıkları ve bunun için bir şey yapılması gerektiği toplum gündeminin bir parçası haline geldi. Ama gösterdiğimiz çabanın karşısında elde ettiğimiz sonuç yetersiz oldu; yer yer gücümüzü çarçur ettik. Bunun temel sebebi örgütlenme konusunda gösterdiğimiz zaaftır. Bugün Türkiye'nin bir çok yerinde, kadınların kurtuluşu konusunda mücadele etmek isteyen ama birbirlerinden kopuk, habersiz, kadınlar var. Bütün siyasi eğilimler, gruplar, partiler kadınlar adına bir şeyler yapmaya, kadınları örgütlemeye, kadınları örgütlenmelerinin aracı olarak kullanmaya çalışıyorlar. Ama siyasal partilerde, politik gruplarda, sendikalarda derneklerde de kadınlar için gerçekten bir şeyler yapmak isteyen kadınlar var. Onlar da birbirlerinden kopuklar.

Artık bu dağınık durumumuza son vermek gerektiğini düşünüyoruz. Daha önce deneyip de başardığımız şeyler var; daha da başarılı olmamızın yolu bu dağınıklığımızı ortadan kaldırmaktır. Bizim adımıza konuşmak istiyorlar, bizim üzerimizden politika yapmak istiyorlar; asırlardır yaptıkları gibi. Bizimse artık onlara cevabımız var, uzun zamandır olduğu gibi. Ama bu defa farklı olsun istiyoruz. Bu defa örgütlü olsun!

İşte önümüzdeki 8 Mart, bu konudaki niyetimizi, kararlılığımızı duyuracağımız bir gün olabilir.

Bunun için bu 8 Mart'ta Türkiye'nin her yerinden kadınlarla, örgütlenme temasını vurgulayan bir yürüyüş düzenleyelim istiyoruz. Bu fikirden heyecan duyan, böyle bir yürüyüş için çalışmak isteyen kadınlarla temasa geçmek istyoruz. Bu konuda düşünmek, çalışmak istiyorsanız, her gün saat on iki ile iki arasında *Pazartesi*'yi arayın.

Gücümüz var, bunu biliyoruz; gücümüzü harekete geçirecek olan kararlılığımızdır, bunu da biliyoruz. Gücümüzü yan yana koymanın, tek tek, kaldırdığımız başlarımızı ortak bir isyana dönüştürmenin yolu örgütlenmekten geçer. Her şehirde, her mahallede, her işyerinde, her dernekte, her sendikada, her siyasal partide, aklımıza gelebilecek her yerde kadınların kurtuluşunu örgütleyelim. Bu defa geçmişteki hatalara düşmeyelim.

Bu defa örgütlü!

Soyadımı istiyorum!

Ankara'da Oya Ersoy isimli bir kadın bekârlık soyadını taşımak için mahkemeye başvurdu. Oya Ersoy'un davasını çok sayıda kadın avukat izliyor.

1995 tarihinde evlenen Oya Ersoy, evlenince kocasının soyadı Ataman'ı kullanmak zorunda kaldı. Evlendikten sonra da evlenmeden önceki soyadı Ersoy'u taşımak istediği için Asliye Hukuk Mahkemesi'nde bir dava açtı. Dava dilekçesinde şunlar söyleniyor:

"Nüfus Memurluğunun evlenmeden sonra davacının soyadının Ataman olarak nüfus tablosuna kaydetmesinin dayanağı Medeni Yasanın 153/1 hükmüdür. Ancak bu hüküm Anayasanın "Kanun Önünde Eşitlik" başlığını taşıyan 10. maddesine ve "Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği" başlığını taşıyan 12. maddesine açıkça aykırılık oluşturmaktadır. Anayasa'nın 10. maddesine göre, "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb. sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

Anayasa'nın 12/1 maddesine göre "Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir," denilmektedir.

Açıkça görüleceği üzere, Anayasal güvence altına alınan eşitlik ilkesi Medeni Kanun'un anılan hükmünde kadın aleyhinde bozulmuştur. Eğer herkes yasa önünde eşitse ve kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel haklara sahipse, kadın evlenme aktinden soma neden kocasının soyadını taşımak zorunda kalsın?

Medeni Kanun'un 8. maddesine göre ise, "Her kişi hak ehliyetine sahiptir." Hak ehliyetindeki genellik "herkes", "her şahıs" sözcüğü ile belirtilmiştir. Doğaldır ki, herkes kapsamı içersinde "evli kadınlar" da vardır. Ancak bu hak ehliyeti Medeni Kanun'da evli kadın aleyhine birçok durumda sınırlanmıştır. Evli kadının hak ehliyetine getirilen bu sınırlamalar evlilik birliğini daha sağlıklı kılma gerekçesiyle konulmuştur. Bu gerekçenin insanlığın geldiği bu noktada akılcı hiçbir dayanağının olmadığı açıktır. Medeni Kanun'un ortaya koyduğu aile modeli koca egemenliğine dayalıdır. Oysa Anayasa Mahkemesi'nin 1963'teki bir kararında vurgulandığı gibi "Cinsiyet yasa önünde eşitliği engelleyen bir neden değildir."

Kadın-erkek eşitliğinin amacı her iki cinsin benzer, ancak eşit olmayan yönlerinin olumlu doğrultuda hukuksal olarak eşit duruma getirilmesidir. Davacının evlenmeden sonra da, o güne kadar taşıdığı soyadını taşımak istemesi kocası olan erkekle benzer yönünü ancak yasa önünde eşit kılınmamış bir yönönü içermektedir. Soyadında olduğu gibi evlilik adına evlilik içinde getirilen diğer sınırlamalar da kadın erkek eşitliğine ters ve çağdışıdır. Evlenmeden sonra kadının kocanın soyadını taşımak zorunda olması kişilik haklarını ihlal ettiği gibi Anayasa'nın 10. maddesinde ifadesini bulan eşitlik ilkesine de aykırıdır.

Davacının evlilikten önceki soyadını taşımak istemi Türkiye'nin kabul ettiği, onayladığı uluslararası sözleşmelere de uygundur. (...) Yukarıda açıkladığımız nedenlerle müvekkkilin evlilikten soma aile nüfus kayıt tablosuna Ataman olarak kaydedilen soyadının Ersoy olarak düzenlenmesini ve bu bağlamda Medeni Kanun'un 153/1 maddesinin Anayasa'nm 10 ve 12. maddelerine aykırılığının tespit edilip bu hükmün iptalini talep etmekteyiz."

Medeni Kanun bir bütün olarak bir türlü değiştirilmiyor. Eğer bu dava Anayasa Mahkemesi'ne giderse, tıpkı kadının çalışmasının koca iznine bağlı olması maddesi gibi iptal edilebilir. Bekliyoruz.

Gölbaşı Tecavüz davasında ikişer yıl daha...

Geçen yıl Ankara Gölbaşı'nda, arabalarına bindiği iki kişi tarafından tecavüze uğrayan üniversite öğrencisi açtığı davayı kazanmış ve tecavüzcülerin her biri sekiz buçuk yıl ceza almışlardı. Tecavüzcüler cezaevindeyken, avukatları kararı temyiz için Yargıtay'a götürdü. Yargıtay, inceleme sonucunda verilen cezayı eksik bularak "alıkoymak"tan ceza verilmemiş olduğunu saptadı. Geçtiğimiz ay yapılan yeni duruşmada tecavüzcüler ikişer yıl daha ceza aldılar.

Kadınlar için; *Hemşire*

Türk Hemşireler Derneği'nin yayın organı *Hemşire*, logosunda da belirtildiği gibi asıl olarak hemşire ve ebeler için yayınlanıyor ama meslek dışında da kadınları ilgilendiren pek çok konuya yer veriyor. Son sayıdaki bir yazıda "Biz hemşireler, yani biz kadınlar bu ülke insanının kadına bakış açısından, kadının değerinden, kadının statüsünden, kadının sorunundan meslek olarak ayrılabilir mıyız?" diyor. İki ayda bir çıkan *Hemşire*'yi almak isteyenler: Yüksel Caddesi, 35/2, Yenişehir, 06420, Ankara adresine yazabilirler. Yıllık abone ücreti altı 600 bin lira.

Erbakan nihayet yumurtladı!

Biliyorduk, bekliyorduk. Erbakan kadınlarla ilgili görüşlerini nihayet açıkladı.

Sayın Başbakan Necmettin Erbakan'ın partisinin düzenlediği İkinci Uluslararası Hanımlar Birliği toplantısında yaptığı konuşma doğrusu biz kadınlar için şaşırtıcı olmadı.

Zaman zaman yaptıkları bu tür konuşmalarla kadına bakış açılarının nasıl olduğu-arada takiyye yapsalar da- savundukları düzenin ne kadar içinde olduklarını gösteriyorlar. Sayın Erbakan Pekin Konferansı'nda alınan kürtajın serbest bırakılması kararına karşı çıkıyor. Neymiş, bu karar kadım "rencide" edermiş. Hiçbir jinekolojik eğitimin verilmediği, korunma yöntemlerinin günah sayılıp öğretilmediği kadına kürtaj yolunu da kapatarak, tam anlamıyla çocuk doğuran bir makine, nesne gözüyle bakılıyor. Eteğine yapışmış birçok çocukla eve kapatılan, yoksulluktan ve şiddetten en fazla payı alan kadınlar daha az "rencide" olurlar sanki!

Dünyadaki tüm sayıları bilmiyorum, ama sadece İstanbul'da on bin çocuk sokaklarda yaşarken nüfusun azalacağından korkuluyor. Kötü huylu, uyuşturucu ve esrar bağımlısı çocukların yetişmesine, kadının çalışmasının neden olduğu söyleniyor. En son olarak yaşadığımız Susurluk olayı uyuşturucu ve esrar bağımlılığının nelerden kaynaklandığının somut göstergesidir. Sayın Erbakan'm söyledikleri bununla bitmiyor. Kadınların haftada iki gün ve dört saati aşmayacak işlerde çalışması gerekiyormuş. Bu noktada ilk aklıma gelen yıllarca üniversitelerde iş hayatında başörtüsü için mücadele eden kadınların boşuna çabalıyor oldukları. Öyle ya, doktor veya avukat olup haftada dört saat nasıl çalışacaklar? Bu söylenenler bizi, örneğin Afganistan, Pakistan, Suudi Arabistan gibi dini temele dayanan sistemle yönetilen ülkelerin anlayışına doğru hızla sürüklemektedir. Bu noktada kadının kutsallığı (!), narinliği gibi parıltılı kavramlarla birçok kadını kandırmayı, zaten var olan erkek egemenliğini daha da pekiştirmeyi amaçlıyorlar.

Bu bizim için kabul edilemez bir anlayıştır. Hepimizin bu anlayışa karşı uyanık olması gerektiğine inanıyorum.

Nurhayat, Ankara

Yeni bir Kürt kadın dergisi:

Jujîn

Roza'yı çıkaran kadınlar biri hariç şimdi yeni bir dergide.

Jujîn kirpi ve kadının bir araya gelişinden doğmuş bir isim. Kürtçede Juji kirpi, Jin kadın demek. Kadınlar bir çeşit kelime oyunu yaparak kirpi ve kadını biraraya getirmiş. Hatta daha da genişletip Jîn'i (yaşam) de katarak bir harmanlama sonucu *Jujîn* i keşfetmişler. Yeni çıkan Kürt kadın dergisi *Jujîn*, *Roza* nın bir çeşit devamı. Bir yıla yakın bir süredir, iki ayda bir yayımlanan ilk Kürt kadın dergisi Boza yı daha önce tanıtmıştık. Belki hatırlarsınız, belki okuyorsunuz. Şimdi, *Roza*'yı çıkaran ve fiilen yürüten kadınların birisi dışında hepsi *Jujîn*'de.

Derginin "Merhaba" yazısında niçin ayrıldıklarını şöyle açıklıyorlar: "Tek kişinin yaratmak istediği erk-e karşı koymadaki ortak tavrımız. Ast-üst ilişkisi, hiyerarşik örgütlenmeye karşı duruşumuz. Bireysel hareket yerine, kolektif çalışmaya olan inancımız," ve daha bunun gibi nedenler... *Jujîn*'den kadınlarla *Jujîn* üzerine sohbet ettik. Birisi "*Roza* da, *Jujîn* de Kürt kadın dergisi, sonuçta kendi irademizle *Roza*'dan ayrılmadık bu önemli," derken, diğeri gülerek, "Kürt kadınlarının ikiden fazla dergiye ihtiyacı var," diye ekliyor. Kiminin hayalinde daha renkli bir dergi var, kimisi, "Daha işin başındayız, her şey zamanla," diyor. *Roza*'daki kadın politikalarını *Jujîn*'de sürdürüyorlar.

Derginin belki de hemen farkedemeyeceğiniz hoş bir yanı, bütün sayfalar boyunca bir haber bantının olması. Bütün dünyada neler olup bittiğini başlıklarla özetliyorlar. Fiilen çalışan beş kişi var, dışarıdan sürekli yazan kadınlar da ekipten sayılır diyorlar. Mesela geçen sayımızda röportaj yaptığımız Hatice Yaşar da *Jujîn*'de yazıyor. Kadınlar, *Roza*'daki emeklerine sahip çıkıyorlar. Zaten çoğunun *Roza*'da başlayan dizi yazıları *Jujîn*'de devam ediyor. Yeni olan bir şiir köşesinin bulunması, karikatür ve bulmaca da var. "Niçin *Jujîn* ismi?" sorusunu da şöyle cevaplıyorlar; "Kirpiyi kullandık çünkü; ikinci sınıf bir cins görülerek maruz kaldığımız sömürüye, şiddete ve savunmasızlığa karşı çıkmak istiyoruz. Bize yönelen her türlü olumsuzluğa karşı bir savunma aracı olarak artık dikenlerimiz olsun istiyoruz. Daha çok savunmaya yönelik olan bu dikenlerimiz erkek egemen bakışa, değer yargılarına karşı saldırı aracı da olacaktır. İşte bize yönelen tehlikelere karşı kadınca dikenlerimizi göstermeyi ilan ettiğimizin resmidir *Jujîn*. Jin dedik çünkü, kadınız."

İşleri zor. Bunun farkındalar. *Jujîn*'in "Aynı coğrafyada yaşayan Türk, Kürt ve diğer azınlık kadınlarının birbirini anlaması için önemli bir dergi," olduğunu söyleyerek, "Hoşumuza giderse erkek yazılarına da belli bir oranda yer verebiliriz," diye ekliyorlar. "Nasıl bir *Jujîn*?" sorusuna "İhtiyaçlara göre", "İlgimizi ne çekiyorsa" diyorlar. "Bağımsız ve kadınca", "Kürt kadınlarının etnik ve cinsel kimlik mücadelesine katkıda bulunmak, özelde Kürt kadınlarının, genelde tüm kadınların aralarında duygusal bağı oluşturmayı hedeflemek," diye de yazıyorlar. Dergide Kurmanci lehçesiyle yazılmış Kürtçe yazılar da var.

Jujîn, 2 bin adet basılmış, esas olarak elden dağıtılacak. Adres: İstiklal Caddesi, Terkos Çıkmazı, Karaaslan Apartmanı, No.109, Tünel, İstanbul.

Eğitimli kadın da dayak yiyor ve gizliyor...

Kadın Dayanışma Vakfı'nın Avrupa Birliği'nce desteklenen "Kadının İnsan Hakları" Projesi 1995 yılında Ankara'da 45 gecekondu mahallesinde, alt sosyo-ekonomik yapıya sahip 796 kadının katılımı ile gerçekleştirildi. Bu araştırma kadınların yüzde 97'sinin kocaları tarafından şiddete uğradıkları sonucunu veriyor.

Araştırma sonucuna göre kadına yönelik şiddet 4 şekilde ortaya çıkıyor;

1. Manevi Şiddet (Aşağılama, küfür, hakaret)

2. Fiziksel şiddet (Dayak, öldürme)

3. Cinsel şiddet (Tecavüz)

4. Özgürlüklerin sınırlandırılması

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük kadınların durumu pek iç açıcı değil, dayak yiyorlar. Peki sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, en az lise ya da üniversite mezunu, mesleği olan kadınlar ne durumda? Avrupa'da bu konuda yapılmış tüm araştırmalar yüksek eğitim almış kadınlar arasında aile içinde yaşanan şiddeti saklama eğilimi olduğu yönünde.

Türkiye'de aile içi şiddetin üst sosyo-ekonomik düzeylere çıkıldıkça azaldığı varsayımlarının da sorgulanması amacıyla Kadın Dayanışma Vakfı 2. Proje konusu olarak bu konuyu seçti.

Araştırma sonuçları ürkütücü;

• Eşlerin bir konut mülkiyetine sahip olmaları yüzde 41 kadın, yüzde 44 erkek

• Arsa mülkiyeti: yüzde 8 kadın, yüzde 15 erkek

• Araba mülkiyeti yüzde 27 kadın, yüzde 42 erkek (Arabayı kimin kullanacağı konusunda yüzde 4 kadın, yüzde 44 erkek karar veriyor) malına mülküne bu kadar sahip çıkan erkeklerin çocukların bakımı ve yetiştirilme sorumluluğu konusunda kadınlara olan güvenleri çok açık.

• Çocukların eğitimi ve doktora götürülme ile ilgili kararların verilmesinde yüzde 46 kadın yüzde 21 erkek

Bu durum eğitim seviyesi yüksek ve maddi durumu iyi olan ailelerde bile çocuk bakımı ve yetiştirilme sorumluluğunun hâlâ kadında olduğunun ispatıdır.

Kadınların yüzde 71'i eşinden şiddet gördüğünü açıklayabilmiş. Yüzde 73 sözlü, yüzde 43 duygusal, yüzde 22 ekonomik, yüzde 16 fiziksel (Bu kadınlardan yüzde 12'si işkenceye uğramış, ağır darbe almış) ve yüzde 9 cinsel şiddet. Kadınlar hamilelik dönemlerinde de yüzde 10 oranında şiddete uğradıklarını belirtmektedirler. Hatta öylesine trajik olaylar yaşanmaktadır ki, örneğin 1956 yılında bir kadın, kocası tarafından cinsel organına limon sıkıldığı iddiasıyla yerel mahkemeye başvurmuş. Fakat mahkeme daha doğrusu hakim, bunun aile içi mahremiyet kapsamına girdiğini düşündüğü için dosyayı kapatmıştır. Ne yazık ki Yargıtay da bu yönde karar vermiştir.

Kadınlar lise ya da üniversite mezunu olsalar bile kendi maddi bağımsızlıkları yok.

Bütün bunlar yaşanmışken ve yaşanmaya devam ederken, eğitim programlarının hiç birinde aile içi şiddetten maalesef bahsedilmiyor. Yani insanlar bu gerçekleri işlerine geldiği gibi bilmemezlikten, görmemezlikten gelerek yaşamaya devam ediyorlar.

Kadınlar, gördüğümüz şiddet bizim utancımız olmamalı...

Yeliz Bekar, Ankara

Cihan Aktaş:

Kapatılmayı değil, örtünmeyi seçiyoruz

Müslüman kadın yazar Cihan Aktaş, *Yeni Şafak* gazetesinde başörtü yasağını ele aldığı bir yazı yazdı. Yazının önemli gördüğümüz kısımlarını aktarıyoruz.

(....) İslamcı erkekler için ise başörtüsü sorunu çoğu zaman, "Dokunmayın Bacıma" söyleminin sınırları içinde tutularak eriyor. Bu anlayışta başörtüsü, kadının kapanmasını sağlayan bir araç. Kadın evine kapanmışsa, kötülüklere de kapanmış sayılır.

Bazen Müslüman erkekler, tesettürü, kadının hayata kapanması şeklinde algıladıkları içindir ki, "Ne işi var okullarda, işyerlerinde," diyerek, tepkisizliklerini izah ederler. Bu anlamda. "kapanmak" bir ceza. Tesettürlüysen, ya hayata kapanacaksın. ya da bir yerlere kapatılacaksın. Doktor hanımlar tesettürün hayata kapanmak olmadığını gösterdiği için odalara kapatılıyor. "Ne işi var kadının üniversitede, iş hayatında," diyerek, sorunu çözümlediklerini sananlar yanılıyorlar demek ki... Sorunun onlar için çözümlenmiş olması, sahiden de çözümlendiği anlamına gelmiyor."

(.....) "Müslüman erkek, aydın ya da değil, başörtülü kadını "Aynılık" mantığıyla, kendinden dolayımlı olarak bilme ve temsil etme iddiasıyla hareket ediyor. Tarihsel ve eril okumalar ona kadını kendi ilavesi olarak gorme hakkını sağlıyor da. Bildiğimiz gibi ilave. kendini dışarıda bırakan tamam bir varlığa eklendiğinden, hiçbirşeydir. Müslüman kadın bu okumaların yansıttığı gibi "ilave" olarak görülmek istemediği için kapatılma cezalarına düçar oluyor. Müslüman erkeğin görünüş itibarıyla diğer erkeklerden bir farkı yok.

Müslümanlık kimliğine ilişkin problemler çoğu zaman başörtülüye yöneliyor. Böyleyken. ortak sorunların birlikte ele alınması bile neredeyse başörtülünün "kapatılmaya" razı olmasına, hatta kapatılmayı övmesine bağlı. Bir kez kapatılmayı ovmeye başlayınca da, kapatma cezaları her yerden sökün etmeye başlıyor.

Başörtülü memur da bodrum cezasına çarptırılmak istemiyorsa, eve kapatılmayı tercih etmeye zorlanıyor. Başörtülü öğrenci modernizme karşı mücadele etmek istiyorsa, evine kapanmalı sanılıyor. Asıl problem, iki türlü kapatılma durumunda da, aşağılama ve yüceltme yollarıyla başörtülüye "hiçbirilik" konumunun gösterilişi. Kapatılmayı değil örtünmeyi seçen kadının özgürlük duygusu buna nereye kadar izin verir?"

türbanı tartışması meclis'te

yasaklanan örtü mü, kadınlar mı?

müslüman kadınları tespit edip kamusal alandan dışlamak yükselen islamcılığa bir cevap olmuyor.

12 darbe sonrası kadınlarla ilgili gündemin önemli bir bölümünü yanlış bir biçimde türban adı verilen örtünmeyle ilgili tartışmalar oluşturdu. türban yanlış bir ifadeydi çünkü söz konusu olan şıklık icabı takılan bir türban değil, dinin icaplarına uygun olarak başım, boynunu falan da kapatacak biçimde örtünmekti.

hatırlarsınız, üniversitelerde yök vardı, kıyafetle ilgili kısıtlamalar getirilmişti, bunların arasında örtünme ve sakal yasağı vardı. bu yasağı kabul etmeyip görevinden istifa eden öğretim görevlileri oldu, haklıydılar, sakalları sakal olmaktan öte bir şeydi, onurlarıydı, onurlarını koruyorlardı.

inançları gerekçesiyle örtünmeyi tercih eden kadınlar içinse durum çok daha ağırdı, örtü onurları olmanın ötesinde bir şeydi onlar için; kabul ettikleri en güçlü otorite olan dinleri onlara bu örtüyü emrediyordu. direndiler, örgütlendiler, örtulerini savunurken direnmeyi, örgütlenmeyi, seslerini çıkarmanın tadını öğrendiler; tıpkı başka genç kızların başka siyasal talepleri haykırırken seslerini tanıdıkları gibi. bu konuda biraz daha okumak istiyorsanız, nilüfer göle ve aynur ilyasoğlu'nun isimleri geliyor aklıma. bu yazının amacı o yıldan bu yana bir tarih vermek değil.

ancak o mücadeleci kızların okullarını bitirince evlenip evlerine kapandıklarını, bazılarının evlerinde sıkıldıklarını, hayat karşısında hayal kırıklığı hissettiklerini biliyorum. bununla ilgili bir şeyler okumak isterseniz *izlenim* dergisinin kamu hayatı ve kadın özel sayısını öneririm size.

şu son aylarda, müslüman kadınların kamusal hayatta yer alırken karşılaştıkları problemlerin üç örneğiyle karşılaştık. bunlardan ilki, fakulteyi birincilikle bitiren örtülü genç kızdı. mezuniyeti bir yıl geciktirilmişti ve esas önemlisi bildiğimiz mevzuat çerçevesinde ne kadar mahir olduğunu mezuniyet derecesiyle ispat ettiği mesleğini yapması neredeyse imkânsızdı. avukatlık, hâkimlik, öğretim görevliliği... hepsi için başını açması gerekiyordu.

ikincisi, başlarını örttükleri için mesleklerini icra etmeleri engellenen hemşire kadınlardı. onlar da görevlerine iade edilmek için imza toplama yolunu seçtiler.

üçüncü vak'a ise, başım örttüğü için başhekimin üniversite müzesine tayin ettiği doktor şükran erdem.

bu üç hadiseye herkesin istediği gibi duşünmesi, yaşaması, giyinmesi tartışmalarının otesinde bir yerden bakmak mümkün bence.

bütün bu vakaların ortak noktaları var; bunlardan en önemlisi kamusal alanda varoluşlarını zaten zorlaştıran kadın olmalarının üzerine bir de başlarını örtmeleri yüzünden zorlanmaları.

konuya biraz da kendi açımızdan bakalım; bu topraklarda genel bir özgürlukçülük talebi olan herkesin müslümanlıkla sorunu vardır. kadınların özgürlüğünden, kurtuluşundan yana olanların sorunu daha da büyük olmuştur. bazı müslümanlar aksini iddia etse de, bizim islam adına bildiğimiz, gördüğümüz şey kadınların hayatının kısıtlanmasıdır ve bu görüntunun epeyce gerçekçi olduğunu düşünüyorum. bu anlamda, örtülü kadın, dolayısıyla müslüman gören özgürlükçü herkesin neden irkildiğini anlamak zor değil.

ama şu ele aldığımız konunun farklı bir yanı daha var. müslüman, örtülü kadınları dışladığımız alanlara, yine müslüman olan erkekler kolaylıkla girebiliyorlar. çünkü (zaten devletten falan ikrah etmiş olan ve orada yer almayı akıllarının ucundan bile geçirmeyecek bazı tarikatların mensuplarını gözardı edersek) her zaman bırakmadıkları sakalları dışında onları tanıyacağımız şey pek yok. ama kadınların durumu öyle değil, onlar imanlarını kalplerinin ötesinde başlarında da taşıyorlar. (cihan aktaş, "bizler başörtüsünü diken gibi değil ateş gibi taşıyan bir kuşaktanız," diyordu.)

çünkü kadınların giyimi, nasıl davranıp nasıl yaşayacakları, özel alana ait kelamı olan hemen herkesin temas ettiği bir alan olagelmiş. kadınların baskı altına alındıkları esas alanın özel alan olması feminizmin de temel düsturlarından birisi.

yine konumuza dönersek, müslüman kadınları tespit edip kamusal alandan dışlamak yükselen islamcılığa bir

cevap olmuyor. çünkü her örtülü kadın dışlandığında, bunun anlamı müslümanların bir kapının daha dışında bırakılması değil, bir kadının daha eve kapatılmasıdır. ve başı örtülü olduğu için iş ya da meslek sahibi edilmeyen her kadının öfkelenmeye hakkı vardır. ben o öfkenin muhatabı olmak istemiyorum ve başörtü yasağına karşıyım.

kaldı ki, kadın bilincinden nasiplenmiş müslüman kadınlar, başörtüleriyle kamusal alanda yer almaları için verdikleri mücadeleye erkeklerinin sahip çıkmadığını farkediyorlar. yine cihan aktaş, bu sayfalarda alıntı yaptığımız yazısında bu konuyu ziyadesiyle ele almış. ayşe doğu'nun dergimizde yayınlanan ilk yazısında da bu konunun ele alındığım hatırlayacaksınız. yani, politikliğinden zerrece şüphe duymadığım müslüman hareketlilik bile bu kadınlara sahip çıkmıyor; kadınlar evlerinde otursalar ne olur sanki!

ama konu burada bitmiyor.

doktor şükran erdem, kendisiyle *yeni şafak* gazetesinde yapılan bir söyleşide, "mesela belediyeler temizlendi, başka kurumlar da aynı biçimde temizlenebilir," diyor. kastettiği, "laikler"den temizlenmek tabii. işte böyle bir belediye olan refah'lı melih gökçek'in başkam olduğu ankara belediyesi, başı açık kadın çalışanlarına epeyce zulüm etmişti, hatırlarsınız. bu kadınlar önce kavşaklarda istatistik işine verilmişler, burada uğradıkları cinsel tacizle ilgili şikâyetleri melih gökçek tarafından, "olmaz öyle şey, çalışmayana para yok," diye karşılanmıştı. melih gokçek'in yalnızca islami kadınların namusuna sahip çıkmasında şaşacak bir şey yok. dininin, her dinin emrettiği, "kendinden olmayanı da sevme, koruma" gibi faziletlere sahip olmasını zaten beklemezdik. ama örtü meselesinin böyle adamların yönetimiyle çözülmesine de içim elvermiyor.

kaldı ki, örtünmediği için, pantolon giydiği için işini kaybeden bir çok kadın var bu ulkede. kadınları kamu alanında istemiyorlar; kimimizi örtülü olduğumuz için, kimimizi açık giyindiğimiz için, kimimizi dul olduğumuz için, kimimizi hamile olduğumuz için. bu kadınlara karşı bir savaşın bir parçası, kadınlar birbirlerinden habersiz, bağımsız, bu savaşta direnmeye çalışıyorlar. başörtü yasağı bu savaşın veçhelerinden birisi, en çok ele alınanı. belli ki kısa bir süre içinde de kalkacak ama kadınlara karşı bu savaşta yan yana saflaşmamız gereken çok kadın var. bence hangi sebeple olursa olsun kamusal alandan dışlanan bütün kadınların biraraya gelmesinin yollarını aramamız gerekiyor.

ayşe düzkan

Uzun bir zamandır örtünmek deyince aklımıza İslam dininin icapları ve kuralları çerçevesinde giyinmek geliyor. Halbuki "açık" olanlarımız da dahil hepimiz bir biçimde örtünmüyor muyuz?

Örtün!-mek

Meral Akkent, seksenli yılların ortalarında Türkçe ve Almanca olarak hazırladığı *Başörtüsü* adlı kitabında, geleneksel olarak başını örtmenin sadece Turkiye'de değil, Almanya'da da köy hayatının bir parçası olduğunu örnekleriyle gösterir ve bu iki ülkede yaşayan kadınların gündelik hayatı ve giyim tarzı üzerine ilginç paralelliklere işaret eder. Bu çalışmadan gördüğümüz şu ki, başını örtmek bir çok ülkede kadınların geleneksel giyiminin önemli bir parçası. Ama tesettur bundan farklı olarak geleneklere göre değil, dinin kurallarına gore örtünmek anlamına geliyor. Bu konu daha genel politikanın bir parçası halini almış durumda. Ama örtünmek, giyimini geleneklere ya da dinin kurallarına göre belirlemeyen kadınlar için de söz konusu.

Yakası oyuk bir şey giydiğinizi düşünün, dik durduğunuzda boynunuzdan en fazla iki parmak aşağısı görünüyor. Yerden bir şey almaya eğildiniz, elinizle yakanızı kapıyor musunuz? Tanıdığım kadınların en az yarısı yapıyor bunu. Eğildiklerini kollayan bir erkek ancak belli bir açıdan bakıldığında göze çarpabilecek göğüslerini görmesin diye.

Dar eteklerle yürüyebilmek için açılan yırtmaçlara da ikide bir elimizi atıyoruz, açıldı mı, göründü mü, baktılar mı?

Bluzun içinden görünen sutyenin, pantolonun altından beliren külotun izi, sütyensiz hatta sutyenli göğüslerin uçları, açılan yakadan görünen çamaşır askısı, sıyrılan etek, düşen omuz; yani ört ört bitmez.

Bakmak mı zaptetmek mi?

Çünkü erkekler bedenlerimize, bir insana bakar gibi, hadi ondan geçtim, beğendikleri bir nesneyi takdir edercesine bile değil zapt etmek üzere bakıyorlar ve bu bakışlardan kaçırabildiğimiz her santim, her kıvrım bizi biraz daha koruyor. Adına hicap denilen, karşısındakini tahrik etmeme çabası olarak adlandırılabilecek duygu, aslında bir kendini koruma güdüsü. Tecavüze tacize, işgale uğramamak için örtünüyoruz.

Ama hepsi bu kadar değil

Çünkü bazen de beğenmediğimiz yerlerimizi örtüyoruz. Kısa etek giymeyen kadınların önemli bir bölümü, biçimini beğenmedikleri bacaklarını saklamak için böyle bir tercih yapıyor mesela.

Çocuk ezirmekten, sevişmekten, insana bilgelik katan yıllardan sonra başka bir biçim almış memeler, biçimi, boyutu beğenilmeyen kalçalar... Kadınlara yönelik yayınların önemli bir bölümü nerenin nasıl örtulebileceğini anlatıyor.

"Kalçalarınızın genişliğini, pantolonun üzerine çıkarabileceğiniz uzun bir bluzla örtebilirsiniz."

"Bacaklarınızın üst kısmı kalınsa, dizin iki parmak altındaki etekler size uygun olacaktır."

"Geniş desenli giysiler, belin kalınlığını gözden saklar."

Farkındaysanız bütün bu işler erkekler için oluyor. Beğenmeyecekleri yerlerimizi örtüyoruz. Çok beğenip "sahip olmak" isteyecekleri (başka türlü beğenmeyi ne zaman öğrenecekler?) yerlerimizi örtüyoruz. Adet olduğu için örtüyoruz. Allah'ın emri ile örtüyoruz. Kendimizin ne istediğini ne zaman düşüneceğiz?

Melek Güneş

AYIP KÖŞE

Çocukluğumuz beraber geçti. Evlerimiz karşılıklıydı, sabah gözümüzü açınca sokağa fırlar, birlikte koşturup dururduk. Artık sokakta oynamayacak kadar büyüdüğümüzde bize bir şeyler oldu, karşılaşınca sadece selamlaşıyor, ama hiç konuşmuyorduk. Sonra selamlaşmalarımız giderek bakışmaya dönüştü. Artık her sabah o tam sekizde kapıdan çıktığında ben camda oluyordum. Okula gitmek için epeyce zamanım olmasına rağmen mutlaka erkenden uyanıyor, saçımı başımı düzeltiyor, onu bekliyordum. O da kapıdan çıktığında ilk iş gözlerini bizim cama dikiyor, uzun uzun bakıyordu. Eve dönüşlerimizde de uzun bir bakışma gerçekleşiyordu.

Bir gün okul çıkışı onu gördüm. Belli ki beni bekliyordu ama rastlantıymış gibi davrandı. O da çok heyecanlıydı, ben de. Ne konuşacağımızı bilemedik, "Nasılsın, iyi misin?" dışında pek bir şey konuşamadık. Hazırlıksız yakalanmıştım. İmdadıma kız arkadaşım yetişti, "Çabuk ol," filan deyip beni çekiştirdi. O gece uyuyamadım. Onunla bir yerde oturuyor olma fikri, elele tutuştuğumuzu, öpüştüğümüzü düşünmek beni heyecanlandırıyordu. Ona dokunmak için büyük bir istek duyuyordum.

Ertesi akşam okul dönüşü yine sokağın köşesindeydi, "Merhaba" dedi. "Merhaba" dedim. Sessizce eve kadar yürüdük, tam ayrılacağız, "Gel" dedi. Onların apartmanına girdik. Apartmanın girişi karanlıktı, ışığı yakmadı, "Aşağı inelim" dedi. Kalbim çarpıyordu, korkudan, heyecandan, bir sürü şeyden. Elimi tuttu. sıkıyordu. Merdivenlerden inmeye başladık.

Kısık bir sesle, "Hep seni düşünüyorum, seni çok istiyorum," dedi. Belime sarıldı, sanki mendivenleri kucağında indiriyordu. Merdivenin son basamağında eli belimden aşağıya, kalçama kaydı, sertçe okşuyordu. Artık evin kömürlüğündeydik. Kapıyı arkamızdan yavaşça itti. Neye, ne kadar hazır olduğumu bilmiyordum. üstelik ellerinin sertliğinden gerilmiştim. Dudaklarımı öpmesine karşılık vermedim. Duraksadı, duraksaması iyi de oldu; öpüşleri yumuşaklaştı, dudaklarım, yanaklarım ve çenemde gezinen ağzının arzusunu frenlediği belliydi; bu da beni anlatılmaz biçimde heyecanlandırıyordu. Dudaklarımız birbirinin içine girdiğinde, "Demek öpüşmek böyle bir şeymiş," dedim kendi kendime. Sonra dilini hissettim, nefesinin kokusu tuhaf biçimde hoşuma gitmişti. Sarmaş dolaştık, onun dudaklarıma yaptıklarını ben de ona yapmaya başladım, gerçekten zevkliydi! Hafifçe başımın döndüğünü hissediyordum, meğer bu daha hiç bir şeymiş.

Bir eli, sırtımdan önce koltuk altıma sonra göğüslerimden birine uzandı. Yine katılaşmıştım. durdu ama yerini değiştirmedi. Yavaş yavaş göğsümü okşamaya başladı. Ağzı hâlâ dudaklarımdaydı ama öpüşmeyi bırakmış göğsümde olan bitenleri anlamaya çalışıyordum. Göğüs ucum sertleşti, avucunun içindeki varlığını hissediyordum, göğsüm ateş gibiydi. Deminki baş dönmesi yavaş yavaş yine geliyordu. Önden fermuarlı bir kazak vardı üstümde, fermuarımı açtı, kazağımı ve sutyenimin askısını omuzumdan aşağı indirdi. Oğlanın tekiyle tenhalarda kalır kalmaz göğüslerini gösteren bir kız olduğum için kendimden nefret ediyordum ama, "Göğüslerin hayal ettiğimden de güzelmiş," demesiyle endişelerim yeniden o baş dönmesinin altında eriyip gitti. Eğildi, eliyle okşadığı göğsümü öpmeye başladı. Ucunu dişlerinin arasına aldığında gözlerimi kapattım. Annem babam şu yaptıklarımı bilseler... Elleriyle kalçalarımı okşuyordu, amaan boşver dedim, kim bilecek?

Deminden beri yeni bir yerlerime dokunup beni baştan çıkardığı için şimdi de yeni bir şeyler bekliyordum. Beklediğim oldu da. Kalçalarımı okşayan elleri eteğimin altına, sonra da külotumun içine girdi. Tam olarak nereye dokunduğunu anlayamıyordum ama bekâretimin bozulabileceğini düşünüyordum. Bu kadarı da fazlaydı, tamam olanlar hoşuma gitmişti ama şu pis kömürlükte "en değerli hazinemi" kaybedecek de değildim herhalde. "Korkma, bir şey olmaz," dedi. Bedenini benimkinden biraz ayırdı, elini kasıklarımın üzerine koydu, sonra da biraz aşağıda bir yere. Aman allahım, tıkanacak gibi oldum. Eliyle dokunduğu her neresiyse ona dokunmaya devam etmesi gerekiyordu. Ama elini çekti, kendi pantolonunun fermuarını açtı, sonra benim elimi tutup orasına götürdü, elimi iyice kavrayacak biçimde organının üzerine yerleştirdi. Sonra eli yeniden bana döndü, tuhaf bir ritm başlamıştı, bir yandan beni okşuyor, bir yandan da cinsel organı avucumun içinde gidip geliyordu. Elimde tuttuğum şeyin ne olduğunu düşünmek ya da ayrıntılarını fark etmek bile istemiyordum. Zaten bacaklarımın arasında bir yerde yanan bir şey başka şeyler düşünmemi engelliyordu. Bir zaman sonra onun da kontrolünü kaybettiğini farkettim, sonra elime ıslak ıslak bir şeyler bulaştı, boşalınak dedikleri bu olmalıydı. Onu artık tutmama gerek olmadığını hissediyordum, o ise beni okşamaya devam ediyordu. Birden bire inanılmaz bir şey oldu. Daha önce hiç tatmadığım bir zevk, bir kasılma; belli ki ben de olmuştum. Aramızda "gerçek" sevişme bile olmadan bu kadar zevk alabilmeme hayret ediyordum.

Artık kendime gelmiştim, kafam çalışmaya başlamıştı. Annem beni oraya girerken görmüş olabilirdi, kömürlüğe yalnız girmekten ödüm patlardı fare, böcek çıkar diye. Ya üstüm başım kirlendiyse? Korka korka eve gittim, kimse bir şey fark etmemişti.

Onunla ilk defa yaşadığım heyecanı, hazzı daha sonraki yıllarda bekâretim bozulduktan sonra yaşadığım "gerçek" sevişmelerin hiç birinde yaşamadım.

Neden erkekler

Bu soruya bütün zamanlar, tek tek bütün kadınlar ve bütün erkekler için geçerli bir cevap vermeye girişmek aşırı bir iddia olurdu. Ben çok daha sınırlı bir şey yapmaya çalışacağım: Psikanalitik teorinin bir takım temel önermelerine ve Nancy Chodorow adlı ABD'li feministin 70'lerden başlayıp bugüne kadar sürdürdüğü çalışmalara dayanarak bir takım genel eğilimlerden söz edeceğim. Bu genel eğilimler hiçbir şekilde evrensel özellikler olarak alınmamalı. Çok çeşitli faktörlerin etkisiyle bu genel eğilimler çarpıtılıyor, bükülüyor, karşıtına dönüşebiliyor. Ve sonuçta tek tek her kadın ve erkekte farklı biçimlerde tezahür ediyor. Bu faktörlerin arasında, kültürel, sınıfsal, ulusal farklılıkların yanı sıra, aile-içi ilişkiler, anne babayla yaşanan ilişkinin sembolize ettiği ailelerin iç bileşimi (kardeşlerin sayısı, cinsiyetleri), aile üyelerinin kişilik yapılarını vb. saymak mümkün.

Her şeyden önce, feminist bir bakış açısıyla Freud'un teorisinin ve daha genel olarak psikanalitik düşüncenin bağdaşıp bağdaşamayacağı konusunda bir şeyler söylemek gerekiyor. Freud'un teorisi erkek egemenliğini ve bu egemenlik çerçevesinde oluşan toplumsal cinsiyetleri veri olarak alır. Kız ve erkek çocukların psikolojik cinsel gelişimlerinin "normal" seyrini esas olarak ensest ve eşcinsellik tabularına ve penis yüceltmesine dayandırır. Mastürbasyon, aynı cinse yönelik cinsellik, klitoris odaklı cinsellik, Freud'a göre bireylerin psikoseksüel gelişiminin belli aşamalarında yaşanan ama geride bırakılması gereken evrelerdir. "Normal", "erişkin" kadın ve erkeklerden beklenen cinsellik biçimi, penisin vajinaya girmesi suretiyle yaşanan orgazmdır. Bunun dışında kalan cinsellik biçimleri, bireylerin psikoseksüel gelişimlerinde belli evrelerde takılıp kalmalarından kaynaklanır. Klitoris orgazmı da böyle bir takılmanın ifadesidir, eşcinsellik de, mastürbasyon da...

Freud'un teorisi bütün toplumlar ve bütün zamanlar için geçerli, kültürün olmazsa olmaz koşulu olan bir durumdan söz ediyor. Bu niteliğiyle de feminizmle bağdaşabilir bir teori gibi görünmüyor. Ancak, feminizm bu teoriyi belli bir tarihsel çerçeveye yerleştirerek ondan yararlanabilir. Şöyle okunabilir Freud: Erkek egemenliğinin çağdaş biçimi olan çekirdek ailede olan biteni anlatan, tarif eden bir teori... Ya da başka bir deyişle, çekirdek aile içinde kız ve erkek çocukların erkek egemenliğini içselleştirme süreçlerini tarif eden bir teori. Bu erkek egemen toplumda, bu aile yapısı içinde bireyler böyle yetişirler.

Peki çekirdek aile dediğimizde tam olarak neyi kast ediyoruz? Erkek egemenliğinin bu çağdaş biçiminin temel özellikleri ne? Çekirdek aile, ailenin toplumsal üretimden tümüyle koptuğu, aile içinde kadınların harcadığı emeğin ekonomik değer taşımadığı, kamu alanından tümüyle kopuk bir özel alanın oluştuğu bir toplumsal düzenlemenin adı. Freud'un anne-baba-çocuk üçlüsü de bu çerçeve içinde yer alıyor.

Bunun ötesinde, kamusal alan / özel alan ayrışması bir değerler hiyerarşisini de ifade ediyor. Kamusal alan, ussallığın, başarının, etkinliğin, üretimin, kulturün alam ve erkek olan da bu alan. Özel alan ise duygusallığın, dayanışmanın, şefkatin, doğal olanın alam ve kadın olmakla bağdaştırılıyor. Bu toplumda birincil olan, değer olarak üstünlük taşıyan alan tabii ki kamusal alan.

İşte Freud'un teorisinde annelik, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkileri anlamlarını bu toplumsal yapı, yani özel alanı oluşturan çekirdek aile çerçevesinde kazanıyor. Toplumsal üretimin yanı sıra eğitim ve politikadan da kopmuş olan bu aile içinde çocukluk özel bir anlam ve statü kazamyor. Anneliğin anlamında ise çok çocuk yapmaktan kaynaklanan fiziksel-biyolojik boyutun ağırlığı azalıyor. Anneliğin psikolojik ve ideolojik boyutu artıyor. Kadınlar artık az sayıda çocukla çok annelik yapıyorlar. Kamusal denebilecek her şeyden kopmuş, yalıtılmış olan annelik başlıbaşına bir kimlik/rol haline geliyor. Babahğın anlamına gelince, erkeklerin giderek aile hayatına daha az katılmalarıyla birlikte etrafta pek görünmeyen, uzak, namevcut baba imgesi egemen oluyor. Dolayısıyla sadece kadınların annelik yaptığı ve annelerin çocuklarıyla başbaşa kaldığı bir dünya bu.

Bu dünyada hem kız çocuklar hem de erkek çocuklar kadınlar tarafından büyütülüyor, hem kız hem erkek çocuklar ilk yakınlıklarını kadınlarla yaşıyorlar. İşte bu ortak payda, kadınların ve erkeklerin psikoseksüel gelişimlerinde ve bunun sonucunda oluşan duygusal yapılarında çok temel farklılıklara, hatta karşıtlıklara yol açıyor. Bebeklik döneminde kız çocuklar da erkek çocuklar da anneleriyle bir bağımlılık, iç içelik yaşıyorlar. Aradaki sınırların henüz belirgin olmadığı sembiyotik bir ilişki bu. Zamanla bu iç içelik ortadan kalkmakla birlikte her iki cinsiyetten çocuğun da anneleriyle bağı sürüyor. Ancak, yine her iki cinsiyetten çocuğun da anneden kopmasıyla tamamlanacak olan ödipal karmaşa dönemine girişte, kız ve erkek çocuklarda bu bağlılığın niteliği farklı. Kız çocuğun anneye bağlılığı bebeklik dönemine benzer bir bağlılık. Erkek çocu-

aşkı bu kadar farklı yaşıyorlar?

ğunki ise, kendisini annesinden farklılaştırmış olduğu bir bağlılık. Anneler kız çocuklarını bebekliktekine benzer bir iç içe ilişki içinde tutuyorlar, bu süreyi uzatıyorlar. Anne-çocuk arasındaki birlik, süreklilik duygusu, iç içe geçmişlik kız çocuğun durumunda daha uzun sürüyor. Ödipal döneme kız ve erkek çocuklar bu farklılıkla giriyorlar.

Odipal karmaşa döneminde erkek çocuk annesini bir aşk nesnesi olarak görüyor. Ancak anneye duyduğu bu aşk çocuğun babasını kıskanmasına, ona nefret duymasına yol açıyor. Bu nefret ise şiddetli bir korkuya... Bu korku, babasının kendisini hadım edeceği korkusu. Korkusuna yenik düşen erkek çocuk babasının hükmünü ve yasasını kabul ediyor ve annesine olan aşkını ondan nefret ederek bastırıyor. Annesini ve kadınlığı aşağılayarak erkekler dünyasına giriyor. Babasıyla özdeşleşiyor, duygusal yatırımlarını kamusal alana yöneltiyor, güçlü bir süperego geliştiriyor.

Kız çocuklar ise ödipal dönemde babaya âşık oluyor, aşk nesnesi olarak anneyi itiyor. Freud bu yönelim değişikliği penis hasetiyle açıklıyor. Penisi olduğu için kızın aşk nesnesi artık baba. Ancak ensest tabusu bu aşkı yasaklıyor. Odipal karmaşa döneminden çıkışta, kızın babasından penis isteği, çocuk isteğine dönüşüyor. Babasından daha değersiz olan annesiyle özdeşleşiyor kız çocuk ve kadınlık dünyasına giriyor.

Ne var ki, bebeklikten kalma anne bağımlılığı, anneyle iç içelik bu dönemde de sürdüğü için, kız çocuk ödipal dönemde aşk nesnesi olarak babaya yöneldiği halde anneden tümüyle kopmuyor. Babaya duyduğu aşk ve annesiyle arasındaki rekabet çok keskin değil. Aslında hem anneyi, hem babayı istiyor; babaya yöneldiğinde gözü bir yandan da annesinde.

Duygusal yakınlık konusunda, kadınlarla erkekler arasında sonu gelmeyen bir savaş... Kadının annesiyle yaşadığı deneyime duyduğu özlemle, erkeğin yakınlık yaşamadaki korkusu bir araya geldiğinde, aşk kadınlar için sürekli bir doyumsuzluğa, erkekler için bir tehdide dönüşüyor.

Dolayısıyla bu Odipal karmaşanın çözümü kız çocuklar ve erkek çocuklar için farklı. Erkek çocuk annesine duyduğu aşkı kesin, mutlak bir şekilde bastırıyor. Çünkü duyduğu aşk ikircikiz tehdit edici bir aşk. Kız çocuk ise babaya böyle mutlak bir aşk duymuyor. Bir yandan annesine duyduğu bağlılık yumuşatıyor bu aşkı, öte yandan da baba ilgisiz, hatta namevcut. Kızın duyduğu aşk bu yüzden idealize edilmiş, orada olmayan birine duyulan, bir anlamda karşılıksız bir aşk. Böyle olunca, babaya duyulan aşkın bastırılması daha az şiddetli yaşanan, daha yumuşak bir geçiş.

Ödipal karmaşanın yaşanışındaki ve çözümündeki bu farklılık, kadınların ve erkeklerin duygusal yapılarını farklı şekilde oluşturuyor. Annelerine duydukları aşkın neden olduğu hadım olma korkusu erkeklerde, kadınlardan duyulan bir korku, giderek kadınlara duyulan bir nefret biçiminde süreklilik kazanıyor. Duygusal yakınlık, duygusal ilişkiler erkeklerin egolarını tehdit ediyor. Bunun yerine esas olarak aile dışında, kamusal alanda rekabet, iş, politika vb. ile erkekler kendilerini. Aşk onlar için annelerine duydukları o tehdit edici aşkı ima ediyor, çağrıştırıyor. Ancak bir aşk ihtiyaçları da var. Dolayısıyla aşk ihtiyacının ifade edilmesine karşı da derin bir öfke duyuyorlar. Bu ikircikilik, hem yakınlık istemek ama hem de yakınlıktan korkmak çelişkili bir duygusal yapıya yol açıyor: Verilmesinden korktukları şeyi istiyor erkekler! Bununla bağlantılı olarak da son derece savunmacı davranıyorlar duygusal ilişkilerinde. Bazı erkeklerin âşık olduklarını hissettiklerinde gidip bir başka kadınla birlikte olmalarını bu korkunun dışavurumu olarak yorumlamak da mümkün. Erkeklerin sadece kadınlarla değil erkeklerle de yakınlık kurmada güçlükleri var: Kamusal alanda erkeklerle bir duygusal yakınlık değil, yanyanalık yaşıyorlar. Kahve arkadaşlığı, takım arkadaşlığı, iş arkadaşlığı, politika arkadaşlığı... Ancak ne olursa olsun, tanımlanmış, sınırları belli bir yakınlık. Ama herşeye rağmen, daha önce de belirttiğim gibi anneyle yaşanan sembiyotik birlik evresinin arayışı bastırılmış biçimde de olsa bir yerlerde sürüyor. Bunu erkeklerin, ketlenmelerden uzak bir biçimde, en rahat yaşadıkları durum ise cinsel birleşme.

Odipal karmaşa döneminden çıkışın kadınlarda erkekler kadar travmatik bir süreç olmadığına değinmiştim. Anneyle sürdürülen bağım sağladığı bu görece yumuşak geçiş, kadınların ilişkisel yeteneklerinin, başkalarının duygularıyla özdeşleşme (empati) potansiyellerinin daha güçlü olmasını sağlıyor. Hatta başkalarıyla ilişki, kadınların hayatlarında hep en önemli yeri koruyor. Ego sınırları erkeklerinki kadar belirgin değil; zaman zaman bu ayrılma, ayrışma, başkalarıyla arasına sınır koyma konusunda ağır sorunlar yaşamalarına yol açıyor.

Kız çocukların babalarını erotik nesne olarak gördükleri aşamada bile duygusal olarak anneyle bağlarını sürdürmelerinin bir uzantısı var: Kadınlar cinsel aşkı şu ya da bu şekilde bir üçlü içinde yaşamaya eğilimliler. Bir erkekle yaşanan aşkın her aşamasının paylaşıldığı "en yakın kadın arkadaş" ilişkileri bunun bir örneği olarak görülebilir. Bazı kadınların, sevgilisi olan ya da evli olan erkeklere daha çok ilgi duymaları da bir yanıyla buna bağlanabilir. Öte yandan, yakın ilişki kurma yetenekleri, güçlü empati duyguları bu üçlü aşk yaşama eğilimiyle birleştirildiğinde, âşık olan kadınların çocuk istekleri de kolaylıkla açıklanabilir.

Kadınların erkeklere duydukları aşkın da ikircikiz, çelişkisiz, "makul"(!) bir duygu olduğunu söylemek pek kolay değil. Erkeklerden istedikleri yakınlık, iç içelik, aslında anneleriyle yaşadıkları birlik duygusuna duydukları ihtiyaçla bağlantılı. Ne var ki bu, aslında bir kadının yakınlığına duyulan ihtiyaç ve bunu yine de erkeklerde arıyor kadınlar. Bunun da ötesine, babanın bir aşk nesnesi olduğu dönemdeki uzaklığı, kadınların, tıpkı babaları gibi, âşık oldukları erkeği de idealize etmelerine yol açıyor. Uzaklık gerçeğinin reddedilmesi üzerine kurulu olan bu idealleştirmenin anlamı şu: Aslında kadınlar karşılarındaki somut erkekten çok, onun idealleştirilmiş, gerçeğin ikamesi olan imgesine âşık oluyorlar.

Sonuç: Duygusal yakınlık konusunda, kadınlarla erkekler arasında sonu gelmeyen bir savaş. Kadının annesiyle yaşadığı deneyime duyduğu özlemle, erkeğin yakınlık yaşamadaki korkusu bir araya geldiğinde, aşk kadınlar için sürekli bir doyumsuzluğa, erkekler için bir tehdide donuşuyor.

Kısacası, anneliği sadece kadınlar yaptığı için ve anneliğin anlamı özel alanın özgül koşullarında oluştuğu için, kız çocuklar büyüdüklerinde anneliğe yatkın oluyorlar ve annelik yapma ihtiyacı duyuyorlar. Erkeklerin ise ilişkisel yetenekleri "annelik" yönündeki eğilimleri ketleniyor. Böylelikle kadınların anneliği sürekli olarak yeniden üretiliyor. Cinsiyetçi işbölümünün kadınlarca da içselleştirilmesi anlamına gelen bu döngü, erkeklerle kadınlar arasında doyumlu bir aşk yaşanmasını imkânsız kılıyor.

Bu zincirin kırılması ancak özel alan/kamusal alan ayrımının cinsiyete dayalı bir karşıtlık olmaktan çıkması ve anneliğin, babalığın cinsiyetçi işbölümüne dayalı anlamlarından arındırılması ile mümkün.

O zaman cinsel aşk dönüşür mü? Nasıl yaşanır? Ya da cinsel aşk hiç mi kalmaz?

Söyleyebileceğimiz tek şey, o zaman aşkın böyle yaşanmayacağı.

Gülnur Savran

kadın unutmazmış!

Kadınlar olarak suçluluk duygusunu abartmaya yatkın olduğumuz ve de kendimize duyduğumuz güven konusunda pek cimri olduğumuz malûm.

Ayşe arkadaşımızın geçen sayıda yazmış olduğu, kadınlar üzerine sosyolojik gözlemlerinin sonuçlarını aktaran "Kadın Unutmaz!" başlıklı araştırma yazısı doğrusu beni çok etkiledi. Yani, "Ne kadınlar var, hiç bir şeyi unutmayıp lüzumlu yerlerde kullanıyorlar, kocalarına sevgililerine külahlarını ters giydiriyorlar, yoksa ben salak mıyım, yoksa ben kadın değil miyim?" gibi ciddi varoluşsal kaygılar içine düştüm. Ancak tam o sıralarda şahit olduğum bir olay, konuya bir başka açıdan da yaklaşılabileceğini göstermesi açısından içime serin sular serpti. Bu olayı sizin de değerlendirmelerinize sunmak isterim.

Deniz adında bir arkadaşım, yine yıllardır arkadaşımız olan ve bir turizm şirketinde çalışan Saliha'dan iki üç gün içinde yetiştirmek üzere bir çeviri almıştı. Aslına bakarsanız, bunu yetiştirmeye ne zamanı ne de ruh hali pek müsait değildi. Sonra anlaşıldı ki, zaten metin de arkadaşımız tarafından çevrilmeye pek müsait değil. Aslında para kazanmaya filan da ihtiyacı yoktu. Çok yıpratıcı bir işten ayrılalı bir kaç gün oluyordu. "Peki niye kabul etti?" diyeceksiniz ki bunu ben de çok düşündüm. Çünkü bu arkadaşımız mürekkep yalamış her kadın gibi, evde bir kaç gün yatıp ense yapmaktan suçluluk duyar ve kendini "işe yarar" hissetmek isterdi. Daha önemlisi de, çok kadın gibi "hayır" sözcüğünü telaffuz etme yeteneğinden yoksundu. Ayrıca "Siyaset Meydam"nda izlemiş olmalısınız, bundan böyle memleketimizde ne kadar iş varsa hepsini kadınlar yapacak. Neyse kızcağız gözlerimizin önünde sararıp solmaya, gece gündüz bilgisayarın başında oturmaya başladı. Oturuyor da ne oluyor, o ayrı. Neyse, üç uykusuz gecenin sonunda, bir arkadaşımız yanında Aynur adlı çevirmen arkadaşıyla tesadüfen uğradı. Tanıştılar ve de Aynur Deniz'e biraz yardımcı oldu. Ertesi gün pazardı ve Deniz çeviriyi saat onda teslim etmek zorundaydı. Aynur, "Sabah erken uyanırsam belki yardımcı olurum" dedi. Hani öyle denir ya!

Ertesi sabah saat onda telefon çaldı. Beklenen an gelmişti, çeviri bitmemişti ve Saliha çeviriyi sormaktaydı. Deniz uykusuz gecelerin verdiği hiddet ve Saliha'nın kadın ve arkadaş olmasından aldığı cesaretle, veryansın etmeye başladı: "Senden nefret ediyorum, önümüzdeki birkaç yıl seni görmek istemiyorum, bitiremiyorum işte, ne yapacağım şimdi, çabuk kalk gel." Telefonu kapattığında kendisinden çok memnundu: "Kararlı söyleyince nasıl oluyor ama, ben öyle 'mıy mıy' yapınca kimse kulak asmıyor tabii!" Bu konuşmadan on dakika soma Saliha geldi. Deniz hayretler içinde, "Ne çabuk geldin?" dedi çünkü Saliha İstanbul'un öbür ucunda oturmaktadır; "Ne demek, neye göre çabuk" diyecek oldu. Deniz on dakika önce telefonda konuştuklarını hatırlatınca Saliha, "Telefonda filan konuşmadık, ben saatlerdir yoldayım" dedi. Deniz konuşmayı harfi harfine tekrarlayıp ısrar etti. Saliha bir miktar dirense de, yarım saatin sonunda bir koltuğa çökmüş ve bir iç hesaplaşma içine girmişti bile: "Bana neler oluyor, doktora mı gitsem, tanrım bunu nasıl unuturum, zaten geçenlerde de şey olmuştu". Tam o sırada zil çaldı. Gelen Aynur'du. Deniz uykusuzluk ve paranoyadan telefonda Aynur'u Saliha sanmıştı. Aynur da azarı işitince, pazar sabahı sıcak yatağını bırakıp koşa koşa gelmişti işte.

Şimdi olaydaki bazı noktalara dikkat çekmek istiyorum. Önce Saliha'nın durumunu ele alalım. Yapmadığı bir telefon konuşmasını yaptığı iddia edilen işveren konumundaki bir erkek gibi davranmadığı oldukça açıktır. Yani, "Sen benle dalga mı geçiyorsun, zaten çeviri de bitmemiş, bu saçmalıklarla durumu geçiştirmeye mi çalışıyorsun, yıkarım ulan burayı" dememiş, yarım saat içinde haksız olduğuna ikna olarak depresyona girmiştir. Gelelim Aynur'a. Bir gün önce tanıştığı bir kadının şaka yollu da olsa hakaretlerini sineye çekip, kuzu kuzu yardıma gelmiştir. Sonradan ifade ettiğine göre, söz konusu hakaretleri samimiyet belirtisi olarak algılamış ve, "Demek beni çok sevdi", diye düşünmüştür. Buyrun!

Ortada son derece ciddi bir durum vardır çünkü olayı en ufak bir abartma olayına girmeden nakletmiş bulunuyorum. (En ciddi yazılarımın bir süredir *Pazartesi*'de hep mizah sayfasına atılıyor olması da benim açımdan ayrıca düşündürücü bir konu. Biliyorsunuz, basın piyasasmda böyle şeyler maalesef oluyor). Şimdi bundan çıkardığım sonuçlara geçeceğim. Kadınlar olarak suçluluk duygusunu abartmaya yatkın olduğumuz ve de kendimize duyduğumuz güven konusunda pek cimri olduğumuz malum. İşte bu yüzden adamlar bize her istediklerini yaptırmakla kalmayıp düşündürtüyorlar da. Yani size olmaz mı, üç gün ilişkiniz üzerine düşünmüşsünüz, size nasıl haksızlık ettiğini sular seller gibi aklınıza yazmışsınız, trajik bir yüz ifadesiyle aynada prova bile yapmışsınız mesela. Siz daha üçüncü cümlenizi bitirmeden, o sizin için hayatta neler yaptığını, nelere göğüs gerdiğini anlatmaya başlamaz mı? Daha, "Ya konu bu değildi galiba" demeye fırsat bulamadan, Ahmet Vardar'ın karşısında ekmeğin gramajını düşürmüş fırıncı olduğunuz hissine kapılıp, "Ya adam bütün gün çalışıyor, ben evde çocukla oturmaktan başka şey yapmıyorum, bir yemek pişirsem elime mi yapışır" diye düşünürken yakalıyorsunuz kendinizi. "Tamam arada bir kaba davranıyor, küstahlaşıyor filan ama hep beni sevdiği için, fazla yakınlık durumundan yani." Hele Mahsun Kırmızıgül'ün "Sevdalıyım" şarkısının klibinde o sarışın kadına baktığı gibi gözlerinizin içine mahzun ve tutkulu bir bakış fırlatmayagörsün, işte yarım saat içinde isminizi bile unuttunuz. "Ya ben neye kızmıştım, konu neydi, nerdeyim, ben kimim?"demeye başladınız bile. Bununla kalsa iyi, luzumsuz bir kendine güven hezeyanı sonucu geçici olarak çekilmiş olan suçluluk duygusu yine damarlarımızda dolaşmaya başlamıştır: "Hay allah, yine hiç yoktan tatsızlık çıkartıp geceyi mahvettim. "O an faaliyete geçirebileceğiniz telafi mekanizmalarının yanı sıra, ertesi gün onun için en azından bir pasta yapma kararım da çoktan vermişsinizdir artık (bari bunu ona söylememeyi akıl etseniz!) Aslında en geç ertesi sabah zihniniz yavaş yavaş berraklaşacak, kim olduğunuzu ve kiminle dans ettiğinizi ve benzeri şeyleri hatırlayacaksımızdır, ama çok geç. Kavga çıkarma haklarınızdan birini daha boşa harcamışsınızdır ve şimdi yeni bir deneme için en az on beş günlük bir hazırlık ve kendini toplama süresine muhtaçsmızdır.

Ben bundan soma bu durumlara düşmemek için, başta adım soyadım ve özgeçmişim olmak üzere, bazı önemli şeyleri, muhatabımın önemli falsolarını, şikâyetlerimi ve de duygularımı küçük kâğıtlara (tercihan birini tarihe havale etmek üzere iki nüsha olarak) yazıp iç çamaşırımın uygun bir yerine gizlemeye karar verdim. Kavga sırasında arada bir, "Pardon ağlıyorum da, makyajım akmış" deyip tuvalete gideceğim, orada onları okuyup okuyup geri döneceğim (tabii bu arada makyajımı da tazeleyebilirim, hem bu esnada okuduklarımı ezbere tekrarlama fırsatı olur.)

Yanlış anlaşılmasın ama ben Ayşe arkadaşımı, yazısını bu yeni veriler ışığında gözden geçirmeye davet ediyorum ve bu konuda geniş kapsamlı bir tartışma başlatmakta fayda görüyorum.

Nesrin Tura

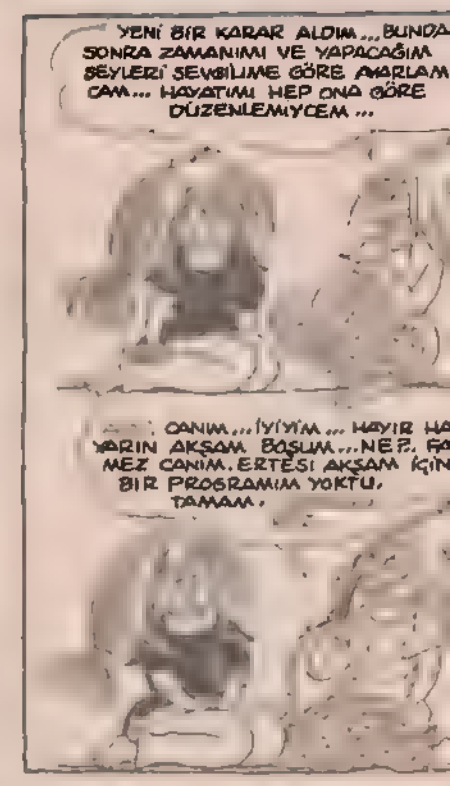

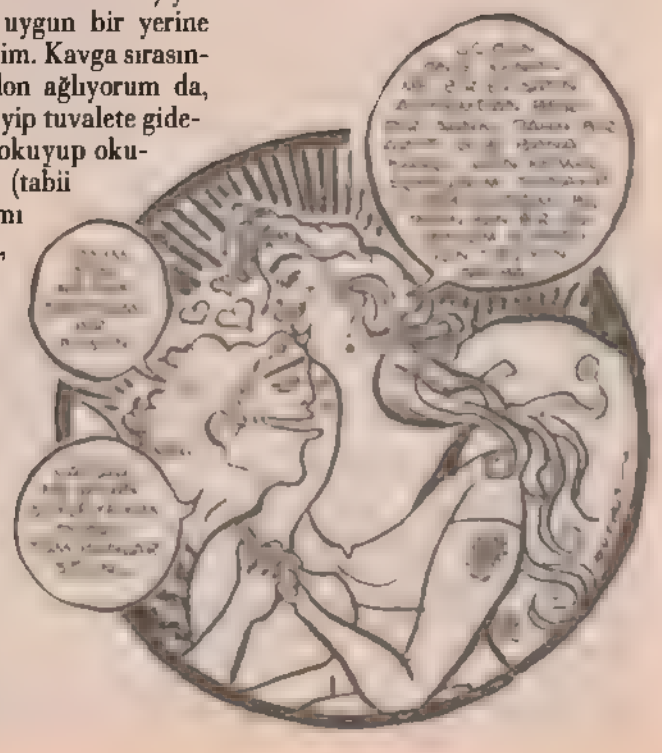

KUTSAL DUŞ SEMRA CAN

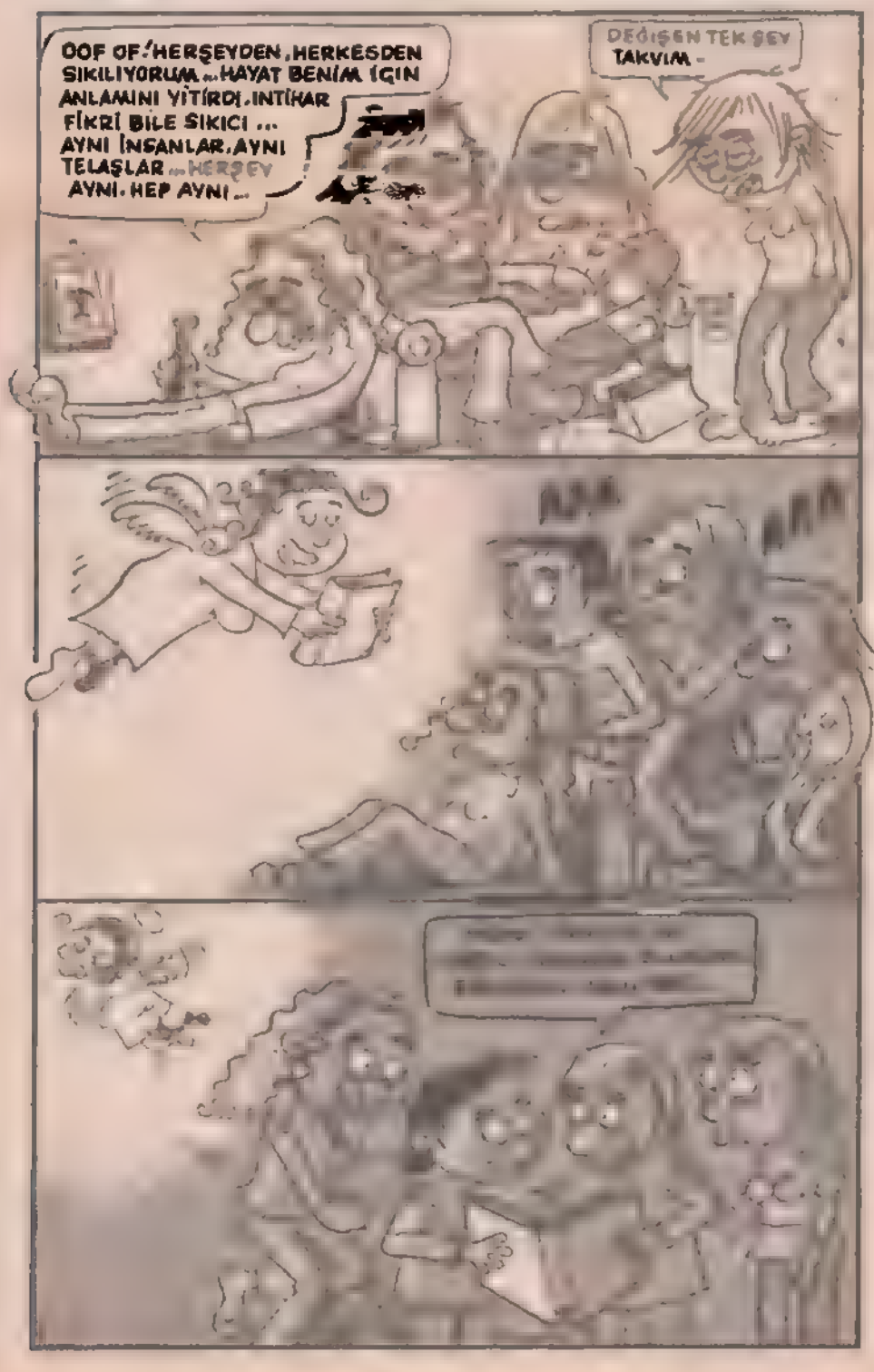

bir muazzez ersoy klasiği daha:

intizar!

yine muazzez ersoy'un puantiyeli, yapma çiçekli, takma kirpikli ve esas önemlisi lala destekli dünyasında gezinmekteyiz.

aslında şarkıyı yıllardır tanırız, türkçe müzikte lâtin rüzgârları esmeye başlamazdan çok önceleri bu "trend"i yakalamış bir parçadır. muazzez ersoy, sağolsun bütün bu tür kenarda köşede naftalinlenmeden saklanmış ve o yüzden de her tarafı delik deşik olmuş klâsikleri toplayıp toplayıp kaset yapıyor ve fena da okumuyor. bu nostalji dizisinde de o dönemlerin bütün aşk safsatalarını kullanmak ve bir türk filmi havası yakalamak icab ediyor besbelli. bu "olay" karagözlüm'de kendini iyice hissettirmişti; intizar'da klip içinde gidilen bir sinema ve afişle yeni bir oylum kazanıyor ve seyircinin içi de oylum oylum oyuluyor!

efendim, yine o muazzez ersoy'un puantiyeli, yapma çiçekli, takma kirpikli ve esas önemlisi lala destekli dünyasında gezinmekte ve başka bir muazzez'i, muazzez tahsin berkant'ı, onun bize aktardığı köşkleri hatırlamaktayızdır. durum açıkça bellidir, gerçek aşklar ancak ve ancak oralarda yaşanabilmektedir. muazzez (ersoy olamı) akıllara durgunluk verecek şımarıklıklar yaparken biz de omuzlarımıza atacak bir vizon etol ararız. çünkü muazzez tahminim ki sahne programını tamamlamış şıkır şıkır eve dönmüştür. fakat o ne, sevgilisi lalayı malayı takmayıp evin bodrumuna kız atmaktadır! yani, inanılmaz bir şey, kadın "annen bile okşasa benim bağrım taş olur" diye gelin-kaynana düşmanlığına yeni bir boyut getiriyor, adamın yaptığı işe bak. tabii ortamlardaki refah düzeyine bakarak neden otele falan gitmediğini anlamak güç. ya da belki diyorum yönetmen erkek milletinin hakikatsizliğini vurgulamak gibi bir maksat sahibidir. neyse, muazzez aslanlar gibi kararlıdır adamın suratına perdeyi çekiverir! zaten oğlan kravatsız falan, kızın yanma hiç yakışmıyordu. muazzez'in elinde kala kala bir rüzgâr gülü yadigâr kalmıştır! şu gönül zenginlığine bakın, kürkler, bir kızın en iyi arkadaşı olduğu öne sürülen pırlantalar arasında sen git kıtipiyoz bir oyuncağa tav ol. ah kadın milleti, şu kadar akıl varsa ne olayım. neyse, zaten her şey bir filmdir ve fakat aslında galıba gerçekte de cereyan etmiştir. neden derseniz, sinemanın ikinci seyircisi olan yakışıklıyla muazzez arasında belli bir durumlar vardır. fakat o ne, sinemanın perdesinde bir rüzgar gülü belirmez mi, belirir. muazzez belli yine tav olacak, ne diyeyim. yegâne tesellim şu ki, sinemada bunlardan başka seyirci yoktu. bu filmleri artık pek yiyen olmuyor galiba!

ayşe düzkan

"Kaçmak kurtuluş değil"

Evleri basıldı, kapıları kırıldı, gözaltına alındılar, dayak yediler, mahalleden alış veriş yapmaları yasaklandı. Şimdi yetmiş kişilik travesti grubun sadece yedisi kaldı o mahallede. Demet, Ece ve Beste bu yedi kişiden üçü. Cihangir Ülker Sokak'ta yaşadıklarını anlattılar.

Demet: Aşağı yukarı altı yıldır Ülker Sokak'ta oturuyorum. Daha önce de aynı bolgede oturuyordum. Bir buçuk yıl once oturduğum evi satın aldım. Ben on altı yıldır Beyoğlu'na gelen bir insanım; daha önce ailemle oturuyordum, o zaman da Beyoğlu'na gidip geliyordum. Beyoğlu cinsel azınlıklar için uygun bir semt. Klupler, birahaneler var. Müşteri ya da sevgili, bir erkek bulabilmek kolay, kendi cinsinle buluşup konuşabileceğin bir semt. Hayat kadınları, marjinal kesim göze batmadan rahatça dolaşabiliyor. Daha onceki yıllarda eşcinsel bir arkadaşımla Tarlaşabaşı'nda oturdum. Sonra Purtelaş'ta oturdum. Pürtelaş'taki travestiler baskınlarla dağıtıldı beş altı yıl önce. Ben de ayrılmak zorunda kaldım, sonra Ülker Sokak'ta arkadaşlarım vardı, oraya taşındım. Sokakta marjinaller ağırlıkta, yaşayanların sadece yüzde yirmisi aile. Biz travestiler, transseksüeller rahat insanlarız, mini etek de giyeriz, ağır makyaj da yaparız. Göze batmıyoruz burada. Ayrıca iş merkezimiz de yakın. Dönüşte alkol aldığımız için gürultü yaptığımız da olur. Camlarda gırgır şamata. Tam bize uygun bir semtti. Şimdiye kadar bunlardan kimsenin de bir şikâyeti yoktu. Ama rant çıkarı yuzunden bu ortam yok olmaya başladı Güngör denilen bir kadın oradan bir ev satın aldı çok ucuza, tamirat yaptı, o sırada bize, "Canlarım, kızlarım" diyordu, biralar ikram ediyordu. "Burayı kerhane gibi çalıştıracağım." diyordu. Bize arka daireleri çok yüksek fiyata kiralamak istedi, biz kiralamayınca kadın doksan derece dönüş yaptı. Mahalleliyi kışkırtmaya başladı. Beyoğlu Emniyeti'ne Hortum Süleyman gelince de ekmeğine yağ sürüldü.

Ece: 90'da da Purtelaş'ı Süleyman Bey dağıtmıştı. Suleyman Bey Pürtelaş'ı dağıttığında, orada oturuyordum. Yasalara göre değil, kendi düşüncelerine göre hareket eden bir insan.

Demet: Yetmiş kişilik sokakta yedi kişi kaldık. Otekiler Kurtuluş, Şişli, Beşiktaş gibi yerlere gitti. Tamam, bizim aramızda da aşırı dengesiz arkadaşlarımız vardı ama her kesimde hata yapan var.

Ece: Biz dört dörtlüğüz demiyoruz, hiç bir grup dört dörtlük olamaz ama bir kişinin iki kişinini hatası herkese yüklenemez. Biz fuhuş yapsak da yapmasak da potansiyel suçluyuz. Özellikle emniyet açısından böyle. Fuhuş kılıf. O kadar operasyon düzenlendi, bizim yanımızda erkek yakalanmadı. Gecenin on ikisinde fuhuş yapmaya değil, hastaneye, doktora bile giderken, kimliğimi ibraz etsem dahi, "Geç arabaya," diyor. Toplumumuz da iki yüzlü. Akşam bizim koynumuzda, sabahları, "ibne" diyor. Bu toplumdan, bu zihniyetten ne bekliyoruz?

Beste: Şu anda o kadar baskı yok. Çünkü baskı yapılacak kimse kalmadı. Evlerin kapıları kırıldı, zincirleri kırıldı, telefon kabloları koparıldı. Evlerin duvarlarına kadar yıkıldı. Güngör bir telefon açıyor, Hortum Süleyman hemen geliyor.

Ece: Kapı çalıyor, polis. Normalde polis savcılıktan arama kâğıdı getirmeden evi aramaz. Bizler kanunları bilen insanlarız, o kadar cahil değiliz. Kapıyı açıyoruz, "Hadi karakola, hakkında şikâyet var." "Tamam gidelim," diyoruz, zorluk çıkarmıyoruz. Daha sorgu sual yapmadan atıyor nezarethaneye. Hortumla dövüyor, ıslatıyor.

Beste: Beni beş ay içinde üç kere aldılar. Birisinde evden aldı, kimse yoktu evde. Kapıyı açtım, "Karakola gel," dedi. "Ne ve sebep ne?" dedim. "Kafamı kızdırma, gel," dedi. Gittik karakola. Arkadaşlar avukat çağırmışlar, avukat geldi karakola. Avukat, "Bunları almanın gerekçesi ne?" diye sordu. "Ne yaptıkları belli, yirmi dört saat tutacağım," dedi. Sonuçta yirmi dört saat tuttu. Avukat geldiği için dovemedi. Birkaç gun sonra yine alındım, İstiklal Caddesi'nde yururken. Yine avukat geldi, yine dayak yemedim. Ama çok hakaret etti, "İbnesiniz" filan diyor. Uçuncu defa yine sokaktan alındım. Yine aynı şey oldu. "Sokağı terkedin" diye bağırdı. Bana sahip çıkanlar var diye dayak yemedim ama arkadaşlarımız çok dayak yedi. Renk renk hortumlar var, sarı, kırmızı, mavi, bildiğimiz tüpgaz hortumu, içinde de kablo var, ıslatıp onunla dövüyor.

Ece: Ben de bu donem dayak yemedim ama 90'da on sekiz gun karakolda yattım. O zaman Purtelaş'ta oturuyordum. Bir arkadaşımla evdeydik, arkadaşım gogüslerinden ameliyat olmuştu, hastaneden gelmişti yatıyordu, çay filan demlemiştik. Kapı çaldı, o zaman kapıyı sürgülü tutuyorduk. Birden bir balyoz sesi duydum, "Kim o?" dedim. "Aç polis," dedi. Balyozla vurunca kapının surgüsu kırıldı içerden. O zaman Suleyman Bey'i tanımıyorum, yeni gelmiş. Evde erkek de yok, en fazla alır, yirmi dört saat tutar diye düşünüyorum, Emniyette yirmi dört

aat tuttu, sonra araştırmaya gönderdi. Araşırmada yeni alınmış gibi muamele yaptılar. Yirmi dort saat de orada dayak yedim, oradan nerkeze gittik, oradan ahlâk bölumüne gönderdiler. Dokuz günü öyle geçirdim. Eve gelim, banyo yaptım, saçlarımı düzelteyim diye kuaföre gittim, karşıda kuaför. Daha çıkalı bir saat olmuş kuaföre girdim, pat arkamdan Süleyman geldi, "Amirim," dedim, "Daha yeni çıktım, siz bıraktınız." "Bana ne," dedi, "Buraya gelmeyeceksin." Bir dokuz gun de öyle kaldım, on sekiz gün.

Demet: Benim de telefon kablolarımı koparttı. Mahalleliyi kışkırtıyor, "O Demet ibnesini sokmayın mahalleye, kafasını kırın," diye. "O ibne İnsan Haklarına gidiyor, yalan yanlış şeyler anlatıyor," diyor. Bizim mahalleliyle bir sorunumuz yoktu, herkesle selamlaşırız, onlar bize oturmaya gelir, biz gideriz, çay içeriz.

Beste: O kadar içli dışlı olduk ki, her travestinin bir sevgilisi vardı mahalleden.

Ece: Zaten mahalleli istemiyor diyorlar ama tanamı değil istemeyen. Bir Güngör istemiyor, emlakçılara bana iki üç aylık kiracı bulacaksınız deyip insanların depozitlerine el koyan, elli tane katakulliyle para kazanmak isteyen bir insan. Baskılardan üç tane dukkân kapatıldı. Kuaför, bakkal, su istasyonu, Belediye kapattı. Polisle belediyenin baskısıyla, çok iyi ilişkimiz olan iki tane bakkal mal satamıyor, yıllardır alış veriş yaparız, polis olmasa bile, ajanları var, haber verirler. Kapı kapı emlâkçıları dolaşıp, "Travestilere ev vermeyeceksiniz," diyorlar. Destek vermek isteyen bile destek veremiyor. Ekmek parasını düşünüyor, ne yapsın? Zaten Türkiye'de insanların kaçta kaçı konuşuyor. Fazla konuşanın dilini keserler bu ülkede. Düşünen insanların cezaevine atıldığı bir ülkede kim konuşabilir? "Gitmeyin," diyen, gidenlere üzülen esnaflarımız var ama bunu açıklayamazlar basma filan. Polise de bir şey diyemez.

Demet: Erkek arkadaşlarımız da karşı, hatta polise direnenler bile oluyor.

Güngör'ün planları var, onun için insanları kışkırtıyor. Mahallenin yuzde yirmisi aile, onlardan destek veren çok az. Gungör'ü destekleyenler aileler değil. Bizimle uğraşan kişilerden birisi Romen kadın pazarlıyor, travestilerin hepsiyle yatmış bir adam. Başka birisi var, herkese faizle para veriyor. Hâlâ ona borcu olup her ay para ödeyen travestiler var. Bir kadın var, o da şaibeli, kızına fuhuş yaptırıyor. Birisi uyuşturucu satıyor. Aslında bizle uğraşanlar kendileri namuslu değil ki. Güngör bunların açıklarını bildiği için onları tehditle yanına aldı. Onların kirlilikleri bizden fazla. Biz fuhuş yapıyoruz, fuhuşun bir cezası yok, ama bunların yaptıkları her işin cezası var.

Ece: Görünüşte fuhuşa karşı çıktıkları için bize karşılar. Biz defalarca genelev istiyoruz dedik. Yıllar önce de söyledik. Buna Sağlık Bakanı sıcak baktı, belediye başkanı ve bürokratlar sıcak bakmadı. İnsanlara iş vermiyorsunuz, yaşam hakkı vermiyorsunuz, hiçbir şey üretmiyorsunuz, "Yapmayın" diyorsunuz. "Yapmayın" demek yeterli değil. Uç bin kişinin hepsi fuhuşla uğraşmak istemiyor ki. Ben şahsen fuhuş yapmaktan hoşlanmıyorum. Cinsiyetimden değil, ben kendi cinselliğimden hoşlanıyorum fakat para karşılığı erkeklerle yatmaktan hoşlanmıyorum. O zaman bu devlet bana iş versin, yaşam hakkı sunsun. Fuhuş yapmak isteyen yapsın, buna karşı değilim, madem fuhuş yasak bu ülkede genelevler kapatılsın, pavyonlar, barlar kapatılsın. Ama yasak değilse, herkese yasal bir yol çıkartılsın.

Demet: Operasyonlarda erkekleri de dövüyor, "Siz bunlara niye geliyorsunuz, karı mı yok bu memlekette," diyor. Adam benden hoşlanıyor, sen ne karışıyorsun?

Ece: Amir değil, kim olursan ol cinselliğime karışamazsın. Bizimki cinsel tercih değil, bu mal değil ki tercih et ya da etme, o zaman sana derler ki, "Tercih etme kardeşim." Bu cinsel olgudur. İnsanların cinsel doğasında vardır, insanların cinsel doğasına karışamazsınız. Aslında baskı Türkiye'nin genel sorunu. Bizler en kolay başedilebilecek topluluğuz. Eşcinsel hakları yok, zaten insan hakları yok ki bu ülkede. Böyle bir ülkede en kolay yerden başlıyorlar baskı yapmaya

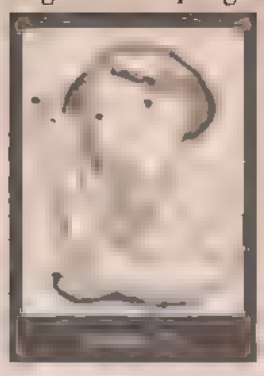

Demet: Yirmi yıldır oradayız, yirmi gün önce gelen ahkâm kesiyor. Biz gidip ailelerin yoğun olduğu bir semtte, bir gecekondu semtinde oturuyor muyuz, oturmuyoruz. Sen niye travestilerin yoğun olarak oturduğu yere geliyorsun? Bütün aşk duygularımız, seks duygularımız, yaşam duygularımız alt üst oldu. Kaç avdır orgazm olamıyorum bu stres yüzünden. Gece ışıklarımı yakamıyorum. Acaba bugün kapıyı mı kıracaklar, acaba bugün alacaklar mı tedirginliği var hep. Ekip geçiyor, acaba bize mi geliyor diyoruz. Dışarda dolaşamıyoruz, acaba alınacak mıyız diye. Bırakın işi, hoşumuza giden bir erkeği bile evimize alıp oturtamıyoruz.

Ece: Kaça kaça nereye kaçacağız. Biz bu toplumun malıyız. Ne gökten geldik, ne yerden çıktık. Biz nereye kaçacağız? Arkadaşların bazıları Beşiktaş'a taşındı. Emniyet emlakçıları dolaşıyor orada da, travestilere ev vermeyin diye. Bir takım kişiler Kurtuluş bölgesinde arkadaşların evlerine saldırıyorlar. Bu politika topluma da yansıyor.

Demet: Bakın ben sizle kavga edeyim, yüzde yüz haklı olayım, gidelim karakola ben haksız çıkarım. Bir travesti sevgilisiyle kavga etse, hemen, "İbneler azdılar, ne kuduruyorsunuz?" diyorlar. Haydi karakola. Ama sokakta iki kadın ya da iki erkek kavga etse ayırırlar. Hele karı koca kavga ediyorsa polis araya giriyor, yalvarıyor, "Karı kocasınız, barışın," diyor. Bizim her şeyimiz göze batıyor. Kavgamızda bile ayrımcılık yapılıyor.

Ece: Biz gitmeyeceğiz. Kaçmak kurtuluş değil. Şu an evler boş. Biz aslında bir şey istemiyoruz. Bazı şeyleri paylaşmasını bilelim. Bu dünya eşcinseline de yeter, korune de yeter. Bu dünya herkese yeter, paylaşmasını bilirsen yeter. Sadece yaşamak istiyoruz. başka bir şey istemiyoruz.

Demet: Ben kendimi bir Hintli, bir siyah, bir kızılderili gibi görüyorum. Guneydoğudaki gibi evlerimiz yakıldı, Tunceli'deki gibi gıda ambargosu uygulanıyor. Kapılar kırılıp, gıda ambargosu uygulayıp yaşanmaz hale getirdiler, çalışmamız engellendi. Mecbur kalıp gitti arkadaşlarımız. Ekonomi etkiliyor en çok, ekonomik olarak çökerttiler.

Beste: Bizim aramızda da yanlış yapanlar oldu. biz onları da uyarıyorduk. Herkes aynı kafada değil ki. Ya alkollüdür, ya maddi sorunu vardır.

Ece: Normal olarak görülen insanların hiç mi hatası yok? Bir Ahmet'in bir Ayşe'nin yaptığı hayatı bütun heteroseksüel topluma mal edelim, nasıl olur? Her kesimde hata yapan olur. Hatalarıyla, günahlarıyla bu dünyayı paylaşmamız gerekir.

Demet: Ben kendimle gurur duyuyorum. Bizim yaşadıklarımıza katlanmak çok zor. Evinde dolaşamıyorsun, dışarda dolaşamıyorsun, havatın tehdit altında, bakkaldan alış veriş yapamıyorsun, bulaşıcı hastalık varmış gibi insanlara yaklaşamıyorsun. arabaya binemiyorsun. Burada irade gösteren insan dört dörtluk insandır. Bir gün bir erkek arkadaş "Ben değil yedi ay, yedi gün dayanamam," dedi.

Ece: Eşcinseller fuhuştan başka bir şeyden anlamaz diyorlar. Biz, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı var, orada çalışıyoruz, AİDS'le ilgili eğitim yapıyoruz, İnsan Hakları Derneği'nin toplantılarına, ODP'nin toplantılarına katılıyoruz. Travestiler yatak aracı değildır, var olduğumuzu göstermeye çalışıyoruz. Biz sorunu olan herkesin yanında olmaya çalışıyoruz ama biz de toplumu yanımızda görmek istiyoruz. Bu toplumun fuhuşa da ihtiyacı var. Fuhuş, dünyanın en eski mesleklerinden biri. Yasalarda suç değil zaten ama uygulamada suç olarak görülüyor. Fuhuş sektöründeki insanların topluca grev yaptığını düşünün, bu toplumda ne kadar namuslu insan kalır. Bin tane fahişe varsa, bir milyon tane de müşteri var.

Beste: İstanbul nüfusunun yarısından çoğu bize gelen insanlar.

Demet: Sağcısı, solcusu, dincisi, zengini, fakiri fuhuş yapmamış erkek var mıdır? Fuhuştan para kazananlara ahlâksız deniyor. para verip fuhuş yapanı suçlayan yok. Bana nasıl düştun bu yola diyenlere sen ne zaman düştün diyorum. Endonezyalı bir fahişenin bir sözü var, "Erkekler bize gelmese fuhuş olmaz," diyor. Aile, aile diyorlar. Bize o aile babaları geliyor. Ayrıca o aileler içinde de neler donüyor.

Ece: Erişkin erkeklerin yüzde doksanı fuhuş yapmıştır. Hepsi aile içinde yaşıyorlar. Erkekler çok iki yüzlü. Kendilerine her şeyi hak görüyorlar, kadınlara görmüyorlar. İyi ki erkek olmamışım, onlar gibi olsaydım, demek ki bunları goremeyecektim. Kendi bedenimi onun için seviyorum. Erkekler benim için para aracı, onlarla para için birlikte oluyorum. Ben aslında kendi cinsimle birlikte olmayı tercih ediyorum. Benim sevgilim bir travesti, altı senedir birlikteviz.

Demet: Ben mesleğimi sevmiyordum ama sevmeye başladım. Bir kadının ekonomik gücü olduğunda pek çok şeyi başarabileceğini gördüm çünkü, güçlü hissediyorsun kendini. Ekonomik olarak muhtaç olmayınca çok farklı oluyor herkesle ilişkin. Özellikle de erkeklerle.

Beste: Bence de çok önemli ekonomik özgurluk. Paran olunca birlikte olduğun erkekle ilişkinde sen koca sınıfına giriyorsun.

Ece: Kimseden izin almadan istediğin yere gidiyorsun. Toplum baskısı, polis baskısı olmasa çok özgürsün. Kimseye bağımlı değilsin.

Benim kocam dahi

Şu resimlere bakın. Şu E. E. Cummings'in, Artaud'nun yakışıklılığına, Tolstoy'un hayatının son yıllarında keşişleşip herşeyi terki diyar etmiş haline. Bir de hayatınızdaki "dahilere", büyük "sanatçılara". Değer mi? Tolstoy için. E. E. Cummings için de değmez, hayatınızdaki kara delikler için de. Aslolan sizlersiniz. Belki dahi sizsiniz. Belki asıl sanatçı sizsiniz.

Çok sevgili bir kadın arkadaşımın abisi, Los Angeles'ta yaşayan bir ressam. Bu abinin de yakın bir arkadaşı var ki, sanatçı ım sanatçı. Ki ben bunlara İngilizcede "fartist" diyorum. (İngilizcede sanatçıya = artist, osurmaya = to fart deniliyor. Birleştirip bu en osurgan insanlara "fartist" demeden maalesef edemiyorum. Sanata da saygı yok, sanatçıya da... Annem ne dese yeridir: Defolu bir tabiatım var.)

Ayrıca abinin bu ünlü arkadaşı sanatçılıkta kimseye pabuç bırakmamakla kalmıyor; namlı da bir "fucker". (Bu kelimeyi de yüksek izinlerinizle "sikici" olarak tercüme edebilirim.) Hatta bu sanatçı şahsiyet "fucker"lığı öyle ileri götürmüş ki, dere tepe düm, düzz; abi bununla küsmüş. Abinin 70'lik annesine bile sarkmış, böyle bir iştah söz konusu.

Çok derin eserler yaratıyor. Şöminesinden topladığı kurumlar ve tellerle yarattığı bir eser, Museum of Modern Art'a kabul edilmiş vakti zamanında. Eh bu da az buz başarı değildir, zamanında kimi iddialı "görsel" (burada da çirkin bir söz oyunu yapmamak için kendimi zor tutuyorum) sanatçılarımız bu müzeye gire-

ceklerini atıp tutsalar da, hiçbir büyük Türk sanatçısının eseri o kapılardan giremedi daha.

Şimdi kurumdan kulden yaptığın eserler müzelere girse de, Amerika'da sanatçılar için fukaralıktan sürüm sürüm sürünmek pek mümkün. Fakat bu şahsiyet işi, Hollywood yıldızlarına ev yapmaya dökmüş. Danny de Vito'ya ev yapmış. Chaplin'lerin (Şarlo sülalesi) İrlanda'daki tarihi bir şatosunu restore edecek falan filan. Paraya pul demiyor. Öyle cömertliğiyle göz kamaştırmıyor tabii ki. (Bütün Amerikalılar gibi hesabında kitabında.) Ama dünyalığını ne biçim yapmış. Amerika'nın orasında burasındaki evlerinin fotoğraflarını bir tomar yapıp getirmiş, gösteriyor. (Biz de olsa nazar almamak için, göstermez tedbirli bir zengin evlerini.)

Arkadaşım, bu Amerikalı ve karısı yemeğe çıkıyoruz. Adam, sohbette de iddialı. Mevzularıyla bizi "büyülüyor". Çok yakın arkadaşının doğum sancılarını onun adına çekmekten, dağlarda Kızılderili bir arkadaşının kız kardeşini şamanlıkla iyileştirmelere, suyu kesildiği halde kimselerle konuşmamak için susuz yaşayan 'çılgın' sanatçı dostundan-amanını anlayın işte: "New age" ne kadar prefabrike saçmalık varsa ısıtıp ısıtıp benim taze güzel yemeğim diye, önümüze koyuyor. Çok yaratıcı, enerjik, ilginç, baş döndürücü, heyecan verici olduğuna inanarak büyük bir ilgiyle dinlemeniz gerektiğini ruhunuza çarpa çarpa.

Derken arkadaki masaya arkadaşının kocası (ki o da sanatçı: yönetmen) adeti olduğu üzre yarım düzine insanla sokün ediyor. Yanındakilerden biri çok ama çok iri göğüsleri, incecik beliyle daha da ortaya çıkan genç bir kadın. Bizimki derhal arka masaya bu bayanın yanma ışınlanıyor. Bir ara ikisi ortadan kayboluyorlar. Bir başka arkadaşımız tuvaletin kapısından garsonlar tarafından çevriliyor. Sonunda iri göğüslü kızla sanatçı, tuvaletten birlikte çıkıyorlar. Bunlar olur biterken de otuz kusur yıldır evli olduğu karısı masada neşe içinde bizlerle yemeğini yemekte. Tomas'a komaz misali. Yani kadın bunun hiçbir dürzülüğünden rahatsız olmamak konusunda öyle bir idmanlı ki, bu kadar olur.

Bu doyumsuz sohbet ortamı esnasında ben adamdan tiksinmekle yetinmiyor, sohbeti koyultuyor; herifin atıp tutmalarına, ne denli "özel" biri olduğu konusundaki iddialarına çanak tutuyorum. Bir paratoner gibi çekerim üstüme böyle belaları. Birinden tiksindikçe geri dönülmez bir yola girer, pek beğenip sohbetinden hoşnutmuşumcasma azdırır azdırır (bir lekeyi çitileye çitileye azdırmak misali) işi boka sardırırım. Nerden lafı getiriyorsam vakti zamanında gittiğim bir transvesti kulubüne getirmiyor muyum?

Benim çakal mı çakal bir avukat arkadaşım var.

sanatçı

Bulunduğu yere dişiyle tırnağıyla gelmiş başarılı, pek hoş bir hanım. Vakti zamanında bir adama gönül verdi; aradığını buldum misali apartopar evlendi. (Sonra hiç de aradığını bulamadığı; adamın pek kifayetsiz, silık, anasının ablasının biricik kuzusu olduğu ortaya çıktı - ayrıldılar.) Her neyse evlenmeden bir gece önce bir grup kadın arkadaşım topladı, hep birlikte önce Kumkapı'ya gittik. Vur patlasın çal oynasm'dan da öte öyle azıp kudurduk ki gecenin pek meşum saatlerinde kendimizi lokantanın sahipleri, çalgıcılarla filan travestilerin çalıştığı Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bir kulüp/diskonun pistinde bulduk. İçerde tek kadın bizleriz. Konsomatrisleriyle, müşterileriyle ağır erkek/eşcinsel bir yer. Ama kalender meşreplermiş: bizi aslanlar gibi bağırlarına bastılar, ne biçim eğlendik.

Ben hakikaten her ne hikmetse bu geceyi şöyle bir anlatıp her ülkenin travestisi, transseksüeli, kendine benzer vs. yollu bir sohbete daldım. (Ha şöyle olabilir: Adamın, yani bu müthiş "fucker"ın, dört dörtluk bir "gay" olduğunu düşündüm, sanırım. Bunu erkeklerin yüzde 70'iyle ilgili düşündüğüm için-hiç şaşmam.)

Bizimki gözler alev alev "aman bizi oraya götür," diye yalvar yakar oldu. (Böyle de adamın bam teline basarım, dikkatinize!) Arkadaşıma sorayım falan; salladım. İki gün sonra bir telefon: Götür bizi oraya, n'oolur. Bu şahsiyeti benimle tanıştıran arkadaşım da Almanya'ya gitmek zorunda kaldı. Misafirlerini bir gece eğlendirmezsem ayıp olur tipi kadirşinas düşüncelerle avukat arkadaşımın da "hadi götürelim"iyle, nezih bir yemek ve caz kulübü ortamından kendimizi Kulüp 33'te buluverdik.

Burası 70'lerin Türk filmlerindeki "dejenere" gençliğin mabedi dekorasyonuna aynen sadık kalmış. Artık hangileri ameliyatlı hangileri penisine sahip çıkmış bilemeyeceğim şahane kadınlar olarak ortada dolanan konsomatrisler var, bir de manavdı tesisatçıydı yani küçük esnaf kılıklı müşteriler. Ama müessese öylesine ciddi bir müessese, kurallar o kadar katı ki; herhalde geyşa kulüplerindeki ağır seremonilerle karşılaştırılsa yeridir. Baş garsonun kaş göz hareketleriyle cereyan ediyor her şey. Sululuk, yavşama, cıvıklık asla söz konusu değil. Çalışan "kızların" gerek dansları, gerekse masalarda olsun pistte olsun 3-5 dakikadan fazla takılmayışları bana annelerinin istemediği bir "toplantıya" gitmiş namusu mücessel olgunlaşma enstitüsü kızlarını düşündürttü.

Biz kadın arkadaşımla benzedikleri hurilere atfen bunlara isim takıyoruz: "Brigit", "Naomi" şu bu. Öyle güzeller ki, bizim deme mankenimiz ellerine su dokemez. Bir kere bir metrelik bacaklar, çok "funky" kılıklar (çoğu blucin ve gobeği açıkta bırakan daracık tişörtler içinde) uzun dümdüz saçlar, güzelım ciltler. Pek afetler canım. Bir tane çok kalın ve çirkini var, o da kendini (çareler tükenmez) Figen Han yapmış: Kısacık sarı okside saçlar, koyu bir ten filan. Bir tek kişi var ki "eşcinsel çocuk" kılığında o da aynen Serdar Ortaç ve de pistte kapış kapış kapışılıyor. Masalara ise asla gitmiyor. Pek nazlı ve fiyakalı.

Derken bizim "fartist" yabancı bir disko parça eşliğinde (İbrahim Tatlıses de çalıyor, Michael Jackson da) kendini piste attı. Bir seks dansı çekti ki... Adam 1.90 boylarında beyaz uzun saçları sakalı, beyaz fötr şapkasıyla adeta Pekos Bill. Kızlar bayıldı bayıldı buna. Allah için pek seksi ve maço bir dans... Kızlardan biri şapkasını kapıp şapkayla dans etmeye başladı. Biz neşe içindeyiz masada. Bütün emeklerime değdi. Dangalak karısı da oyle aynen kendini iptal etmiş "olgun eş vazosu" şeklinde oturuyor.

Baş garson bir kaş kaldırdı, şapka bizimkine iade. Sabaha karşı dort, ben baygın vaziyetteyim. Ayrıca şişmanlamışım blucinim manyakça sıkıyor. Neyse vedalaşıldı filan bunları bıraktık yerlerine. Ertesi gün bana teşekkür telefonları falan. Sonra arkadaşıma da bin teşekkür: "Harika bir gece geçirdik," diyerekten.

Arkadaşım dönünce anlatıyor bir gece bunların önünde kocasıyla dehşet bir kavga ediyor. Bu herifin karısı da: "Ah bebeğim, biz sanatçı eşleriyiz. Ben neler neler çektim, çekiyorum. Ama o bir **sanatçı**" yollu bir konuşma çekiyor. Arkadaşım söylüyor adam birini kaldırırken, orda burda sıkıştırırken karısı masalarda filan derhal uyuyakalırmış. Taciz kurbanı çocuklar fişi çekiverirler hani, yoksa bütün sistem yanacak. Bu salak kadın da fişi çekme konusunda "o ne yaşarsa hakkıdır o bir **sanatçı, atçı, tçı, dahi, ahi, hi, hi, hi**" konusunda bir üstat kesilmiş yılların antrenmanıyla.

Şimdi dikkatinizi çekerim bu çift Amerikalı. Adamı boşarsa servetlerinin yarısını takır takır alır. Ekonomik zorunluluklardan, çaresizlikten, garibanlıktan değil; ne menem bir aşağılanmaya, hiçlenmeye müptelalıksa kadının ki. Bu herif orda burda karı düzdükçe, bunu yok sayıp biteviye şovlarınır sergiledikçe iftihar mı ediyor acaba? Sanırım ediyor. "Böylesine **özel** bir erkeğim var. O bir **çılgın**. Enerji yüklü. **O dahi**. O yaratıcı. Ve benim **kocam**. **Otuz yıldır yine de benimle**. Saymasa da, takmasa da benim şahane bir kocanı **var**." Diye diye diye. Peki hanım **sen kimsin**? Bu herifin yanında dolaştırdığı eski terlikleri, diş fırçası, çocukluk fotoğrafı gibi bir şeysin. Bir alışkanlık. Ayrıca işe yarıyorsun. Sekreterliğini, dadılığını, şaksakçılığını yapıyor; avlarına çıkarken dahi yanında bulunarak kendini hiç mi hiç yalnız hissetmemesini (mazallah çok korkar bu büyük sanatçı tipler yalnızlıktan) sağlıyorsun. Şöyle de düşünüyorsun eminim: Enayi miyim bu özel erkeğimi boşayıp sap gibi yapayalnız kalayım? Tek kadınlığın ağırlığıyla itilip kakılayım. Oysa onun **renkli** hayatının vazgeçilmez bir parçasıyım. Her yere gidiyorum. **Her yere**. Bu eğlenceli ortamlarda **ben** de bulunuyor, kocamın herkesi **büyüleyişine** şahit oluyorum. Hem onun donlarını yıkama, ağız kokusunu çekme, gaddarlıklarına gögüs germe hakkı da benim tekelimde. Onunla çok mutluyum. Ben onun gölgesiyim. Böyle özel bir kocam var. Ne şanslıyım. Ah ne şanslıyım.

Kadının adını hatırlamıyorum. Avukat arkadaşım da hatırlamıyor. Görsem çıkaramam, tipi de uçtu gitti kafamdan. Oysa iki tam geceyi o da bizimle birlikte geçirdi. Yani bir **görünmeyen kadın**. Bir hiçleşme virtüozü. Buharlaşmada üstüne yok. Her erkeğe lazım. Özellikle dahisine. Sanatçısına. Ne büyük kabiliyetleri memleketimizin, karı derdinden istedikleri performansı yakalayamıyorlar düşünsenize. Boyle bir kadın sayısal Loto'dan 200 küsür milyarı yakalamak gibi bir şey.

Oysa erkekliği yücelten söylemiyle Kate Millett'i çileden çıkaran D. H. Lawrence (ki kimse kalkıp yazarlığını tartışamaz) hayatı boyunca yemekti, çamaşırdı, bulaşıktı, yer silmeydi bütün ev işlerini yaptı. Frieda'ya aşkından tirtir titredi. Hatta ev işlerini misafirleri ve kendi arasında paylaşırken Dorothy Brett isyan etti: "Hepimizin bir şeyler yapması gerekiyor; ama Frieda'nın yalnızca kendisi olması yeterli." Frieda bütün gün malaklar gibi yatağında yatar; yürüyüş, sohbet, içmek gibi canı ne isterse onunla iştigal ederdi.

Bir başka dahi sanatçı Katherine Mansfield de eleştirmen John Middleton Murry'le yaşadıkları evlerinde bütün ev işlerini görürdü. Tüberkülozlu olan oydu, dahi olan, sanatçı olan; ama Murry bütün gün çançan yapıp işine bakar, ev işlerine elini bile sürmezdi.

Dostoyevski hayatının son yıllarında sekreteri olarak işe aldığı genç bayanla evliydi. Bu yıllarda en güzel eserlerini (*Karamazof Kardeşler*, *Ecinniler*, *Budala*) verdi. Pek çok kişi bu eserleri bu hanımın Dostoyevski'nin hayatında sağladığı huzura da borçlu olduğumuzu söyler.

Tolstoy'un karısı *Savaş ve Barış*'ı tam yedi kez temize çekmiş. Şimdi oturun ve düşünün: tam yedi kez, elle, *Savaş ve Barış*.

Tolstoy elbette bu harikulade eserleri karısı temize çekiyor diye ya da huzurlu ev ortamı sayesinde vermedi. Tolstoy dahi bir yazardı, öyle ya da böyle yazacaktı. Olsa olsa iyi kalpli ve fedakâr eşi sayesinde daha çok yazabilmiştir. Dostoyevski gibi.

Hanımlar beyler, benim söylemek istediğim dahi ya da değil, sanatçı ya da değil kimsenin hayatı bir başka kişi için feda edilmemeli, çöpe atılmamalı, hiçlemnemeli.

Şu resimlere bakın. Şu E. E. Cummings'in, Artaud'nun yakışıklılığına, Tolstoy'un hayatının son yıllarında keşişleşip her şeyi terki diyar etmiş haline. Bir de hayatımzdaki "dahilere", büyük "sanatçılara". Değer mi? Tolstoy için, E. E. Cummmgs için de değmez, hayatımzdaki kara delikler için de. Aslolan sizlersiniz. Belki dahi sizsiniz. Belki asıl sanatçı sizsiniz. Belki de değilsiniz. Ne var, şart mı dahi olmak, sanatçı olmak. Önemli bir tek şey var o da bir bardak sıcak çaydan zevk almak. O çayı içerken çayı zevkle içen **insan** olmak. Onun bunun kurbanı, paspası olmak değil. Deha kapılarının paslanmaya, yok sayılmaya mahkûm tokmakları değil **kendi kendin** olmak. Seni habire iyi insan, mümtaz eş, mükemmel dişi, fedakâr anne, akıllı yönetici yapmaya çalışan zorlayan dayatan bu çivileri çıkmış dünyaya ayak diretmek. İnatla, çocukça ve başı dik:

Yerse diye bağırmak:
Yemezse jarse!

Perihan Mağden

Çirkin kadın yoktur!

Kadınların esas görevi güzel olmak. Halbuki erkekler para kazansın yeter.

Kadının ilk görevi güzel olmak... Çiçek gibi, şık bir vazo gibi, pahalı bir aksesuar gibi. Diğer görevler hep bundan sonra geliyor. Bunların da pek bir önemi yok. En önemlisi güzel olmak. "Çirkin kadın yoktur, güzel olmayı beceremeyen kadın vardır," derler ya hani, burada da gizli ve sinsi bir niyet yatıyor. Bunu söyleyen mutlaka bir erkekti, ya bir kadını tavlamak ya da kendini affettirmek için söylemişti. Bir ihtimal daha var, belki de kadın kendini olabildiğince güzelleştirsin, esas görevini bilsin ve güzel olsun istemişti. Ve böylece ortaya çıkıverdi bu söz. Kadın kendine verilen görevi hep layıkıyla yerine getirir ya, işte bu gorevin de üstesinden geldi. Gelenler kazandı, gelemeyenler kaybetti. Ne mi kazandı? Kocasını kazandı, çevreyi kazandı, işini kazandı, kendine güvenini kazandı, ee daha ne olsun....

"Erkeğin güzeli çirkini olmaz, ekmeği güzel olsun." Ne demek bu? Erkeğin işi olsun, para kazansın... Çok para kazansın yeter. Güzele çirkine bakılmaz. Hatta çirkin erkek daha makbul. Kafası kel olsun, şişman olsun (hele bu mutlaka olsun bu ona zengin bir hava verir), yaşlı olsun (bu da tecrübeli olduğunu gösterir) bacakları çarpık olsun (bu da nerden aklıma geldi şimdi) neyse sonuçta erkeğin güzeli olmaz (ne o öyle kız gibi).

Kadınlar 90/60/90 çabası içinde uğraşa dursun, erkekler çoktan piyasaya döküldü bile. Ha bu arada robot kadınlar hasıl oldu, hep birbirine benzeyen kadınlar. En güzel örneklerini televizyonlarda görüyoruz. Hepsi boylu poslu, hepsi manken gibi eğer siz de bunlara benziyorsanız. Televizyon kanallarının birinde sunucu olabilirsiniz. Hele sabah programları garanti. Badem şekeri... lokum şekeri... sabah şekerleri... öz sabah şekerleri filan.

Eğer güzel olabilme görevini yerine getirebiliyorsanız sesinizin de güzel olmasına gerek kalmadan şarkıcı olabilirsiniz. Şimdi harika mikrofonlar, güzelliğinizi sergiliyebileceğiniz klipler var. Hem güzel denilebilecek bir kadınsanız, paralı sevgiliniz size bütün bunlar için finans da sağlar.

İş bulmak, eş bulmak, zengin olmak hep güzelliğinizle doğru orantılı. Eğer beceremiyorsanız, jimnastik salonlarından, cilt bakım salonlarından göz çevresi kremlerinden, yaşlılığımızı geciktiren nemlendiricilerden, saçınıza isteğiniz rengi veren kuaförlerden, zayıflama merkezlerinden haberiniz yok demektir. Şimdiye dek haberiniz olmadıysa da şimdi oldu işte. Hem haberiniz oldu hem de hayatın gerçekleri ile tanıştınız. Ayrıca bunun için bana teşekkür etmenize de gerek yok. Kadının sosyal yaşam içinde yerini almasını isteyen ekonomik özgürlüğü olsun diyen herkes bunu yapardı (Hiç birşey değil).

Şimdi bir de madalyonun öbür yüzünü çevirelim.

Eğer siz, ben güzel değilim, ayrıca olmak için de uğraşmıyorum diyorsanız yine de başarabilirsiniz ama çok zaman kaybedersiniz. Tırnaklarınızla kaza kaza, düşe kalka, robotlarla uğraşa uğraşa, yeteneklerinizi birilerinin gözüne soka soka, yaratıcılığınızı anlatıp göstere göstere yorulmaz, yılmaz ve kendinize güveninizi kaybetmezseniz olabilir. (Olur... olur)

Önünüzde uzanan yolları gördünüz. Biri kısa biri uzun. Hangi yoldan gideceğinize artık siz karar verin.... Dedim ya teşekkür etmenize gerek yok. Ayrıca hiçbir şey değil...

Serap Babür

Artık canım yanmıyor

Kalemi ve kâğıdı elime almamın sebebi bu gazetede okuduğum yaşanmış olan bir aldatılma öyküsüdür.

Okuduğum her satırda kendimi yaşadım...

Sene 1989, Eskişehir'deki nişanlımdan ayrıldım ve bir haftalık tatil için İstanbul'a ablama geldim. Ailemin istemediği bir insanla nişanlanmış ama bir sene sonra ilgisizliği yüzünden nişanı atmıştım. Şimdi özgürdüm ama bu özgürlüğüm uzun sürmedi. Gittiğim bir haftalık İstanbul tatili dönüşünde parmağında bir söz yüzüğü vardı.

Hayallerimdeki erkekle tanışmış ve sözlenmiştim. Her genç kızın yüreğini hoplatan güzellikteki yeşil gözleri benim de canımı yakmıştı. Her şey üç aya sığmıştı. Mart ayında takılan söz yüzüğü, Haziran'ın on dördünde evlilikle noktalandı.

Tanı dokuz ay sonra bir kızım oldu. Kızım diyorum çünkü, her zaman yanında sadece ben vardım. İşte şimdi tam bir aile olmuştuk. Mutsuz olmamızı gerektiren hiç bir neden yoktu. Ben kocamı ve kızımı seviyordum. Ta ki aldatıldığımı öğrenene kadır.

Bunu öğrendiğimde yirmi beş yaşında ve beş yıllık evliydim. 1994 yazı eylül ayı ve Çınarcık sokaklarındaydmı.

Bu öğrendiklerimin doğruluğuna kalbim inanmak istemezken beynim herşeyi sorguluyordu. Eve geç gelmeleri, kazanmış olduğu paraların nereye gittiğinin cevaplarını veriyordu. Ben kocama aşıktım, onu deliler gibi seviyordum. Bu beş sene boyunca bir kadının katlanması gereken herşeye katlanmıştım ama karşılığı evliliğim boyunca aldatılmak oldu.

Dört yaşında bir kızım ve mutlu olduğumuzu zannettiğim bir evliliğim vardı. Ağlayarak geçtiğim yollarda insanların bana bakışları beni hiç rahatsız etmiyordu. Düşündüğüm tek şey bunu eşime sormak ve istediğim yanıtı almaktı. Dünya başıma yıkılmıştı. Bunların hepsi yalan olmalıydı. Beni aldatmıyordu hem de evlendiğimizden beri, bunu bana yapamazdı. Karşıma alıp konuştuğum eşim, erkeğim, her şeyim olan insan hiç bir şeyi inkâr etmemişti. Evet beni aldatmış ve aldatıyordu. Artık konuşmak dahi istemiyordum. Bir anda yorulmuştum, tükenmiştim ve bütün umutların uçup gitmişti.

Eve para getirmeyen, benimle ve kızıyla ilgilenmeyen, beni aldatan oydu. Her şeye katlanan, ona sadık kalıp onu bekleyen ve bunları hak eden bendim. Eğer öğrenmeseydim ne olacaktı bilemiyorum ama öğrendiğim halde üç ay boyunca beni aldatmaya devam etti. Elimde resimleri ve mektupları vardı. Sanırım vaz geçemeyeceği bir ilişki yaşıyordu. Benden bir kaç yaş küçük bir genç kızla birlikteydi. Mehtap ,evet sevgilisinin aydı buydu.

Acaba beni nasıl kötüledi ki karısını aldatmasını açıkladı O da bir kadındı ve buna nasıl izin veriyordu. Belki şimdi pişmandır, artık eşim onunla değil. Biliyorum çünkü eski eşimden boşandım ve o da en son sevgilisiyle, benim de tanıdığım bir arkadaşımızla altı ay sonra evlendi.

Eşimden ayrılalı iki sene oldu. Şimdi kızım, ben ve erkek arkadaşım birlikte oturuyoruz.

Hayatımda hiçbir şey eskisi kadar canımı yakmıyor. Şunu öğrendim ki erkekler aynı, hiçbir zaman onlar dünyamızın merkezi olmamalı böyle bir hakları yok.

Başımdan geçen bir nişan, bir evlilik ve bir arkadaşlıktan sonra öğrendiğim tek şey, "Hayatımızdaki erkeklere hak ettiklerinden fazla saygı ve sevgi vermeyin"

Fatoş Aktaş

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Benimkisi kılıbık!

Babam ve abilerim tam anlamıyla maçoydular. Kocam ise tam aksine, hani kılıbık diyorlar ya, öyle bir adam.

Tabir yerindeyse babam tam anlamıyla bir maçoydu. Hani kızları olmasa ve annem hasta olup yataklara düşse bile elini hiç bir işe sürmezdi. İş yapmadığı gibi mutfakta biraz bulaşık olsa "Siz ne pis karısınız,ev pislikten kokuyor" diye bizi fırçalardı. Bu arada erkek kardeşlerim de babamın birer kopyası olarak aynı şekilde davranır, bir bardak suyu bile bizden isteyerek kanımızı beynimize çıkarırlardı. Annemiz de sağ olsun hep aslan oğullarının yanında yer alıp kendisi gibi bizim de erkeklere hizmet etmek için var olduğumuzu düşünürdü.

Biraz serpilip evlenme çağına geldiğimde asla babama ve erkek kardeşlerime huy olarak benzeyen biriyle evlenmeyeceğime karar verdim ve bunu da başardım. Doğrusu biraz ileri gittim galiba çünkü sevgili eşim ne huy olarak ne tip olarak (hatta ne de milliyet olarak) ailemdeki hiçbir erkeğe benzemiyordu.

Evliliğimizin ilk yıllarında ikimiz de çalıştığımız için, ev işlerini hafta sonları birlikte yapıyorduk. İş bölümü yaparken sevgili eşim beni düşünerek, "Sen pencereden düşersin canım, camları ben silerim," deyip cam silme işini üstüne alırdı. Fakat bunu yaptığına kısa sürede pişman olurdu. Çünkü sağ olsunlar sokağımızdaki komşu kadınlar şaşkınlıktan kocaman açılmış gözleriyle, cam silme işi bitene kadar kocamı seyrederek gülüşüp dururlardı. Eşim bu durumdan sıkılıp arka taraftaki camları silip, kadınlar sokaktan evlerine girene kadar beklerdi. Onun bu durumuna hem güler hem de üzülürdüm.

Komşularımız sık sık bize oturmaya gelirlerdi. Biz de onları en iyi şekilde ağırlamaya çalışır, ikimiz birden hizmet ederdik. O zaman da erkek misafirler şüpheli bakışlarla ve yan gözle kocamı süzer, oturdukları yerde rahatsızca kıpırdanıp dururlardı. Eşim çay servisi yaptığında ise kadın misafirler hemen ayağa fırlayıp eşimin elindeki tepsiyi almaya çalışır, hem kıskanç hem de ayıplayan gözleriyle bana bakarlardı. Oysa yalnızken konuştuğumuzda kendi eşlerinin de böyle olmalarını çok istediklerini söyler dururlardı. Ama yine de bir erkeğin böyle kadın işi yapması garip geliyordu onlara.

Bir zamanlar televizyon da "Kaynanalar" adında dizi film oynardı. Dizide iki tipleme vardı ki evlere şenlik. Tijen ve Timur adında karı-kocaydı bunlar. Tijen hanımın bir bakışı bile Timur'u sindirmeye yeter de artardı. Bütün dizi boyunca Timur'un ağzından yalnızca. "Peki Tijenciğim, olur Tijenciğim, hemen Tijenciğim"den başka laf çıkmazdı. Doğrusu öyle bir adama bırakın tahammül etmeyi, erkek gözüyle bile bakamam. Dizideki Timur tiplemesi kılıbık olarak adlandırılan erkekleri temsil ediyordu. Fakat yaşadığımız toplumda insanlar kılıbıklığı abartıp, birlikte olduğu kadına şefkat gösteren, değer veren, evdeki işleri paylaşan ve bunu da gizlemeyen erkeklere de mal ettiler. Illa ki erkeğin vuranı, kıranı, bağıranı, tembel olanı makbul sayılıyor ve erkekliği tescilleniyor. Benim kocam ne vurup kırıyor ne de boyun eğip karşımda iki büklüm oluyor. O yalnızca birlikteliğin paylaşmayla yürüyeceğini, karşısındakine insan olarak değer verilmesini, sevginin ancak böyle korunacağını biliyor.

Kendine güvenen, kompleksi olmayan erkeklerin, toplumun değer yargılarına itibar etmeyeceğine inanıyorum. İyi ki de böyle bir erkekle birlikteyim diyorum.

Nevin

Kadınlık, erkeklik ve koltuk

Ben yolculuk yapmayı seven bir kadınım. Ama kamu araçlarında müessesenin kararı ile yakın düştüğüm kadınlarla konuşmaya pek hevesli değilim.

Bir otobüse bindiğimde, yanlış anlaşılmamak için, bir önlem olarak, açıkçası kendimi korumak güdüsü ile kitabımı açar kendimi korurum. Kâh hayal kurarak, kâh uyuklayarak, bazen de okuyarak gönlümce yolculuk yaparım.

Son yolculuğumda, yanıma düşen orta halli bir hanım sevecen bir merhabadan sonra nane şekeri tuttu. Ben sertliğimi denetlemeye çalıştığım, kararlı bir ifade ile "Hayır, teşekkür ederim" diye yanıtladım. Karşı yakadaki son duraktan sonra, profesyonel bir seyyah bilgiçliği ile arkada iki kişilik bir yerin boş olduğunu keşfettim çok hızlı olmak zorunda idim, zira bir erkek yolcu da aynı sıraya göz dikmişti. Koltuğu, insanlık tarihi boyu kadınların imkânlarına set çekmiş olan erkek türünün bir temsilcisine bırakamazdım. Feminist bir bilinçle, ezilmiş kadınlık adına ve lehine pozitif bir ayrımcılık yapmaya hakkım vardı.

Koltuk benim hakkımdı. Otobüsün servis elemanından arka sıraya geçmek için izin istedim.

Lâkin, bir anda, halen aynı sırayı paylaştığım kadında bir şeyler olduğunu farkederek baktım. Sanki küçülmüştü... Ezik bir ifade ile yavaşça, isterseniz ben geçerim dedi. Koltuğu kaptırmama telaşında olmakla birlikte bir şeyler (bir rahatsızlık) hissettim. Az sonra ben koltuktan fırlarken sessizce, saygı ile kenara çekildi. Yüzündeki buruklukta terk edilmişlik, aşağılanmışlık ifadesi vardı. Benimle göz göze gelmemeye özen gösteriyordu. Ben, hedefimi kaçırmamak için hızla yer değiştirirken, kendisini terk etmemin onun yararına olduğunu deklare ettim. Sanki, ortak bir karar verip ayrılmışım havası edası ile, "İkimiz de daha geniş yerde oturabileceğiz," dedim.

Arka sırada iki kişilik yere yerleştim. Kelimeleri özenle seçmiş olmakla birlikte, birini aşağılamış olma duygusu giderek içime yerleşti. Bu arada erkek aday bir başka boş yer bulmuş rahatça ayaklarını uzatmıştı.

Orta halli hanım tek kişilik yerde, yanında bir başkası var gibi, sıkışık nizam oturmaya devam ediyordu. Cam kenarına geçmedi bile. İçimde bir burukluk vardı, iyice tedirgin olmuştum. Molada yemek yerken hanımın yanına otururum filan gibi önlemler alıp onun onayını almayı umarak yeni ferah mekânımda sonunda kitabımı okumaya başladım.

Okumasına okuyordum ama gözümün ucu ile, daha doğru dürüst bir ilişki bile kurmadan, bir kadını kırgın bırakmanın huzursuzluğu içinde ön sırayı izlemeğe devam ediyordum.

Ama yolculuğun ikinci saatında, o bizim terkedilmiş olan kadında birden bir silkinme oldu ve cam kenarına geçti. Az sonra beni arkada etkilediğinin farkında bile olmaksızın koltuğunu dizlerime yatırarak ezdi. Koltuk bacaklarının yerini daraltıkça ben kendimi daha huzurlu hissediyordum. Yolculuğun dördüncü saatinde benim ön sırada bıraktığım gazeteyi de okumağa başlamaz mı! Ah keşke, yanımda *Pazartesi* olsa idi, zaten daha geniş oturma, yalnız yolculuk yapma pratiği kazanmakta olan hanım, yaşadıklarının bilincine teorik olarak da varabilirdi.

Yol boyunca kendim uydurdum, kendim inandım belki de hayal kurarak yolculuğu kendime hafiflettim. Feminist falan fark etmiyor, hayallerim yine kadınca ayrılma/terketme ikilemi, kaygıları içinde kendimi "orta halli bir kadına" kanıtlamak, onay almak, sevdirmek çabası içinde yolculuk yaptım.

Şahika Yüksel

Bir siteden insan manzaraları

"Ahlâk gizliliktir"

Ev arama maceram sona ermişti nihayet. Şehir merkezinden uzakta da olsa rahat edebileceğim bir ev bulmuştum. Kirası da ödeyebileceğim ölçüdeydi. Burası altmışa yakın dairenin bulunduğu bir siteydi. Daireler oldukça küçüktü. Uç ya da dört kişilik bir ailenin oturabileceği ebatlardaydı. Buna rağmen bazılarında, en az on kişi tıkış tıkış yaşıyordu. Genellikle işçi ya da memurların yaşadığı bu sitede ben hemen ilk günden ilgi çektim. Burada yaşayanlar "aile" statüsündeydi. Birkaç dairede de "bekâr" erkekler kalıyordu. Hem kadın, hem yalnız, hem de bekâr olan tek kişi bendim. Dairenin sahibi, evi kiralarken buradaki aileleri kastedip bana "Eve erkek almayın sakın" demişti. Aileler buna çok tepki duyarmış.

Günler geçti, yeni evime ve site halkına alıştım. Hatta dostluklar bile kurmaya başladım. Evde suların kesik olduğu bir zaman, "Sular ne zaman geliyor?" diye soru sorduğum bir kadınla ayak üstü muhabbet etmiştik. Ondan sonraki günlerde de bana selâm veriyordu bu kadın. Hatırımı soruyordu. Adı Sakine'ydi. Evliydi. Ailesi Bulgaristan göçmeniydi. Beyaz tenli, yeşil gözlüydü. Evde kimi zaman şalvar, kimi zaman da basma etek giyiyordu. Başındaki yemeniyle hep mahçup bir duruşu vardı. Sokağa çıkarken uzun bir pardösü giyip, türban takıyordu.

Bir hafta sonu akşama doğru kapım çalındı. Açtım. Sakine'ydi. Çay hazırlamış benim için. Evine davet ediyordu. Önce tereddüt ettim. Evde kitap okumaya koyulmuştum çünkü. Sonra o samimi çağrısına karşı duramadım. Yeni bir insan tanımak yeni bir kitap kadar heyacan verici olmalı diye ikna ettim kendimi ve kapısının zilini çaldım. Oturma odasında, üzerinde rengârenk ama solgun basma örtülerin bulunduğu iki çekyat vardı. Televizyon açıktı. İki küçük çocuğu merakla bana bakıyordu.

Mis gibi bir çay demlemişti. Çaylarınızı içerken sohbet başladı. Hava çok sıcaktı. Kapı önüne çıkmayı teklif etti. Yaz olduğu için hava henüz kararmamıştı. İtalyan gettolarındaki siteleri andıran bu sitede bütün katlarda bulunan dairelerin kapıları birbirine bakıyordu. Biz, en üst kat olan beşinci katta oturduğumuz için daha avantajlıydık. Bu katta herkesin kapısının önü mini bir teras görünümdeydi. Kapıya çıktığımızda yere bir kilim serdi Sakine. Çaylarımızı alıp çoktük kilimin üzerine. Beş ve yedi yaşındaki iki erkek çocuk, o sırada televizyondaki karate sahneleri bol bir filme daldılar. Dışarı gelmek istemediler. Haftasonu olduğu için bizim gibi başka insanlar da kapı önü muhabbetine koyulmuştu. Sakine bana anlatmaya başladı. Benim ilgiyle diğer dairelere giren çıkanlara baktığımı görünce merakımı gidermek istedi belki de.

"Şu ikinci katı görüyor musun? Bak önünde sarı çöp bidonu olan daire. O evde oturan evli kadın yandaki dairede oturan bir adama kaçtı." O sırada genç bir kadın oradan geçiyordu. "İşte," dedi, "O kadın bu genç kadının erkek kardeşine kaçtı." Sonra mavi gömlekli bir adam gözüktü. İkinci kattaki kapıların önünde uzanan beton geçiş yolunda ilerliyordu bu adam. "Bak bak.. Adamı gördün mü?" dedi. "İşte kaçan kadın bu adamın karısı. Zavallı adam. Onun saflığından yararlandı."

Bayağı şaşırmıştım. Ben sakin sakin gelip giderken sitede neler oluyormuş da haberim yokmuş. Bir flim geldi aklıma o anda; *Bir Yudum Sevgi*. O filme de benzer bir öykü konu olmuştu.

Aslında Sakine'nin kendini bana anlatmasını istemiştim. Onu merak ediyordum. Neden bu kadar durgundu. Çok geçmedi merakımı giderdi Sakine.

Kocası Erzurumluymuş. Kendisi ise Çanakkaleli. Kocası bir lokantada garsonmuş. Sonra üzerinde silah yakalatmış içeri girmiş. Af çıkınca yirmi dört gün yatıp çıkmış. Şimdi kocası işsizmiş. Kendisi daha önce bir hastanede hastabakıcıymış, ama çocuklarını bırakacak kimse olmadığı için işten ayrılmak zorunda kalmış.

Kocasını anlatmayı sürdürdü. "Beni çok döverdi," diye girdi bu kez soze. "Dostu vardı çalıştığı zaman bütün paraları dostuna yedirirdi."

Ya şimdi. Şimdi susmayı tercih ediyordu. "Artık hiç hesap sormuyorum. Ne yaparsa yapsın," diyordu. "Para verirse çocukların karnını doyuruyorum." Ya vermezse? O zaman, "Niye para yok?" diye soramıyordu. Çünkü böyle bir soru sorduğunda dayak yiyormuş. Bunların ardından kocasının "iyi yönlerini" sıraladı Sakine. "Benim kocam diğer kocalar gibi değildir. Döverken biri ayırmaya gelse 'sana ne' demez. Kenara çekilir." Ben bunu şöyle algılamıştım. Bir mesajdı belki de. "Kocanı dövdüğü zaman çığlıklarımı duyarsan beni kurtarmaya gel. Kocam ses çıkarmaz kenara çekilir!"

Bu çalışmayan koca neyle uğraşıyor ne yapıyor peki? Evden çıkıp nerelere gidiyor. "Şu an bir şey yapmıyor. Bazı geceler geliyor, bazı geceler gelmiyor. Bazen de saat üçte ya da dörtte geliyor. Nereden geldiğini bilmiyorum. Sormuyorum da."

İyi de bu çocuklar ne yiyip içiyor? Tam bunları soracağımı anlamış gibi eve girdi genç kadın. Bir küçük bohça aldı geldi tekrar. İçinde rengarenk yemeniler vardı. Bohçadan yarım kalmış olanını çıkarıp işlemeye başlamıştı. Bu yemenileri satıp para kazanıyormuş. Haftada bir gün de bir apartmanın temizliğine gidiyormuş.

Sakine'nin bana esrarengiz kocasına ilişkin anlattıkları ilginçti. Anlattığına göre, kocası Amerika'ya gitmek istiyordu. Ama nedense karısından boşamp öyle gitmek istiyordu. "Eğer evli olursam orada oturma izni alamam," demiş karısına. "Ama boşanırsak rahat giderim. Oturma hakkımı aldıktan iki sene sonra seninle beraber çocukları da aldırırım oraya.

Ben de genç kadını "uyarma" gereği hissedip şöyle dedim. "Bence yalan. Ben yurt dışına gitmek için bir adamın bekâr olması gerektiğini hiç bir yerden duymadım." O ise bana "Ya, yalan mıymış?" diye sormamıştı. Tam tersine, "Olsun, boşanırım," diyordu. "O bana oradan göndersin dolar. Ben de burada mis gibi bakarım çocuklarıma. Yeter ki gitsin."

Bu saf kadının anlattıkları bayağı ilginçti. Beni yıllardır tanıyormuş gibi

Sakine bana anlatmaya başladı. Benim ilgiyle diğer dairelere giren çıkanlara baktığını görünce merakımı gidermek istedi belki de. "Şu ikinci katı görüyor musun? Bak önünde sarı çöp bidonu olan daire var orada. O evde oturan evli kadın yandaki dairede oturan bir adama kaçtı." O sırada genç bir kadın oradan geçiyordu. "İşte," dedi. "O kadın bu genç kadının erkek kardeşine kaçtı."

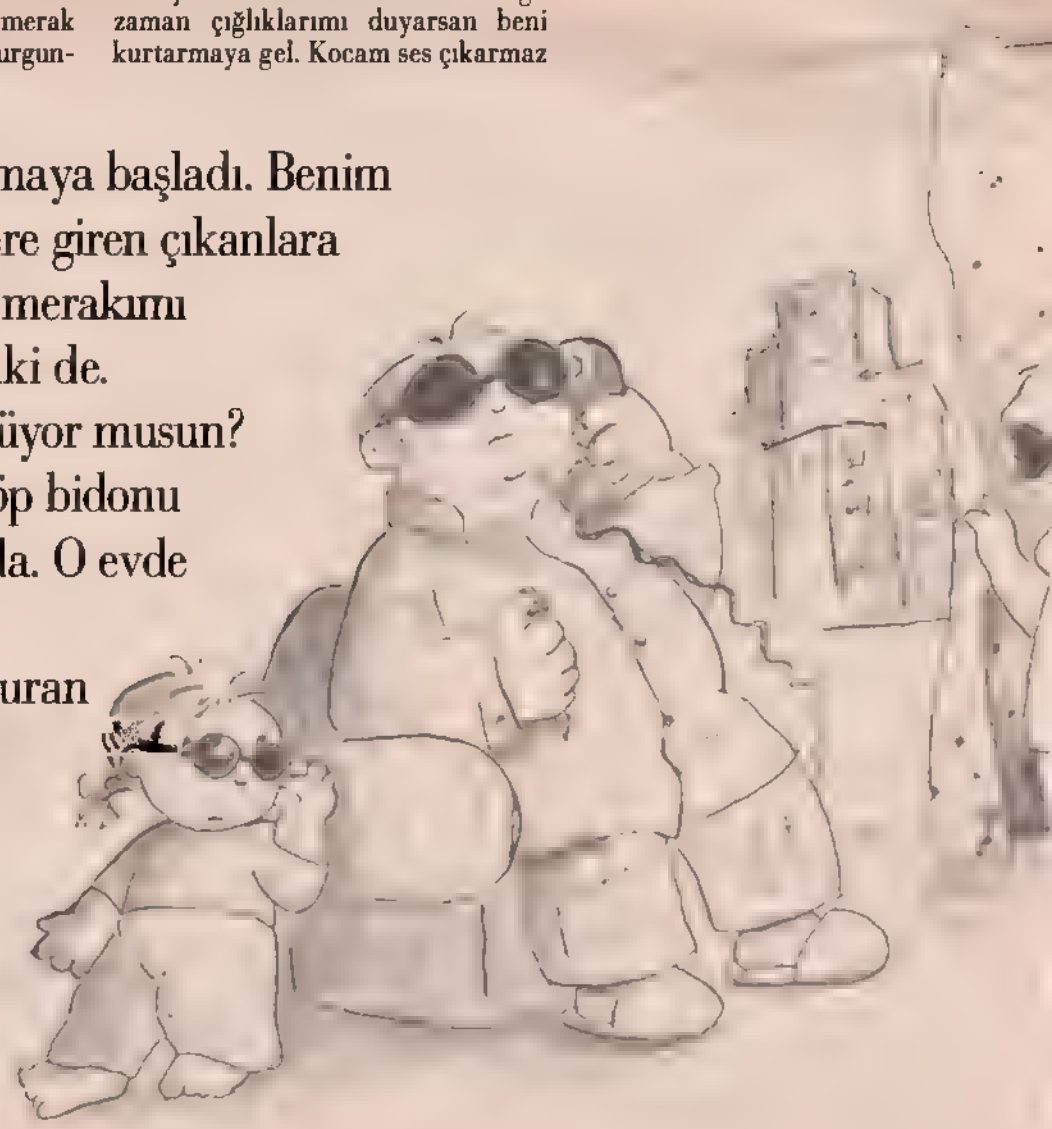

ayrıntılara girmişti. Bir gün evine bir telefon geldiğinden söz etti. "Eee," diye meraklanınca hararetle devam etmişti konuşmasına. "Telefonu kocam açtı. Bir kadın telefon ediyordu. Kocama, 'karınız sizi aldatıyor,' demiş. Sonra kocam bana kötü kötü bakmaya başladı. O telefondan hemen sonra bir telefon daha geldi. Bu sefer telefon eden bir erkekti. O da kocama aynı şeyi söylemiş. "İsterseniz buluşalım. Yüzyüze olalım. Size anlatacaklarım var,' demiş. Kocam 'tamam,' dedi o adama. Buluşmayı kabul etti."

Kocası bunların "hesabım" sormaya hazırlanıyormuş ki üçüncü bir telefon sesi daha duyulmuş o gün. Bu sefer, "Ben de sizin gibi Erzurumluyum," demiş telefona çıkan erkek. Sonra şunları söylemiş. "Biraz önce sizi arayan yalan söylüyor. Öyle bir şey yok!" Peki kimmiş bu arayanlar. Son gelen telefondaki "iyi adam" Sakine'nin kocasına, "Biraz önce sizi arayan kadın bu sitede oturuyor," diye bir "ipucu" vermiş. Kocası, bu gelen telefonlardan sonra bu "ispiyoncu" kadının kim olduğunu araştırmış ama bulamamış.

Peki o olaydan genç kadın kocasından dayak yemiş mi? Sakine, "Dövmedi," deyince ben de rahatlamıştım. Kocası inanmamış bu çelişkili telefonlara.

Sakine, bütün bunları anlattıktan sonra, "Aslında istersem yaparım," demişti. "Yapmıyorum. Benden daha beter durumda kadınlar var. Onlara bakıp yapmıyorum!"

"Daha beter" dediğini şöyle algılamıştım. "Benden çok daha yoksul ve aç kadınlar var. Ben onlara göre yine de bu yemeni işleme ve temizlik işiyle nafakamı doğrultuyorum."

Genç kadın bütün bunları anlatırken hava kararmıştı. Çaydanlıktaki çay da soğumuştu. "Isıtayım," dedi. Eve gitmem gerektiğini söyledim. Aslında 'o bunu yaptı, şu bunu aldattı' çerçevesinde dönen bu sohbetten sıkılmıştım. Solcu olduğumu gizleme gereğini duyduğum bu sitede yaşayan bir kadına ne anlatabilirdim. "Bu çürümüşlüğün nedenini sisteme bağlamak" gibi söylevlerden de hiç hoşlanmıyordum. Biz ne söylersek söyleyelim bu çark böyle işliyordu. Zaten onu dinlerken bu hayatlar karşısında "marjinal" kaldığımı düşünmüştüm.

O da bardakları topladı. Mutfağa götürürken bir kadın daha göründü üçüncü katta bir dairenin kapısında. Sakine onu da göz ucuyla gösterip: "O kadını gördün mü?" dedi. "O da kocasını aldatıyor. Bir kaç ay önce basıldılar!"

"Aaa," demedim. Şaşırmadım. Yüzüme "kimbilir neden?" ifadesi takılıp ona veda ettim. Evimden içeri girdim. Sonra da ev sahibinin lafı geldi. aklıma; "Eve erkek alma." Güldüm kendi kendime. Mizahın ta kendisiyi bu. Belki de burada kurallar tersine işliyordu. Evli kadınlar eve erkek alabilir ama bekârlar alamaz!

TV kanallarında izlenen *Dallas* ya da *Flamigo Yolu*'ndaki yaşanıları aratmayan bu öykülerin kimbilir ne benzerlerini duyacaktım bu sitede.

O günden sonra Sakine'ye arada çay içmeye gittiğimde hep bu tip öyküleri dinlemek zorunda kaldım. Açıkçası "orta direk"in sosyal yaşamı hakkında da bilgi sahibi oluyordum. Aradan bir kaç ay geçtikten sonra aynı katta bir ahbaplık daha kurdum. İnanılması güçtü ama bu yeni komşu da aynı öyküleri anlatmıştı. Üstelik Fazilet adlı bu kadın bir fabrikada işçiydi. Bütün bu olan bitenle ilgilenecek ya da duyacak zamanı yoktu. Fazilet bazen fabrikada gece vardiyasına kalıyordu. On yedi yaşında sevimli bir kızı vardı. Annesinin gece çalıştığı bir akşam beni kapı önüne çaya çağırdı genç kız. O'na evet dedim. Bu kez duyduğum dedikodu "siyasiydi". Kız işaret parmağını sitedeki dairelerden birine uzatıp bana şöyle demişti o akşam. "Abla, şu kapıyı görüyor musun? Önünde eski soba olan kapıyı? Orada oturan kadın var ya..." Yine belden aşağı bir öykü dinleyeceğimi tahmin edip "Eee" demiştim. "O kadın terörist biliyor musun?". "Nerden biliyorsun?!" diye sorunca heyecanla ayrıntılara girmişti genç kız. "Onun kocası bir evde polisle yapılan çatışmada yaralandı. Sonra hapse girdi. Ben onun evine gitmiyorum. Annem izin vermiyor."

Galiba bu sitede "O... kadın" olmak da zordu, "terörist kadın" olmak da.

O gunden sonra kafamın kenarına bir söz kazındı. Sitede bana buna benzer öyküler anlatan her kadının anlattıkları bu sözü doğruluyordu çünkü. "Ahlâk gizliliktir! Yap ama gizli tut. O zaman ahlâklısın!"

Ayla Önder

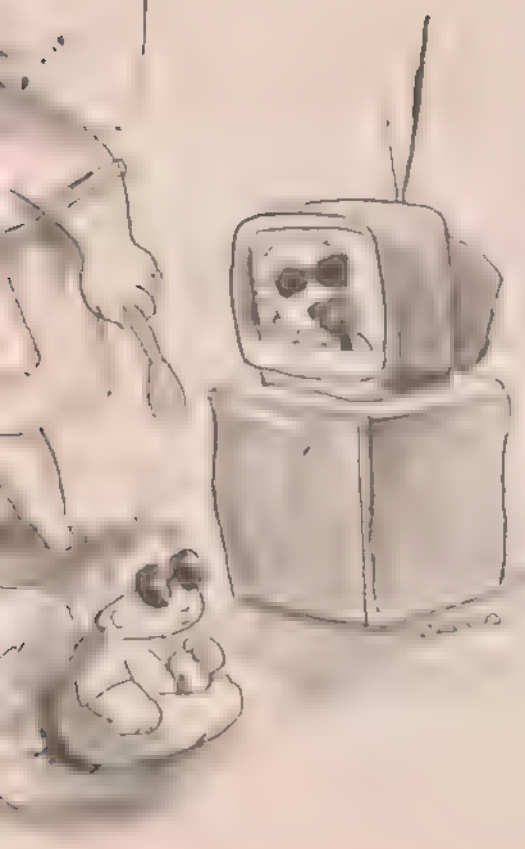

UĞRAŞIP DURUYORUZ

Bayram hazırlığı

Şeker ve kurban bayramları bizim evde ciddi bir şekilde kutlanır. Ailemden ayrı yaşamaya başlayana kadar her bayram sabahını altı kişilik ev ahalisiyle beraber geçirdim. Şimdi herkes büyüdü.

El öpülen, para alınan, güzel yiyecekler yenen bayram günlerinin arifesinde annem ablama ve bana hiç iş yaptırmazdı. Babamla iki ağbim zaten hiçbir zaman hiçbir ev işi yapmazdı. Evin en küçüğü olan ben hariç herkes ramazanda oruç tutardı. Geceleri sahura kalkılır, akşamları da güzel iftar sofrası hazır olurdu. Şeker Bayramı için annem hepimize bayramlık giysiler dikerdi. Babamın giyeceklerini gözden geçirir, gerekiyorsa gömlek-kravat alırdı. Evde baştan ayağa bayram temizliği yapılırdı. Girilmemiş yatak altı, silkelenmemiş hah, yıkanmamış yastık kılıfı kalmazdı. Annem ikram edilecek şekerleri alır, evvelki seneden kalmış çikolata v.s. varsa onları da kapıyı çalan çocuklara vermek için ayrıca hazırlardı. Hediye verilmesi gereken küçükler için alışveriş yapardı. Çeşit çeşit bayram yemeği pişirir, tatlı yapar, börek açardı. Bütün bunlar olurayak babamın ilk bayram sıkıntısı başlardı. Gönderilecek tebrik kartları. Onu da bir önceki sene gelen kartları önüne alan ablam hallederdi.

Şeker bayramının ilk günü bu koşullar altında başlar annem çoğunlukla sabahın erken saatlerini, ablamın kıyafetinde istediği son değişiklikleri yaparak geçirirdi. Evin en küçüğü olarak ben toplayacağım paraların hayalini kurardım. Erkekler bayram namazından geldikten, herkes birbirinin elini yanağını öptükten, bayram paraları dağıtıldıktan sonra annemin hazırladığı kahvaltıya oturulur, ilk ziyaretçilerden ve öğle yemeğinden sonra, annemle babam arasında, babamın sesini yükselttiği bir tartışma da hemen hemen her bayram yaşanırdı. Konu şuydu, kimler hangi sırayla ziyaret edilecek. Annem önceki bayram bize kimlerin geldiğini hatırlar. Annemin kimde uzun kimde kısa kalmak, kimlerin yemek teklifini kabul etmek, kimlerinkini reddetmek üzerine olan tekliflerine babam itiraz eder, sadece onun istediği ziyaretler yapılsın isterdi. Akşam eve zamanında gelmek ve uygun yol sıralaması yapmak için annemin dediklerine de kızar, hele onun açısından lüzumlu önceliklerin (aile büyüğü-müdür v.s.) hatırlatılması onu iyice çileden çıkarırdı. "Sen benim işime karışma," cümlesi bir kılıç gibi çıkardı ağzından. Annem babamın sinirinin geçmesini bekler, bir iki ufak değişiklikle yol hattını yeniden çizerdi. Babamın bu esme ve savurmalarında tembellığin rolünü çok sonra idrak ettim. Annem sık sık ona, "Canım ben de bayılmıyorun ama gitmek lazım," derdi. Akşam ve ertesi gün zorunlu ziyaretlerin bitmesinin verdiği rahatlıkla babam gidilen yerlerden neşeyle "ne iyi ettik de gittik" gibilerinden bahsederdi.

Kurban bayramlarında kurban alınır ve kesecek kişi ile ilgili babam yine anneme "sen benim işime karışma"larından bolca savururdu . Annemin bütçemizi ve kurban dağıtacağımız yerleri gözönünde tutarak alım yapmamız konusunda edeceği herhangi bir söz babamın tepesini attırırdı. "Sanki o nasıl kurbanlık alınır" bilmiyordu. Aslında bu konudaki gerginlik de yine gidip kurban seçme ve alma işinin ağırlığıyla ilgiliydi. Bu iş kadınların yaptığı birşey olabilse, annem "nasıl kurban alınır" gayet iyi biliyor olacaktı. Babam kurbanı kendi kesmez fakat bulunan kasapları da kolay kolay beğenmezdi. Annem komşusu hanımlardan bayram gelmeden birkaç gün önce kime-kaça kurban kestirilebileceğini soruşturmuş olurdu. Babama bayram sabahı bu bilgileri aktarırdı, şurdan şunu bulabilirsin diye. Ah! babacım yine celallenir "Yahu ben görüşür, anlaşırım, sen karışma," der, genellikle annemin dediği adamları alır gelirdi. Kesilen etleri annem taşır, yerleştirir, daha sonra dağıtır, babam en iyi kurbanı almış kestirmiş babamız olarak mağrur akşam sofrada yerini alırdı.

Sema

TİKP'den feminizme

Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği

Asıl olarak bir zamanlar aynı sol grupta yer almış kadınların kurduğu AKKD'nin faaliyet gösterdiği üç yıl (1987-1990), feministlerin en hızlı, en çok sokakta olduğu döneme rastlıyor. AKKD'yi ilk başkanı Zehra Başar anlatıyor.

Derneğin kapandığı 1990 yılından bu yana geçen altı yıl, bu yazıyı yazmak için kendime sorduğum geçmiş zamanlı sorulara kolay yanıtlar vermemi güçleştirdi. Duygularımı, düşüncelerimi, dernekle ilgili tüm gelişmeleri ayırtedebilmem ve sıraya koymam, değerlendirmeleri gerçeğe en yakın biçimiyle vermem gerekiyordu. Herkesin adına konuşamazdım, kadınların değerlendirmeleri farklı olabilirdi, ancak gene de en geneli gözönünde tutmaya çalışarak öznel düşüncelerimi yazabilirim diye düşündüm.

Aklıma ilk gelen, beni en çok etkileyen birkaç sahne oldu. Bunlarla ve bunların çağrışımlarıyla anımsayabildim.

İlk sahne, 1986 yılında, eski TİKP'lilerin (Türkiye İşçi Köylü Partisi, kamuoyunda Aydınlık çevresi diye bilinen şimdiki İşçi Partisi) kurduğu Sosyalist Parti'den üç kadınla, benim de eski bir TİKP'li olarak katıldığım bir ev toplantısıydı. Buradan aklımda kalan, bir kadının, partiye üye kazandırmak amacıyla bir kadın derneğine gereksinimi olduğu, partinin bunu istediği biçimindeki net görüşüydü. Diğer bir kadın, kitle örgütlerinin görevinin farklı olması gerektiğini ama bu arada partiye üye de kazanılabileceğini söylüyordu. Üçüncü kadın da buna yakın şeyler savunuyor, bense umutsuzca izliyordum.

Elbette 1980'den o tarihe değin çok şey değişmişti. Eski TİKP'li kadınlarla bir arada kurulması düşünülen bir parti ayağı, bizdeki değişikliklerle örtüşmüyordu. Biz, Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği'nin çekirdeğini oluşturan eski TİKP'li bir grup kadın hiçbir politik partiye, görüşe ait değildik. Feminist de değildik. Kadın hareketini tanımıyorduk, ne yapılması gerektiğini henüz düşünmemiştik ancak aklımda kalan, birlikte olmak isteğinin kuvvetle duyulmasıydı. Bir arada olmak, konuşmak ve bir şeyler yapmak... Bağımsız olmak önkoşuldu. Kendimize güveniyorduk, paylaşmaya ve çoğalmaya güveniyorduk; kendimizden başka bir güce ihtiyacımız yoktu.

Derneğin kuruluşuna giden çizgiyi düşünürken hatırladığım ikinci sahne, diğer bir hazırlık toplantısında, kuruluş çalışmalarına katılanların bileşiminin Sosyalist Partili üç kadınla yapılan toplantıya göre oldukça farklılaşmasıydı. Derneği kurmak üzere başkan seçimi için bir araya gelen bu bileşim; eski TİKP'li kadınlar, halen Sosyalist Parti'de çalışan bazı kadınlar ve yeni tanıştığımız kadınlardı. Toplamın niteliğinin iyice değişmesiyle rahatlamıştık, dışarıdan gelen kadınlarla ve bir sosyalist gruba bağlı olmayan bir kadının oybirliğiyle başkan seçilmesiyle (ben), derneğin genel politik havası belirlenmiş, bağımsızlık kesinleşmişti.

Bundan sonra diğer kadın gruplarıyla tanışıyor, Türkiye'de ilk kez yapılan Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü'ne katılıyor ve oldukça karma bir yapıyla derneği kuruyorduk.

Çoğunlukla önceden varolan politik düşüncelerle bir araya gelen kadın derneklerinden, politik kadın gruplarından farklı olarak, Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kadınlarla ilgili belirlenmiş politikaları olmaksızın kuruldu. Ortaklığımız, sadece erkek egemenliğinde kadın olma halinin, biraraya gelmeyi ve mücadele etmeyi gerektirdiğiydi. Amacımız, çok genel olarak, hayatın her alanında kadınlara uygulanan ayrımcılığı konuşmak, dışımızdaki kadınlarla birlikte bir şeyler yapmaktı. Bunun için geldiğimiz yerlerden, hayatlarımızdan söz ederek ortaklıklar kurmalı, kendimizi tanımalı, kendimizi ifade edebilmeyi öğrenmeliydik. Dernek, dayanışmanın, eşit koşullarda bir arada olabilmenin olanaklarını yaratıyordu.

Bence Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği'nin SP'nin istediği bir dernek fikrinden yola çıkıp bağımsızlaşma ve gelişen bir çizgi izleme özelliğinin dışında diğer önemli bir özelliği, tek bir tanımlamaya sığmayacak çeşitlilikte kadını bir arada tutmasıydı. Çeşitli kültürlerden, sınıftan, her yaştan, bilinç ve bilgi düzeyinden kadın, bir araya toplanmıştı.

Bu renklilik, derneğe her yeni gelen kadını, tek bir politik çizgide birbirine benzeyen bir çok kadını bir arada görmenin tedirginliğinden kurtarıyor, her yeni kadının kendisine göre bir dil, bir düşünce bulmasına neden oluyor, dolayısıyla katılımcıları artırıyordu. Yeni ilişkiler, dostluklar kuruluyor, kadınlar doğallıkla birbirleriyle anlaştıkları küçük gruplarda bir araya geliyordu.

Elbette bu, oldukça geniş bir yelpazeye yayılan bir fikir ve yaşam zenginliğine yol açıyordu. Bir uçtan diğer uca her düşünce açıklıkla konuşulabiliyordu. Kadınların dili, istekli ve kararlı, ancak bilen ve çözümlü bir dilden çok soran ve anlamak isteyen bir dildi. Feminist kitaplar okunuyor, diğer feminist kadınlarla beraber feminizm tartışılmaya başlanıyordu.

Farklı eğilimlerin bir arada oluşu iyiydi, zenginlik yaratıyordu. Derneğin etkinliklerine olumsuz bir etkisi yoktu. Herkes, sıcak bir havada canla başla işleri yürütüyordu. Ancak geniş bir yelpazede, fikir dağılımı yeterli deneyime ve fikri donanıma henüz sahip olmayan kadınları yeni durumlar ve güçlerle karşılaştığında belli sarsıntılara ve yetersizlik düşüncelerine itebiliyordu. Karar vermek güçtü.

Bana göre iki önemli etki, iki önemli tartışma, (bunların ikisi de kadın hareketinin içinden' geliyordu) başlangıçta sadece araştıran, kendi öznelliğinden yola çıkarak diğerlerininkini sormakla yetinen kadınları daha hızlı düşünmek ve eğilim belirlemek zorunda bırakıyordu. Bu iki güç ve sarsıntı, bu mücadele olumlu ve olumsuz yönleriyle dernek kapanana değin sürdü.

Bunlardan biri, SP'li kadınlarla yapılan sadece kadın alanında erkek egemenliğine karşı yürütülmesi düşünülen hareketin, düzene karşı yürütülen genel politik hareketle ilişkisi tartışmalarıydı. Derneğin genel politikaları da tartışması, grevleri desteklemesi, gecekondu mahallelerine gidilmesi isteniyordu. Dernek kurulduktan kısa bir süre sonra, tartışmalar sürüyor ve yön belirlenmeye çalışılıyorken, deri işçileri grevi ziyaret ediliyordu. Bu ziyaretten aklımda kalan 1980 öncesi günleri hatırlamam, greve ve grevcilere duyduğum saygı, bir de ayrılırken sendika yöneticisinin "Boşuna uğraşıyorsunuz, sınıf mücadelesi başarıyla sonuçlanmadan kadın meselesi hallolmaz," sözleriydi. Erkek sendika yöneticileriyle bir masanın çevresinde oturup konuşuyorduk. Arkamızda kadın işçiler vardı. Toplantı sonrası onlarla tanıştık. Ortam sıcaktı, hepimiz içten

görüşme dileklerimizi belirttik, telefon numaraları aldık, bir daha da görüşmedik. Bir de yaşadığım ezikliği hatırlıyorum, onlardan bilgili ve farklıydık. Birliktelik çok zordu, çünkü onlar için orada olmak durumundaydık.

Bence bu ziyaret ve bu konularda süren tartışmalar bir yönüyle iyiydi, geliştiriciydi. Kadın hareketinin çıkış noktasını ve yönünü anlamamızı kolaylaştıran, kendimizi nereye koyacağımızı düşündüren bir etkiye sahipti. Ancak bu deneylerle, sarsıcı gitgeller yaşanmaya devam ediliyor, fikri toparlanma daha sağlıklı olmakla birlikte daha uzun bir süreye yayılıyordu.

Bizi etkileyen ikinci önemli güç ya da güçlükse, feminizmle tanışma ve diğer feminist kadınlarla ilişkilerdi.

Giderek feminizmi tanıyor ve 'feministim' demeye başlıyorduk. Her alanda erkek egemen düzeni sorgulamaya çalışıyor, hayatlarımızı değiştiriyorduk. Belki de en çok gereksinmemiz olan duyguya, "ben varım ve yeterliyim," duygusuna sahip oluyorduk. Bu dünyada o zamana değin bilinçle düşünmediğimiz, farklı algılayışlarla kapsadığımız yerimizi değiştirmeye çalışıyorduk. Bunu denemek için kendi hayatımız en yakın ve en kolay gibi görünüyor, ancak hiç de kolay olmadığını anlıyorduk. Bir yandan özgürleşiyor, öte yandan bizi tutan, geri çeken bağları kuvvetle ve net olarak tanımanın ve bunlarla yaşamı sürdürmenin acılarını duyuyorduk.

Kadınlarla dayanışma, bu anlamda çok önemliydi. Gidilecek başka bir yer yoktu. Ancak bunun da kolay olmadığını anladık.

Diğer feminist gruplarla ve kadınlarla ilişkimiz ortak toplantılar, ortak eylemlerle sürerken, bir şeylerin bizi rahatsız etmekte olduğunun farkına vardık. Dernek içinde kurduğumuz eşit ilişkileri, diğer kadınlarla kuramıyorduk. Toplantılarda yeterince söz alıp konuşamıyor, çoğunlukla onların tartışmalarını dinleyip kararlarına katılmakla yetiniyorduk. Birlikte her şeyi yapabiliyor, her işe koşturmasına koşturuyor ancak yeterince kendimizi ifade edemiyorduk. Bu, tam bir düşkırıklığıydı. Bu gerçek bir dayanışma değildi. Eziliyor ve kendi aramızda kazandığımız özgüvenimizi, onların yanında yitiriyorduk.

Eşitsizdik, çünkü biz yeniydik. Eski ile yeninin bir arada oluşunda eskinin hiyerarşik üstünlüğü, önceden bilme ve özgürleşme, net olmanın üstünlüğü, sınıfsal ve kültürel farklılıklar, davranışlar ve sözlerle bize yansıyordu. Üstüne üstlük, içinde SP'li kadınlar, eski TİKP'lilerin bulunduğu derneğe güvensizlik ve şüphe ile bakılması, bu önyargılı tutumla bir süre yaşamak zorunda kalmak, oldukça moral bozucuydu. Biz, rahattık. Mücadelemizi partili kadınlar, bizler ve dışardan katılan, derneğin açık olduğu üç yıl içinde gelip giden belki yüzlerce kadınla birlikte omuzlamıştık. Kimse bağımsızlık konusunda bir kuşku duymuyordu. Bu ısrar belki en fazla dışarıdan aramıza katılan bir çok kadının bu haksızlığı bizimle birlikte sırtlarında taşımalarına neden oldu. Zamanla güven duyulmaya başlandı, yer yer sıcak ilişkiler kuruldu, ancak yeterli değildi, sonuna değin bazıları tarafından bize suçluluk hissi verilmeye çalışıldığının bu yazıyı yazarken fikirlerini sorduğum arkadaşlarını tarafından da hatırlandığını söyleyebilirim.

Hatırladığım son sahne ise bir geniş toplantı.. Gene bizim konuşmalarımız dikkate alınmıyordu. Düşünmeme, yeni düşünceler geliştirmeme gerek yoktu. Kendimi, oradaki varlığımın artık gereksiz olduğuna karar verecek kadar boşlukta hissetmiştim. Özgüvenimi yitiriyordum. İşimin bittiğini düşündüm. Dernekteki çok sesli tartışmalarsa birbirimizin sesini duyamayacak kadar karışmıştı. Fikirler netleşip eğilimler belirlendikçe ayrılıklar hızlanmıştı. Çünkü toplu kararlar almakta güçlük çekiliyor, sonu gelmez politik tartışmalar yapılıyordu. Ya da öğretici ve sonuçlara varılabilecek bir tartışma ortamı yaratılamıyordu. Artık bir işe yaramıyordum, ayrılmaya karar verdim. Benden sonra bir yıl dernek başkanlığını Nurperi (Sancak) yürüttü. Zorlu bir yıl olduğunu söylüyorlar. Ekonomik güçlükler arttı. Aktif olarak çoğunlukla SP'li kadınlar kalmıştı. Bu arada SP, parti örgütünün gücünü dağıttığı gerekçesiyle dernekteki kadınları partiye geri çekmek istedi. Kadınlar kopmak istemediler. Dernek içinde diğer kadınlarla yoğun tartışmalar yaşanıyordu. Yeni kopmalar oldu. Dernek, işlevini tamamlamıştı. Nurperi'nin, başkanlık dönemini bana anlatırken verdiği örnekle, "Bir çocuk doğacaktı, ancak ölüydü." Bu haliyle istenmiyor ancak doğması gerekiyordu. Derneğin kapatılma kararı verildi.

Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, bence bir okuldu. Hem öğretmen, hem öğrenci olundu. Başlangıçtaki bilme ve anlama isteği, bilmeye ve anlamaya dönüştü. Belki biraz daha düşünmek ve yaşama uygulamak için kadınlar, kendi alanlarına dağıldı. Bazıları, Mor Çatı Kadın Sığınağı'nda çalışmayı sürdürdü. İlişkiler; arkadaşlıklar ve çeşitli beraberliklerle dışarıda sürüyordu. Önemli, geliştirici bir deney yaşandı.

Bence, Türkiye tarihine damgasını vuran 1980 sonrası kadın hareketinin belirleyici bir doneminde diğer kadın gruplarıyla birlikte, bir belirleyicilikle yer aldı. Bu arada konuştuğum kadınlar en çok, dernekte, kadınlarla bir arada duydukları sıcaklığı özlediklerini söylediler. Pervin'i hatırladık. Hastalığında, yaşamının en heyecan verici ve mutlu günlerinin AKKD'de geçtiğini, orada özgürce düşünebildiğini, tabularım orada sorguladığını ve yıkmaya çalıştığını sık sık söylediğini hatırladık. O, hafızalarımızda kararlığı, desteği, yeni fikirleri ve heyecanlı ses tonuyla yaşamaya devam ediyor.

Zehra Başar

Bize "doğaldır, iyidir" diye dayatılan reklamlara kapılmayıp, içeriğine, etkisine ve tabii fiyatına bakıp karar vermekte sonsuz yarar var.

Sentetiğin yararı mı, doğalın zararı mı?

Reklam ve pazarlamanın, günlük hayatımızda yarattığı etkiyi tartışmak için epeyce geç kaldık. Buün alabileceğimiz tek önlem, bu etkilerin yarattığı sonuçlardan memnun kalıp kalmadığımıza bakarak tepki oluşturmak... Son yıllarda gıdadan kozmetiğe kadar pek çok alandaki ürünlere yapıştırılan "doğal-natürel" etiketi ve bu etiketin taşıdığı niteliğe yüklenen olumlu mesajlar öylesine arttı ki, "doğal olan iyidir, bunun tersi sentetik olan kötüdür" şeklindeki inanç iyice yerleşti sanıyorum. Oysa bana göre, bir ürünün iyiliği ya da kötülüğünü, sentetik ya da doğal olması değil, içerdiği maddelerin nitelikli, işlevsel ve ucuz olması belirler. Bu yüzden de sürekli üstüme elen "Doğal kozmetik ve bakım ürünleri" vurgusuna "doğal" olarak tepki duymaya başladım. Bu ürünlerin nesi doğal diye baktığımda da, inanın bir ya da iki bitki adından başka doğallığı çağrıştıracak bir nitelik bulamadım. Üstelik, "doğal" diye tanıtılmayan ürünlerde de var bu bitkiler. Burada "Doğal olan nedir?" aklıma gelen ilk soru. Doğal ile sentetik içiçe geçmiş kavramlar. "Doğal" diye tanımlanan ürünler içinde sentetik maddeler olduğu ibi, bu ürünler sentetik olarak da birçok işlemden geçiyor. Onlara "doğal" diyebilir miyiz? Öte yandan "sentetik" olarak nitelenen ürünlerin hammaddeleri çoğunlukla doğadan elde ediliyor. Aşırı uç bir düşünceyle, "insan vücudunda olmayıp dışardan verilen herşey sentetiktir; doğal olsaydı zaten bünyemizde bulunurdu" demek de mümkün. Ama ben, doğada bulunan, insanın değiştirmediği, vahşi ve işlenmemiş olanı doğal diye tanımlamaktan yanayım. Bu şekilde de hiç bir ürüne doğal demek olası değil. Kimi ürünler de doğaya zarar vermediği için "doğal" olma şerefine nail oluyorlar. Oysa çoğu zaman sentetik ürünler, benzeri doğal olanlardan daha "çevreci" olabiliyor. Özellikle parfüm yapımında kullanılan hayvansal hammaddelerin sentetik eşdeğerleri vardır ve kullandığımı koku doğal kökenli olsun diye, hayvanların katliamına göz yummak çevrecilik değildir. Kozmetikte kullanılan botanik hammaddelerin sınırlı bulunabilirliğine örnek olarak egzotik bitkileri alabiliriz. Bir kg esansiyel yağ elde etmek için 100-150 k. kuru bıtkisel malzeme kullanmak gerekir. Bu bitkilerin kökünü kurutmaya kadar gidebilecek, üstelik de çok pahalıya mal olacak bir uygulamadır. Sentetik ürünler genellikle en güçlü etkiyi elde edebilmek üzere formüle edilir ve hazırlanırlar. Bu nedenle de doğal karşılıklarından (eğer varsa) daha kullanışlıdır. Sırf doğal olarak tanımlanıyor diye kozmetik ve bakım ürünlerine avuç dolusu para vermek, her zaman iyi sonuç alınacağının garantisi değil. Bilmek gereken birkaç ayrıntıyla daha akılcı yaklaşabiliriz bu konuya. Örneğin cilt temizleyicileri ve şampuanların alkol içermeyeni tercih edilebilir. Güneş ışınlarından korunmada PVP (Polivinilpirolidon) denilen sentetik maddedin yararı tartışılmaz. Saç spreylerinin içerdiği sentetik polimerler, çevreye zararsız ve istenen etkiyi en iyi biçimde verebilen maddelerdir. Gıdalarda da benzeri bir durum soz konusu. Sentetik koruyucular, son derece küçük miktarlarda kullanılarak istenen etki sağlanabilir. Sonuç olarak. bir ürünü satın alırken bize "doğaldır, iyidir" diye dayatılan reklamlara kapılmayıp, içeriğine, etkisine ve tabii fiyatına bakıp karar vermekte sonsuz yarar var kanısındayım. Seçim sizin. Ama unutmayın, reklam ve pazarleme sektörü bu "doğala eğilim" zaafından yararlanmayı çok iyi biliyor ve aldığımız her üründen büyük kârlar sağlıyor.

Füsun Özlen

Kürtaj hakkına karşı uluslararası komplo

HLI (Uluslararası İnsan Hayatı)'nin sinsi kampanyası sürüyor. Eylemcilerini, bir kliniğin çalışmasına engel olmanın en etkili yollarından, Internet'te davayı nasıl savunacaklarına dek her konuda eğitiyorlar. Kürtaj karşıtı bu kampanya kadın özgürlüğünün ve hayatlarımızın her veçhesine yönelik doğrudan bir saldırı.

ABD'de ve Avrupa ülkelerinde son yıllarda kürtaj hakkını hedef alan şiddetli bir saldırı yaşanıyor. Başta eski Doğu Almanya ve Polonya olmak üzere, bazı ülkelerde, '90'dan bu yana kürtaja ilişkin yasalar daha da kısıtlayıcı hale geldi. Kendine yaşamı çağrıştıran isimler takan kürtaj karşıtı gruplar, bu söylemle insanların vicdanlarına seslenerek, kürtajın yasaklanmasını, kadınların ve çocuklarının yaşamı için nasıl bir tehdit oluşturduğunu unutturmaya çalışıyorlar. Söz konusu gruplar dünya çapında bir kampanya başlattılar. Özellikle ABD'deki gruplar çok iyi finansman kaynaklarına ve uluslararası ilişkilere sahipler; iyi silahlanmış durumdalar ve kendilerini çok iyi pazarlıyorlar. ABD'nin kürtajı da içeren sağlık hizmetleri kapsamındaki dış yardımına kısıtlama getirmeyi başararak, kadınlara yönelik dünya çapında en gerici yasalara önemli bir destek vermiş oldular.

Üremeye ilişkin haklar yalnızca güvenli ve yasal kürtaj hakkını içermiyor; aynı zamanda, zorunlu kürtaj ve kısırlaştırmadan, tecavüz ve diğer cinsel baskılardan kurtulma anlamını da taşıyor. Kısacası, kürtaj karşıtı kampanya kadın özgürlüğünün, hayatlarımızın her veçhesine yönelik doğrudan bir saldırı.

Uluslararası İnsan Hayatı (Human Life International-HLI) çok sayıdaki karanlık kürtaj karşıtı gruptan yalnızca biri olarak algılanmamalı. Bu orgütün 56 ülkede 84 dalı var ve hızla kürtaj savaşlarındaki ana kuvvetlerden biri haline geliyor; uluslararası kürtaj karşıtı ağların en yaygınlarından birine sahip. Şu anda, yaşamdan yana pro-life propagandanın dünyadaki en büyük cephaneliği olarak işlev görüyor. Vergi kayıtları, örgütün 1993 yılında yaklaşık 4 milyon Dolar bağış topladığını gösteriyor.

HLI 1981 yılında Paul Marx adında Bomalı bir Katolik rahip tarafından kuruldu. Bugün Virginia'da üslenen grup, kürtaj karşıtı posterlerini, kokartlarını, video ve teyp kasetlerini, haber bültenlerini ve bildirilerini dünyanın her yerine, taban örgütlerinde yer alan eylemcilere ulaştırabiliyor. Her yıl düzenli konferanslar yaparak, eylemcileri, bir kliniğin çalışmasına engel olmanın en etkili yollarından, Internet'te davayı nasıl savunacaklarına dek her konuda eğitiyor.

Dikkat çekici olan, örgütün tüm bunları yaparken, kamusal bir tartışmadan kaçınabilmeyi başarmış olması. Bu tür açık tartışmalar, geçmişte benzer grupların eriyip dağılmalarına yol açmıştı. HLI Kongre'de lobi faaliyeti yürütmüyor; ulusal çapta süren ve Cumhuriyetçiler'le Demokratlar'ı karşı karşıya getiren kürtaj tartışmasına katılmıyor. Örgüt ABD'deki ilericilerin dikkatinden kaçmayı da başarıyor çünkü -her hafta klinik işgalleri düzenleyen ya da pro-life yasaları dayatmaya çalışan gruplardan farklı olarak- HLI'nin etkisini gözle görmek ve ölçmek çok daha güç. Örgütün gücünün kaynağı, dünya çapında sinsi bir kampanya yürütme konusundaki becerisi.

Internet dahil çeşitli yollardan tüm dünyaya yolladığı şiddet içeren mesajlar geçmişte HLI'nin başım ağrıtmış. 1994 yılında Massachusetts'de bir kürtaj kliniğini basarak iki kadını ölümcül bir biçimde silahla yaralayan John Salvi'nin evinde yapılan aramada, polis HLI'nin yollamış olduğu kanlı cenin resimleri bulmuş. Ama grup liderleri, ateşli üsluplarının -ve yaygın popagandalarının- şiddeti teşvik etmediği konusunda ısrarlılar. Dolayısıyla da bundan vazgeçmiş değiller.

Örgütün Yahudi ve Müslüman düşmanı olarak suçlanması hiç de sebepsiz değil. HLI'nin gerçek niyetinin Hristiyanlığa dayalı bir yönetimi gerçekleştirmek olduğu, ak saçlı kurucusu rahip Marx'ın pek çok konuşmasında açıkça görülüyor: "Batı kürtaj ve doğum kontrolü yüzünden ölüyor... Eminim ki Avrupa Müslümanların eline geçecek. Bunu her söylediğimde, bana ırkçı diyorlar. Değilim"; "Los Angeles'te yapılan 1971 kürtaj planlaması toplantısına kaç Yahudinin ön ayak olduğuna dikkatinizi çekerim...Yahudi kürtajcıların ve kürtaj savunucusu tıp profesörlerinin ne kadar çok sayıda olduklarına dikkatinizi çekerim."

HLI kadınlar ve eşcinseller konusundaki düşmanca görüşlerini gizlemek için ise hiç çaba gösterme gereği duymuyor. Propagandacılar kadınları azarlayarak, kariyerlerini bırakmalarını, çok çocuk doğurmalarını ve evin reisi işlevini yerine getirebilmeleri için kocalarına destek olmalarını öğütlüyorlar. Örgütün 1995 Konferansında, Colorado Aile Araştırma Enstitüsü Başkanı Paul Cameron, AIDS virüsü taşıyanların alınlarının bir "A" ile damgalanması çağrısında bulundu: "Gay olmak sahte bir kimliktir... Gay kurgusal bir kişiliktir. Hepimiz heteroseksüeliz."

On The Issues

Semra Emre

Ayrımcılık ana rahminde başlıyor

New York Times'ın bir haberine göre, Çin'in Fujian bölgesinde, yetkililer ceninin cinsiyetini saptayan tıbbi testleri yasaklamışlar. Bu yasağın nedeni, araştırmaların çok sayıda dişi ceninin kürtajla aldırıldığını göstermesi. Bölgede yeni doğmuş bebeklerde cinsiyet oranının, 100 kız bebeğe 103 erkek bebek olması gerekirken, 1995 istatistikleri 100 kız bebeğe karşılık 115.4 erkek bebeğin dünyaya geldiğini saptamış.

Ms.

Hapisteki kadınları kurtarma harekâtı

Kadınların çoğu yıllarca süren şiddetten sonra, hiçbir çözüm bulamadıklarında katil oluyor. İşte bunu gören bir grup kadın bir araya gelmiş ve hapse düşen kadınları kurtarmak için uğraşmaya başlamış, üstelik de başarılı olmuşlar. "Justice for Women" (Kadınlara Adalet) adıyla tanınan bir kampanya bu. 1991'de bunun için ilk kez bir araya gelen beş kadından biri olan Sara Maguire ile konuştuk. Aynı zamanda avukat olan Sara'dan şimdiye kadar neler yaptıklarını, nasıl yaptıklarını öğrenmeye çalıştık. Onların yürüttükleri kampanya sayesinde bugün iki kadın serbest bırakıldı, sırada başkaları var. Sara "Yasalarla ilgili bir sorunu fark ettik" diye söze baş-

HİNDİSTAN

Boşanma davası yasa değişikliğine yolaçtı

Hindistan müslüman toplumunda bir kadının boşanma davası üzerine çeşitli tartışmalar başlar ve kadın hareketi canlanır. Sınırlar Ötesi Kadın Dayanışması Toplantısına Hindistan'dan katılan Vahida Nainar, ülkesindeki kadın hareketi hakkında uzunca bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmayı kısaltarak yayınlıyoruz.

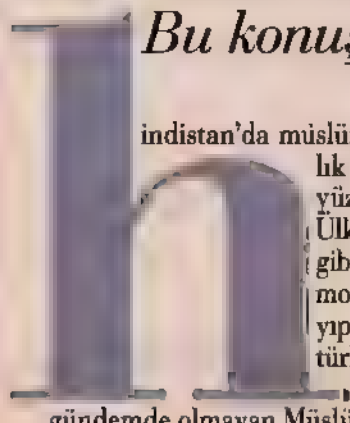

Hindistan'da müslümanlar en büyük azınlık grubunu (1981'de yüzde 11.4) oluşturuyor. Ülkenin genelinde olduğu gibi müslümanlar da homojen bir topluluk olmayıp, çok dilli ve çok kültürlü bir yapıya sahipler. "Neredeyse 30 yıldır gündemde olmayan Müslüman kadın hareketi ise 1985'de Shah Banu tartışmasından ve 1986'da Boşanmada Müslüman Kadınları Koruma Yasasının çıkmasından sonra tekrar ortaya çıktı ve öne çıkardığı konularla ses getirmeye başladı.

Shah Banu tartışması Hindistan'da yaşayan birçok kadının başına gelebilen bir olay. Banu 1985 yılında kocası tarafından ayda 200 Rupi verilerek evden atılıyor. Çünkü kocası yeni bir kadınla birlikte olmak istiyor. Ve iki yıl sonra Banu'ya verdiği parayı da kesiyor. Bunun üzerine Shah Banu mahkemeye başvurur, mahkemede koca bir defaya mahsus olmak üzere 3000 Rs vererek artık hiçbir ilişkisi kalmadığını söyler. Ama mahkeme Shah Banu'ya ayda 125 Rupi nafaka bağlar, yüksek mahkeme de bu nafakayı ayda 179.20 Rupi 'ye çıkarır. Koca itiraz ettiyse de bu karar onaylanır.

İşte bu olaydan sonra Hindistan'da yeni kadın grupları kuruluyor ve bu gruplar danışmanlık servislerinden yasal yardıma, rehabilitasyondan, toplum gelişimine kadar çeşitli alanlarda hizmet veriyorlar. Bunlardan bazıları Talaq Pidit Mahila Sanghatana, Hawaaz-e Niswaan, Rah-e-Hag ve Kadın Araştırmaları Hareketi. Bu gruplar politik, yasal durumu hem kendi aralarında hem de insan hakları organizasyonlarıyla tartışıyorlar ve Hindistan'daki müslüman kadın hareketine yeni bir boyut kazandırıyorlar.

Hindistan'da din ister Hindularda dulların yeniden evlenmesi, ister Müslümanlarda purdah (kaç-göç) ve kadın eğitimi konusunda olsun, kadınların kamuya ait mekanlara girmesini ve kalkınma süreçlerinden yararlanmasını engelleyen uygulamaların devamını sağlayan en temel dayanaktır. Shah Banu tartışması özel bir durumda meydana gelmişti. Çoğunluk guruplaşması ve azınlık muhafazakarlığı büyüyordu ve bu ikilem içinde Müslüman kadınlar kendilerini bir çıkmazda buldular.

Toplumsal güçlerin çoğu Shah Banu tartışmasından sonra gündeme gelen 86 yasasını destekleyerek müslüman kadınlara sempati gösterdiler. Muhafazakar güçlerse Anayasa'da müslüman topluma tanınan özgür ibadet edebilme hakkına ters düştüğü ve müslümanların içişlerine karışmamak gerektiği yolundaki iddialarla yasayı savunmadıklarını belirttiler. 86 yasası kadın hareketi açısından bir başarı olarak nitelendirildi. Dinsel muhafazakarlık, kadınları hedef alan ve kısıtlayıcı bir olay olarak tanımlandı ve 1991 yılı muhafazakarlığa karşı savaş yılı ilan edildi.

hıyor. "Cinayet erkeklerin yanına kâr kalıyor, kadınlar hapse giriyordu. Erkekler kadınları basit nedenlerle öldürebiliyordu, yani kıskançlık gibi ya da TV'de istediği kanalı açmadığı için. Kadınların erkekleri öldürmesi ise genellikle yıllarca süren şiddet sonucu oluyordu. Biz, bu gerçekten hareket ederek yola çıktık ve bu şekilde cinayet işleyen mahkûm olup hapishaneye atılan kadınların serbest bırakılması için uğraştık. Şimdiye kadar iki kadın çıktı. Bundan sonra da devam edeceğiz." Kampanya sırasında en önemli hedefleri, daha sonra serbest kalabilen iki kadının adının her evde tanınması, bilinmesi, neden bu cinayeti işlediklerinin anlatılması olmuş. Bunun için çeşitli sokak gösterileri, tiyatrolar ve özellikle medya kullanılmış. "93'te ilk kez Ahluwalia serbest bırakıldığında hepimiz sevinçten ağladık. O da sevinçten uçuyordu. Sara bu yıl serbest bırakıldı, şimdi bütün çalışmalarımız Emma Humphreys için. Emma 1985'de 17 yaşındayken kendisini pazarlayan adamı öldürdüğü için hapse atılmıştı. Üstelik adamın ona tecavüz ettiği, sürekli şiddet uyguladığı da kesin." Sara kampanyalarında yeni bir aşamadan da söz ediyor: "Şimdi, kadınları öldüren erkeklerin daha ağır cezalandırılması için de çalışacağız. Kadınlar kendisine şiddet uygulayan erkekleri öldürdüklerinde cinayet olarak kabul edilmesin ve erkekler kadınları sudan nedenlerle öldürdüklerinde cinayet olduğu kabul edilsin." Ve ekliyor "Bütün yasalar kadınlardan yana oluncaya kadar uğraşacağız".

asuman

Eski seks kölelerine tazminat

İkinci Dünya Savaşı sırasındaki eylemlerinden öturü ülkelerinin resmi olarak özür dilemesini istemeyen Japon yasa koyucular, işgal edilen Çin ve Kore gibi ülkelerdeki kadınların fuhuşa zorlanmadıklarını, yalnızca "ticari faaliyet"e giriştiklerini açıkladılar. Ayrıca, bazı okul kitaplarının öne sürdüğü gibi, ergenlik çağındaki kızların seks köleleri olarak çalışmaya zorlandıklarının "tarihsel bir olgu olmadığını" iddia ettiler. Çinli yetkililer zorunlu fahişeliğin Japonların vahşi eylemlerinden yalnızca biri olduğunu ifade ediyorlar. Öyle görünüyor ki, Japonya'da da açıkça aynı kanıyı paylaşan insanlar var. Bireysel ve toplu bağışlarla finanse edilen özel bir fon, fuhuşa zorlanan tahmini iki yüz bin Asyalı kadının, her birinin 18.300 Dolar olmak üzere, tazminat alması gerektiğini saptadı.

Ms.

Japon İmparator Ordusu'nun geçmişteki seks köleleri olan Güney Koreli kadınlar savaş tazminatı için gösteri yapıyorlar.

Onu hep sevdim

Onu ilk kez Ortaköy'deki Sis Bar'da dinledim. "Kerameti kendinden menkul" Dünya Öpüşme Günü'nü kutluyorduk. Volvox'un sahne almasını heyecan ve sabırsızlıkla bekledim, kız grubuydu, "çok iyi"ydi ve onları dinlemekte zaten çok gecikmiştim, millet bağımlısı olmuştu, delicesine merak ediyordum onları. Sonra Volvox çıktı sahneye ve "Free Your Mind"la bir açılış yaptı. Tüm zamanların en güzel şarkılarından biridir bu ve bu kadar mı güzel söylenir! Elinde gitarıyla, muhteşem sesiyle ve "rock söylüyorum" diye triplere girmeyen doğallığıyla sahneyi dolduran bir solistleri vardı. O gün hayranı ve takipçisi oldum. Adı Şebnem'di, Ferah ını çok sonra öğrendim.

Volvox'u hep zevkle dinledim, Kemancı'ya gitmek onlar sayesinde daha anlamlı hale geldi ve ben gün geçtikçe daha sıkı bir Şebnem hayranına dönüştüm. Tam o günlerde bir akşam ev-

Şebnem'in ilk kaseti çıktı

walkman'ime takmış dinliyordum ki, "çifte pusu kuruldu, yetişin Halim vuruldu" nakaratını duyunca irkildim. Bu oydu! Kaset kapağına baktım hemen, evet, bu sese sahip seksen tane Şebnem olamayacağına göre, bu o Şebnem'di. Yani Şebnem Ferah.

Aradan uzun zaman geçti, artık biliyorduk ki, Şebnem bir albümün hazırlıkları içindeydi, bense hâlâ Gümüşsuyu'ndan aldığım halının taksitlerini ödüyordum ve çok endişeliydim. Sezen Aksu tarafından keşfedilmek birçok genç sanatçı için fantastik bir şeydir, ama Şebnem için çok da hayırlı olmayabilirdi. Derken Volvox'un öteki kızı Özlem Tekin albüm çıkardı, gayet iyiydi, bu yüreğime sular serpti, nasıl olsa Şebnem ondan iyisini yapardı. Fakat artık sabırsızlanmaya başlamıştım, zira halı taksitlerim de bitmişti. Çıktı çıkacak derken ilk klibi "Vazgeçtim Dünyadan" yayınlandı ve nihayet elimdeydi ‹Şebnem Ferah'm kasedi. Adını da "KADIN" koymuş.

Gerisi malumunuz... Sezen Aksu'nun keşfi hayırlı olmuş, çünkü şirketi Karma Müzik Şebnem'in iyi bir albüm hazırlayabilmesi için gereken her türlü imkânı sağlamış ona. Beste yapmak için de yeterince zamanı olmuş, iyi bir stüdyo çalışması için de. İskender Paydaş, Pentagram'ın elemanları Demir ve Tarkan, sözlerde de Sezen Aksu desteklerini esirgememişler Şebnem'den. Albümdeki parçaların "Durma" hariç hepsi kendisine ait. "Kadın" yazmış, çalmış, söylemiş yani... Hüzün, karamsarlık ve aşk hakim tüm şarkılara. Çıktığı gibi dikkat çeken ve son derece olumlu eleştiriler alan "Kadın" şimdiden en çok satanlar arasındaki yerini garantiledi.

"Çok yoğunum, sürekli albümün promosyonuyla uğraşıyorum," diyor Şebnem Ferah, "Yeni ve değişik bir şey olduğu için, doğru algılanması ve iyi tamtılması için çabalıyorum." Gerçekten de bir kere sıranızı kaçırdınız mı, bir daha yakalamak mümkün olmuyor Şebnem'i. Siz telesekreterine notlar bırakırken, açtığınız TV ve radyo kanallarında karşılaşıyorsunuz onunla. "Bu arada kendime de zaman ayırmaya çalışıyorum" diyor, ama ne mümkün!

Pazartesi nın ilk sayısında kurucusu ve solisti olduğu Volvox'la yapılmış röportajı hatırlatıyorum ona; "Ne kadar güzel şeyler söylemişsin Şebnem!" Nisan 95'te şöyle demiş: "Bence bizim varlığımız ve çabalarımız zaten feminizm diye düşünüyorum. Daha ilk on yedi yaşında, kendimi kadınlarla ifade edebilirim derken bu feminizmdi, ben bunun farkındaydım. İnsan kendine saygı duyarsa, varoluşunu tanımlarsa, haklarını savunursa bu zaten feminizmdir."

Albümdeki parçaların "Durma" hariç hepsi kendisine ait. "Kadın" yazmış, çalmış, söylemiş yani... Hüzün, karamsarlık ve aşk hakim tüm şarkılara. Çıktığı gibi dikkat çeken ve son derece olumlu eleştiriler alan "Kadın" şimdiden en çok satanlar arasındaki yerini garantiledi.

Yeni yayınlanmış bir başka röportajında eskiden feministleri "erkek düşmanı" olarak gördüğünü söylüyor. Evet, bu bizlerin ilk gençlik dönemleridir, yani Şebnem'in Bursa Özel Namık Sözeri Koleji'nde yatılı okuduğu dönemler, belki erkek egemen toplumun bizi "onlar erkek düşmanı" diye keklediği, belki de feministlerin dertlerini anlatamadıkları dönemler. (Çünkü şimdi bakıyorum da, evelallah hiçbiri erkek düşmanı değil, bayılıyorlar hatta!) "Devrim gibi bir şeydi belki de" diyor Şebnem, "Yani o zaman seslerini duyurmak için, bir hareket yaratmaları için öyle davranmaları gerekiyordu. Oyleyse başarılı da oldular."

Kadın olmaya ve feminizme zaman içinde bakışı nasıl olgunlaştı, en çok bunu merak ediyorum: "Volvox'ta çalıştığım zamanlar benim için çok önemliydi, çok etkiledi beni. Biliyorsunuz, dünyada bile çok fazla kadın rock şarkıcısı yoktu. Son dönemde artış oldu, hatta şimdilerde en beğenilen grupların solistleri kadın. Bu benim ilk albümüm, ama 10 yıldır müzik yapıyorum. Ozellikle Volvox'ta çalıştığım dönemler sayesinde, bu konuda daha hassas bir bakış açısı edindim. Kadınların doğal olarak feminist olduğunu düşünüyorum. Çünkü herkes bireysel, kişisel haklarının peşinden koşmalıdır. Herkes kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmalı, bunu da özgüveniyle ve kendi gücüyle yapmalıdır."

İlkokuldan sonra yatılı okuyan, sonra iki sene ODTU Ekonomi'yi deneyen, fakat sonunda İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı'na geçen Şebnem, kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmeye, kadın kimliğini sorgulamaya ailesinden uzak kaldığı ta o dönemlerde başlamış aslında: "Sömürmeyi ve sömürülmeyi yaşam biçimi haline getirmiş kadınlar da gördüm" diyor, "Böyle erkekler de var" diye de ekliyor.

"Vazgeçtim Dünyadan" adlı şarkısının "Gelinlik giymeden... bebeğimden önce, vazgeçtim dünyadan" sözlerinin, Özlem Tekin'in "Duvaksız gelin olmaz" şarkısıyla arasındaki benzerliğe dikkat çekiyorum. "Gelinliğe karşı bir hassasiyet mi bu, bizlerde böyle bir takıntı mı var acaba?" (Sırf gelinlik giymek için evlenen birini tanıyorum ben.) "Şahsen benim gelinlik takıntım yok" diyor Şebnem, "Tabii şarkıya bir tek o dizeler açısından bakılırsa böyle bir benzerlik olduğu sanılabilir" şeklinde ağzımın payım verdikten sonra. şarkının hikâyesini anlatıyor: "Karnında bebeğiyle intihar etmiş bir kadın için yazdım ben o şarkıyı. Mücadele etmekten bıkıp hayatına son vermiş bir kadının hikâyesi. İşte böyle acılar çeken binlerce kadın var. Hayatı evli-

liklerinden ibaret binlerce kadın. Kürtaj yaptıran binlerce kadın. Mesela annelik bence kadınlığın en güzel yansıması, ama eğitimsiz oldukları için belki de anneliği hiç de beceremeyen, iyi birer anne olamayan binlerce kadın var. Benim profesyonellik alanım feminizm değil, müzisyenim ben. Ama kadınlıkla, kadınlarla ilgili duygularımı, düşüncelerimi şarkılarımda yansıtmaya çalışıyorum. Onları dile getirmek istiyorum." Sonra özellikle vurguluyor: "Müzik yaparken sadece müzisyen oluyorum ben, bunun içinde doğal bir kadınlık varsa, bu iyi. Ama zorla kadın kimliğimi sergilemem, çünkü en çok müzisyenim ben."

Gördüğünüz gibi, boşuna hayran değilim ben bu kadına. "Hayatta hep dürüstlükten yanayım" diyor Şebnem Ferah, "Kısa vadeli amaçlar peşinde koşmuyorum, uzun vadeli idealler doğrultusunda ilerliyorum." Gerçekten de öyle yapıyor. Albümünü çok daha önce çıkarabilirdi. Ama o prodüksiyonun en ince ayrıntılarında bile mükemmel olmasını istedi, bunun için çalıştı, hala da çalışıyor. Şimdi takviminde diğer şarkılar için klip çekimleri ve konserler var. Özellikle konserlere çok önem veriyor, yine ışığından dekoruna, herşeyiyle mükemmel işler çıkarmak istiyor. Onu Türkçe söylediği kendi şarkılarıyla canlı dinlemek bambaşka bir zevk olacak bizler için. Konser organizasyonlarım ve menajerliğini Most Productions üstlenmiş.

Albümü yurtdışında tanıtmak için girişimlerde bulundular mı diye soruyorum: "Ben Volvox'tan beri hep yurtdışına açılmak, dünya çapında müzik yapmak istedim" diyor, "Ama önce kendi ülkende bir şeyler yapmak, iyi bir satış yakalamak zorundasın. İlk albüm bu açıdan çok iyi bir motivasyon oldu. Pek çok kişi de albümü yurt dışında da tanıtmak gerektiğini söylüyor. Aslında bu yalnızca Türkiye'de yayınlanmak üzere düşünülmüş bir albüm. İkinci albüme kadar, belki de gelen teklifler doğrultusunda bir adım atılabilir."

Şebnem Ferah yirmi dört yaşında, akıllı, bilinçli bir kadın, ama öncelikle başarılı bir müzisyen ve mükemmel bir yorumcu. Çünkü işini çok ciddiye alıyor, hayatı da. On yıldır hem iyi bir müzisyen olmak, hem de kendi ayakları üzerinde durabilen güçlü bir insan olmak için mücadele etmiş. Kafa yormuş buna. *Pazartesi*'nin ilk sayısındaki röportajında rock kültüre egemen olan erkek dili, söylemleri hakkındaki soruyu şöyle yanıtlamış: "Gerçekten de doğru, dediğiniz gibi, şimdi farkediyorum, böyle bir konu var. Gerçekten erkekler ifade etmişler itiraz etmeyi ya da başka şeyleri erkekler dile getirmişler. Ben bunun üzerine düşüneceğim. Gerçekten düşünmek lazım, şu an farkediyorum bunu..."

"KADIN" üzerinde düşünülmüş, çok çalışılmış, yıllar sürmüş bir çabanın ürünü. Şebnem Ferah'ın eline, diline sağlık...

Yeşim

Ahmet Altan ve "Tehlikeli Adamlar"

Ahmet Altan'ın 17. baskısını yapmış olan (bu arada belki yol almıştır) *Tehlikeli Masallar* kitabını bitirdim az önce... Ağzımda kalan paslı demir yalamış tadı belki biraz giderir diye de oturdum yazdım...

Okumayanlar için (hâlâ var mıdır, bilmiyorum) şöyle kısaca özetliyorum romanı. Bir yazar kahramanı var Ahmet Altan'ın. Orta yaşlı, yeni taşındığı ve henüz tam yerleşemediği Boğaz'a karşı bir evde oturuyor, "para kazanmak" için de bir kamu araştırma işinde, sanki keyfi çalışıyor. (Burası biraz bulanık... Öyle güzel para harcıyor ki arkada hafife alınmayacak bir servetin olabileceğini düşünüyorsunuz ister istemez.) İşi de, işlenen cinayetleri türlerine göre tasnif etmek...

Adam böyle... Gelelim kadınlara..

Birinci kadın Sevda... Kahramanımızın "Onu terk etmekte olan" sevgilisi... İlişkileri yürümüyor, Sevda'mn karşısında "Seni çok sevdiğim için seninle olamazdım, sana duyduğum sevgi çok korkuttu beni," diyen bir adam duruyor. Ama ayrılamıyorlar da. Aralarında müthiş bir çekim, tensel bir uyum ve kahramanımızın her şeye rağmen "vazgeçilemeyen erkek" olma özelliği var.

İkinci kadın Berrin... Kahramanın bir kitabındaki "Zübeyde" karakteri ile kendini özdeşleştiren, yazarını tamyarak onu bulmaya çalışan genç bir kız..

Kısa zamanda birbirlerinin etki alanına giriyorlar, yine seks, usta bir aşık ve öğrenen genç kız.. Başka başka şehirlerde olsalar da ne gam, canları istediğinde atlayıp uçağa kucaklaşıveriyorlar.. Berrin'le romana giren gizem duygusu çok sürmüyor.. Çabucak onun da bizlerden, kanlı canlı biri olduğunu kavrıyor, kitabın son sayfalarında da ümitsizce devam eden çabaya rağmen aslmda "onun var olmadığına" inanmıyoruz...

Üçüncü kadın Prenses... Tunuslu bir Paşazadenin torunu ve "Orospu ruhlu" bir kadın. Değişik bir ilişkileri var kahramanımızla. Seksi bir oyun gibi, ama paralı bir oyun gibi oynuyorlar. (Meraklıları kitaptan ayrıntıları öğrenebilir.)

Ve değişik kadınlar.. Konsomatrisler, masaj yapanlar, tele kızlar.. Boş bir evde ay çöreği yiyerek, kendini sevgisiz geçen yalnız çocukluğunu ve neden böyle olduğunu düşünerek çıkmaza girdiğinde ete ve onunla gelen "geçici kalabalık" duygusuna kavuşan bir adam...

Ve kitapta adı geçen diğer erkekler...

Böyle birileri yok aslında... Olanlar da anılmaya değer değil... Macera romanları yazan küçük bir oğlan (ki o zaten kahramanımızın çocukluğu)

Eski bir okul arkadaşı. (O da çok yaşamıyor...)

Sevda'mn ve Berrin'in sevgilileri... İkisi de soluk birer gölge.. Onlara gidilse de, aslında bırakılamayan kahramanımız... Patron deseniz... sadece bir piyon... O kadar..

Ama kahramammız öyle mi..? Onun hayatma giren bütün kadınlar güzel.. O yaşam içinde bütün giysiler şık, bütün eşyalar zevkli.. Paranın sınırı yor... Her an, herhangi bir zevk için su gibi akıtılabilir... Karanlık dünyalar ve o dünyalara ait insanla da fanteziler için var, asla kalıcı değiller.. O zengin hayatı kirletmeden geçip gidiyorlar. Tabii böyle bir tablo çizildiğinde, "Esas Adam" m memlekette olanları dert ettiği hiç de inandırıcı gelmiyor insana... Tıpkı, alt metinde "müthiş biri" olduğu anlatılan kahramanımızın, aslında sıradan sorunları olan "herhangi biri" olduğuna okuyucuyu ikna etmenizin olanaksız olması gibi..

Kitap, 90'h sayfaları da devirdiğinde, usuldan usula "hadi artık, kadınlar arasında bir tenis topu misali gidip gelen bu adam giyinsin de farklı bir şeyler yapsın," demeye başlıyorsunuz..

Yazar da sanki sizi duymuş gibi, "İşte beklenen an geldi!" dedirten bir bölüme adım atıveriyor... Hoş bir masal anlatılıyor bu sayfalarda... Kırk derisinden soyunan, ama eşi kendinden önce soyunduğu için onu sokup öldüren bir yılanın hikayesi bu... Ümidiniz çoğalıyor, bu büyülü masalın izini süreceğinizi daha başka ve size kitabı bitirebilmeniz için gereken gücü verecek bir parıltının nihayet çaktığını sanarak keyifleniyorsunuz, yanılıyorsuzun...

Benzer bir bölüm de "Yargıç ve sevgilisi". Ama o da kısacık ve tadı çıkarılamayan güzel bir zaman gibi, hemen bitiveriyor...

Kitap ilerliyor, ne raketler yoruluyor, ne de top... Okuyucudan başka herkes dipdiri... Adamm kadınlar da annesini mi, aşkı mı, yoksa hiç tanımadığı ve de hiç karşılaşmayacağı kadınları mı aradığım, hangisinin acısını hangisinden çıkardığım siz anlayamadan, kitap bitiyor sonunda..

Kaçınılmaz ve dayanılmaz yalnızlık kahramanımızı bulduğunda o bununla, siz de yorgunluğunuzunla baş başa kaldığınızda, anlıyorsunuz ki, Ahmet Altan da kahramanının yazgısını paylaşıyor, onun yapamadığını o da yapamıyor, derilerinden bir türlü soyunamıyor ve bizi öldürüyor...

Birgül Mançuhan

eşkıya dünyaya hükümdar olmaz!

ne basmakalıp başlık değil mi? bu filmle ilgili bu başlıkta bir şey yazılması şarttı bence.

yavuz turgul'un *eşkıya* adlı filmini görmüşsünüzdür, görmediyseniz bile duymuşsunuzdur. filmi görenlerden hak ettiği ilginin üzerinde bir ilgiyi de basından gördü çünkü. yavuz turgul gibi iyi bir yönetmenin ve çektiği filmlere bakılırsa hassas bir adamın reklamcılıktan gelmiş olmasını engelleyebilecek hiç bir şey yok elimizde maalesef.

yavuz turgul hassas bir adam belli ki dedim, hayatımda resmini bile görmüş değilim ama buna bütün samimiyetimle inanıyorum ve epeyce yüklü bahislerle iddiaya girerim bu konuda. hassas bir adam olmasaydı ne daha önceki filmlerini, ne de *eşkıya*'yı çekebilirdi diye düşünüyorum. bu kadar kalbe dokunan bir film, insanın içini acıtan bir hikâye olabilir. aklıma şu soru geliyor; iyi, başarılı bir hikâye nasıl kurulur? ben genç bir kızken, bu konu edebiyat dergilerinde falan çok tartışılırdı. kimileri insan en iyi yaşadığı şeyi anlatır derlerdi. bense o zamanlar şimdikinden daha fiyakalı bir havası olan attilâ ilhan'ı daha makul bulurdum; üstat, yaratıcılığın yaşanmamış, imgelemde oluşturulmuş şeylerin anlatılması olduğunu benim şurada kullandığımdan çok daha veciz bir biçimde ifade ederdi. ve bu konuda çok çarpıcı bir örnek verirdi, kore savaşıyla ilgili yazdıklarını okuyan bir kore gazisi, telefon edip, "siz de oradaydınız değil mi?" demiş. halbuki attilâ ilhan, kore'ye adımını bile atmamış. (örneğin kendisinden olmasına şaşırdınız mı?) uzatmayayım, "yaşamadan" da başarılı olunabiliyor. ama bence bir şartla, anlattığı şeyi bilerek, öğrenerek. belli bir biçimde özdeşleşerek. şimdi bunları niye anlattın diyeceksiniz, yavuz turgul'a geleceğim efendim.

yavuz turgul'un *eşkıya*'sını sinema sanatı açısından eleştirmek muhakkak ki haddim değil. ben bu filmin bana hissettirdiklerini, nasıl içlendiğimi anlatmaya çahşacağım. ne baran'ın, ne de cumali'nin hikâyelerine içlenmemek elde değil çünkü.

kürtler...

bu konuyu ele almak bana düşmez, konuya epeyce vakıf olan muhsin kızılkaya *radikal*'in sinema ekinde yer alan yazısında filmi kürtler açısından enine boyuna ele almış. görmemişsinizdir diye kısaca aktarıyorum, meselâ filmde bir kadına verilmiş olan keje daha ziyade erkeklere verilirmiş, bir erkeğe verilmiş olan berfo ise kadınlara. yani, mesela ingilizlerin de geçtiği bir film yapılsa kimse martha'yı erkek adı, richard'ı da kadın adı olarak kullanmaz, halbuki "ora"sı ingiltere'den daha yakın bize. neyse, ayrıca yine aynı yazıdan filmdeki baran'ın yaşında bir baran olamayacağını çünkü bunun yeni yeni konulmaya başlanan bir isim olduğunu öğreniyoruz. ayrıca kızılkaya, filmdeki kürtlerin kıyafetlerinde de gerçeğe uymayan yönler olduğunu tespit etmiş. kişisel gözlemim ise filmin başında yer alan ceren ana'nın kürtten ziyade kızılderiliye benzediği yönünde. ohal bölgesinde dört saat geçiren birisi bile saçları örgüsüz kürt kadın olmayacağım gözlemler. ceren ana'nın köyün iyi sıhhatte olsunlara karışmış ihtiyarından ziyade batılı bir filozof gibi konuşması da şaşırtıcı tabii. filmdeki kürtler bazen aksanlı bazen aksansız konuşuyor zaten. ayrıca, baran'ın istiklâal caddesinde cumali'ye, "dikkatimi dağıtma, sesleri dinliyorum," dediği anda insan seyrettiğinin film, oynayanların da baran'la cumali değil, şener şen'le uğur yücel olduğunu fark ediveriyor. lafı uzatmaya gerek yok, yavuz turgul, kürtleri tanımıyor belli ki, ayıp değil. ama pek tanıma gereği de duymamış ki bu kadar kaba hatalara düşebiliyor. filmdeki en "kürt" şey aksanlı hecelenmiş adı bence; eşkiya değil de eşkıya (k'yı q olarak okursanız daha da başarılı oluyor.)

gelelim kadınlara

yukarıda ele aldığımız konuyla bağlantılı bir yerden başlarsak, zengin kocasıyla istanbul'a yerleşmiş bulunan kürt keje hiç de öyle birisi gibi giyinip davranmıyor. hele bahçede karşılaştıkları sahnede giydiği bir şey var; hint mah elbiseler var hani, beyoğlu'nda ortaköy'de falan bu tür şeylerin bulunduğu yerlerde satılıyor ancak. kadının çocuğu olsa, "entel" olmuştur anasına da öyle elbise hediye almıştır diyeceğim ama keje'nin çocuk yapmamışlığı hikâyenin önemli bir parçası. yani kim seçtiyse hangi kadın nasıl giyiniyor hiç bakmıyor belli ki.

aynı şekilde tarlabaşı kızları da biraz "sosyetik" takılıyorlar gibi göründü gözüme. hani bayramlarda çocuklara çingene kıyafeti yaparlar ve gerçek hayatta gördüğünüz romanların giydiği şeylere asla benzemez o kıyafetler. bu kılıklar da biraz öyle olmuş, "stilize" kenar mahalle kıyafetleri. sonra kızların saçlarında falan da ne bileyim, etiler-ulus berberlerinin elinden çıkmışa benzeyen bir dağınıklık var sanki.

ve en önemlisi nasıl hissettikleri; kadınlar kızlarının sevgililerine o kadar kolayına göz koyuyorlar ve öldüreceklerini tahmin ede ede kızlarının adreslerini veriyorlar mı mesela?

ya da hangi kız ve neden, âşık olduğu adamı hapisten kurtarmak için ketenpereye getirdiği kendisine kesik oğlana, pek de icap etmediği halde, "bekâretini" "verir"? o mahallede kızlarla genç erkekler arasında geçen diyalogların çoğunun gerçekçi olduğunu düşünüyorum; eğer kızlar fahişe ya da konsomatris ya da gece hayatında herhangi bir işte çalışıyor olsalardı. hayat şartları bu genç kızları, o mahallede bu yola itebilir ama hikâyeden anladığımız henüz "düşmedikleri".

yani, uzun lafın kısası yavuz turgul kadınları da pek tanımıyor.

peki başarılı olan ne?

eşkıya kürtleri tanımadan eşkiyayı anlatıyor, kadınları tanımadan da kadın erkek aşkını. ama bütün bunlara rağmen, son derece acıklı, gerçekçi, iyi kurulmuş bir erkekler hikâyesi aktarıyor bence. kürtler de kadınlar da o hikâyenin kurulup anlatılması için lüzum eden bir takım dolayımları sağlıyorlar. yoksa, garson çocuğu yırtmaya çalışan cumali'den, puştun allahı sedat'a (bu rolde özkan'a bittim. allah hiç bir kadının karşısına öylesini çıkarmasın.) kadar bütün erkekler (pardon türk olanlar mı demeliyim acaba?) son derece gerçek, beyoğlu'nun her sokağında onlardan birkaç tane var. torbacılık bölümleri ancak bu kadar başarılı olabilir. ama mafyacı demircan abi'nin kafası neden kazınmış onu anlamak mümkün değil mesela (orası da yavuz turgul'un dünyasının dışında kalmış belli ki.)

şimdi diyeceksiniz ki madem bunlar erkek dünyası sen neden ahkâm kesiyorsun? çünkü kamuda varolmaya çahşan bir çok kadın gibi ben de erkek dünyasını öğrenmek zorunda kaldım. erkekler öyle mi, onları kadınların dünyasını öğrenmeye zorlayan ne var ki? ve aynı şekilde türkleri kürtleri ne zorlarına tamsınlar ki? isim örneğine dönersek, amerika'da ingilizce konuşulmasa, ingilizce isimleri bu kadar iyi bilir miydik? ve amerika'lılar türk isimlerini bilirler mi? son olarak şu soruyu sormak istiyorum size, erkeklerle kadınlar, türklerle kürtler arasında nasıl bir ilişki vardır ki amerikahlarla türklerin ilişkisine benzer?

eşkıya'yı seyrederken bunları düşünmedim hayır, film boyunca ağlamaktan pek de düşünmedim desem yalan olmaz. ama sinemadan çıktıktan birkaç saat sonra filmden aklımda kalanların arasına sıkışmış bir rahatsızlık duygusu fark ettim. bu yazı o rahatsızlıkları aktarıyor ve size yemin ederim eleştirel olmayı amaçlayan bir yazı değil, insanın dişinin arasına girmiş ve ağzının içine sürekli kötü tat veren bir ot gibi zihnini acılaştıran bir "keşke"nin, "ne zaman"ın yazısı. bu kadar.

ayşe düzkan

ajanda

ETKİNLİK

• Yılbaşı
Bir sürü hazırlık yapacaksınız, mutlaka kötü geçecek, ama adet olmuş, hepimizin katıldığı bir etkinlik.

• 18 Ocak Cumartesi saat 14.00
"Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik"
Firdevs Helvacıoğlu
Mor Çatı
İnönü Caddesi, Nisbet Sokak, Pınarbaşı Apartmanı, No:6/5
Elmadağ, Şişli, İstanbul
Tel. 0212. 233 60 85

• "Medya İzleme Ortamı"
9 Ocak Perşembe
"Medya ve Dil"
Necla Algan
27 Ocak Pazartesi
"Medya-Çevre-Merkez"
Meltem Ahıska
30 Ocak Perşembe
"Türkiye'nin Medya ve Kültür Haritası"
Asu Aksoy
Toplantılar saat 19.00'da başlıyor.
Toplumsal Araştırmalar Vakfı
Başaşaçeşmesi Sokak, No:17 Galatasaray, İstanbul
Tel. 0212. 293 10 96 -97

SİNEMA

• ***Çalınmış Güzellik***
Bertolucci Avrupa sinemasının en iyi yönetmenlerinden. Kendisiyle yapılan bir söyleşide erkekleri en çekici kılan şeyin bilgelik, kadınları en çekici kılan şeyinse gençlik olduğunu

söylemiş. Dikkatinizi çekeriz, güzellik bile değil, gençlik. Üstelik son yıllarda Budist olmuş. İnsan biraz daha az dünyevi bir yaklaşım bekliyor bu durumda. Bu son filmi gençlik, yaşlılık, kadınlar ve erkekler üzerine hayal kırıcı bir deneme. Bir de insanın içine fenalık getiren bekâret teması var. Bertolucci yaşlanırken pek bilgeleşememiş belli ki.

SERGİ

• Beril Erkut
9-31 Ocak
Kadın Eserleri Kütüphanesi
Fener Mahallesi, Fener PTT Yanı, Haliç, İstanbul.

GEZİ

• **Gezievi Gezileri**
Pazar Gezileri
5 Ocak Sülüklügöl
12 Ocak Prousias ad Hypium
19 Ocak Kız Kalesi, Serindere
26 Ocak Kıhçkaya
Haftasonu Gezileri
18-19 Ocak Safranbolu
25-26 Ocak Pamukkale
İlginç mekânların hikâyelerini bilir misiniz? Dolunay'm en güzel nereden izlenebileceğini? İşte Gezievi bu tür sorularınıza cevap vermek için plan/program yapmaya başlamış. Üstelik önerilerinizi de bekliyorlar. En iyi köfte nerede yenir biliyorsanız, birlikte gidebiliriz diyorlar. Haberiniz olsun. 23 Ocak Perşembe Büyükada'ya "Papaz'm Yeri"ne gidiyorlar.
Tel. 0212. 245 50 86, 24 26 66.

Faruk Pöllaş / FOTOGRAFEVİ

• Fotografevi Gezileri
Pazar Yürüyüşleri
5 Ocak Kerpe
12 Ocak Ballıkayalar
19 Ocak Sarıkayalar
26 Ocak Pembe Kayalar
İki günlük Geziler
4-5 Ocak Akçakoca, Kerpe
25-26 Ocak Safranbolu, Amasra
Tel: 0212. 251 05 66, 245 40 08

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye için:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'mizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

PANO

• Sadabad United
Sadabad'da eğlence 48 saat. Limitsiz müzik, eğlence, fasıl, dansöz. Restoranlar ve tüm barlar sınırsızca 6 milyon TL. karşılığında hizmetinizde. Yok sadece içki diyorsanız sadece 3 milyon TL. tüm barlar ve disco elinizin altında.
Bu bir Yılbaşı çağrısı. Kazaen yılbaşından önce okursanız değerlendirebilirsiniz.

• yeni yıl meşazı
her işin başı geçim, öncelikle 96 yılında yazı yazıp ekmeğimi kazanmamda büyük yardımları dokunan ibrahim tatlıses, serdar ortaç, muazzez ersoy, mustafa sandal ve adlarını bilmediğim bütün klip yönetmenlerine teşekkürü borç bilirim.
bütün hayatımı ve geçtiğimiz yılı mutlu geçirmemde büyük katkıları olan başta aile, sevgili arkadaşlarımı kalpten kucaklıyorum.
geçtiğimiz yıl gözüme görünmeyerek hayatımı kolaylaştıran çeşitli dostlarım ve düşmanlarım oldu. onlara da müteşekkirim. bu yıl tanıştığım ve tanışmaktan mutluluk duyduklarım var, onlara da teşekkürler. herkese iyi yıllar.
ayşe

• Ankara'dan sevgili Gülen,
En kısa zamanda iyileşip tekrar aramıza dönmeni diliyoruz. Çok çok öpüyoruz.
Ankara Pazartesi Gurubu

• Ayşegül Kanat'ın hesap numarası yine yanlış çıkmış!
Yapı Kredi Bankası
Yenişehir Şubesi
0539969-6

• Yatalak hastaya bakacak yatılı bayan aranıyor.
Müracaat Pazartesi.

1 Ocak 1997

Sevgili günlük,

Bu yıl istediğim, yapmaya karar verdiğim bir sürü şey var.

(Bu sayfayı siz doldurun)

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. **(Görsel Yönetmen)** Semra Emre. **(Arşiv)** Ayşegül Ulus. **(Halkla İlişkiler)** Aşkım Tekgül. **Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)** Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Günur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu. **Almanya Temsilcisi:** Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör):** Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 26 59, 256 98 14-15
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.